

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI**

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

ČASOPIS O SÚČASNEJ LINGVISTIKE,
LITERÁRNEJ VEDE, TRANSLATOLÓGII A KULTUROLÓGII

ROČ. 8, ČÍSLO 2, DECEMBER 2016

ISSN 1338-0583

Predseda Vedeckej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Vedeckej rady

doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. (ivan.susa@umb.sk)

Predseda Redakčnej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Redakčnej rady

Mgr. Anna Slatinská, PhD. (anna.slatinska@umb.sk)

Členovia Vedeckej rady

doc. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD.

Doc. PaedDr. Zdenko Dobřík, PhD.

prof. PhDr. Juraj Dolník, DrSc.

Prof. Dr. Michal Harpán

PhDr. Anita Hutková, PhD.

univ. doc. Kegyesné dr. Szekeres Erika

doc. PhDr. Alojz Keníž, CSc.

Dr. Dušan Kováč Petrovský, PhD.

doc. PhDr. Marta Kováčová, PhD.

prof. PhDr. Mária Kusá, CSc.

doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.

prof. PhDr. Jozef Sipko, CSc.

prof. Larisa Sugay, DrSc.

doc. Dr. Tunde Tuska, PhD.

prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.

doc. PhDr. Ján Vilikovsky, CSc.

Členovia Redakčnej rady

Mgr. Paulína Kováčová

Mgr. Katarína Krejči

Mgr. Lucia Čendulová

Všetky uverejnené príspevky sú recenzované.

Časopis NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE je zaregistrovaný v databáze INDEX COPERNICUS.

OBSAH

NAMIESTO ÚVODU	5
-----------------------	----------

VEDECKÉ ŠTÚDIE

Péter Wéber ETHNIC AND RELIGIOUS CO-HABITATION IN BUKOVINA UNDER ROMANIAN RULE DURING THE INTERWAR PERIOD (1920 – 1940)	6
Zuzana Šrámková EFEKTÍVNE KOREKTÚRY MARKETINGOVÝCH TEXTOV	16
Jana Štefaňáková FREMDWÖRTER IN DER ZEIT DER GLOBALISIERUNG AM BEISPIEL DER VERWENDUNG VON ANGLO-AMERIKANISMEN IN DER DEUTSCHEN WIRTSCHAFTSSPRACHE	25
Ю. В. Линник ХАЙДЕГГЕРОВСКОЕ (DASEIN В РУССКОЙ ПОЭЗИИ XX ВЕКА)	39
Anna Slatinská ÍRSKY JAZYK A GAELTACHT IDENTITA BUDÚCNOSŤ ÍRSKEHO JAZYKA V GAELTACHTE	48
Martin Lizoň ОБРАЗ СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ В КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ МЕТАФОРАХ	58
Daniel Botka, Ingrid Cíbiková TERMINOLOGY IN NUCLEAR AND ELECTRICAL ENGINEERING. COOPERATION WITH SLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE, AN ENEL GROUP COMPANY	82
Vanda Papp WEÖRES SÁNDOR ÓSZI ÉJJEL... KEZDETŰ VERSÉNEK ANGOL NYELVŰ FORDÍTÁSA ÉS ANNAK FUNKCIONÁLIS STILISZTIKAI VIZSGÁLATA	94

RECENZIE

Eva Mesárová TLMOČNÍK AKO REČNÍK	101
Gabriela Olchowa VYŠLI DVE PUBLIKÁCIE O JAZYKU A IDENTITE KRAJÍN „VYŠEHRADSKÉJ ŠTVORKY“	102
Ľudmila Mešková ÍRSKY JAZYK A KULTÚRNA IDENTITA: REVITALIZÁCIA A OCHRANA	103

Vladimír Biloveský AREÁLOVÉ PRESAHY V MEDZILITERÁRNOM SPRACOVANÍ	104
---	-----

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Ivan Šuša FILOLÓGOVIA A ROMANISTI Z CELÉHO SVETA SA STRETLI V RÍME	105
---	-----

Anna Slatinská ÍRSKY JAZYK A ÍRSKE ŠTÚDIÁ NA PÔDE FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI	106
--	-----

Antónia Jurečková TICHO PREMENENÉ NA SLOVÁ... TLMOČENIE DO POSUNKOVÉHO JAZYKA	107
---	-----

Ivan Šuša ODBOBNÍCI V4 DISKUTOVALI O JAZYKU A IDENTITE	109
---	-----

Monika Košteková SÚČASNÉ TRENDY VO VÝUČBE CUDZÍCH JAZYKOV NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	111
--	-----

Jana Štefaňáková .XV. MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA ODBOBNÁ KOMUNIKÁCIA V ZJEDNOTENEJ EURÓPE	113
---	-----

Eva Čulenová ZA PROF. PHDR. IMRICHOM SEDLÁKOM, CSC	116
---	-----

POKYNY PRE AUTOROV	118
--------------------	-----

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	120
--------------------------	-----

NAMIESTO ÚVODU

Vážené čitateľky a čitatelia,

v zimnom období vychádza opäť nové číslo vedeckého časopisu *Novej filologickej revue*, do ktorého vedecká rada zaradila rôzne odborné vedecké štúdie, recenzie a správy z oblasti lingvistiky, kultúry a terminológie. Príspevky do tohto čísla pripravili odborníci z oblasti germanistiky, rusistiky, hungaristiky a anglistiky. Všetky štúdie prešli recenzným konaním. Nová filologická revue prináša informácie o nových recenzovaných publikáciách ako aj aktuality z vysokoškolského priestoru v sekcii správy a informácie.

Redakčná rada *NOVEJ FILOLOGICKEJ REVUE*

VEDECKÉ ŠTÚDIE

**ETHNIC AND RELIGIOUS CO-HABITATION IN BUKOVINA UNDER ROMANIAN
RULE
DURING THE INTERWAR PERIOD
(1920 – 1940)**

Péter Wéber

**Department for Romanian Culture and Civilisation, University of Szeged, Hungary
weber@jgypk.szte.hu**

Key Words: Bukovina, Interwar Period, Co-habitation, Ethnicity, Religion

The province of Bukovina was a creation of the Austrian Empire in the second half of the 18th century, after the acquisition of the former northern Moldavian territory in 1775. (1) After the First World War, it became part of the Romanian Kingdom, and a new chapter was opened in its cultural and political transformation. For a better understanding of the cultural and political aspects that characterised the inter-ethnic relations under Romanian rule it is necessary to consider the development of these relations before 1919.

As the language of the Austrian Empire, the German gained an outstanding role in the cultural and administrative fields, spoken mostly by the predominantly urban Jewish population, which, according to the census of 1910, represented almost 13% of the population. The major ethnic group was represented by the Ukrainians, concentrated in the northern part, representing 40%, followed by the Romanians with 34% and 8% ethnic Germans. There were many other smaller ethnic groups, like the Poles representing 5.35% of the population, living mainly in smaller market towns. In Czernowitz the capital of Bukovina the population elected several times a Polish mayor before the First World War. Some of them were landowners in the countryside or merchants. Hungarians represented 1.3% and were living in some villages concentrated in the south-western part of the province. About 3000 Russians lived there, spread throughout the countryside. Also, about 6000 Roma people enriched the ethnic diversity of the Bukovina at the beginning of the 20th century, even if the Austrian census from 1910 did not considered them as a distinct

ethnic group. (2) In terms of religious aspects as well, Bukovina was a province based on diversity: Romanians and Ukrainians belonged to the Christian Orthodox denomination, whereas German speakers were predominantly Protestants or Jews, whose non-Christian faith accentuated the religious diversity. This diversity was the result of several waves of immigration of different ethnic groups from within the Austrian Empire, especially from Galicia, Transylvania, Banat and Bohemia, but in some cases people came also from Moldavia, south-western Germany or Russia. Economic advantages and greater freedom lured the immigrants to the young province, where they could also enjoy a range of facilities. The new settlers and their economic activities contributed to the modernisation of Bukovina.

One can establish that peasants and shepherds traditionally formed the mass of the Romanian and Ukrainian population. There were some Romanian landowners, who benefited from a privileged status in comparison with the Ukrainians, but many of them lost a part of their property due to the land reform of 1921. The Germans were predominantly craftsmen, who from the middle of the 19th century, had to face competition from the Jewish immigrants, who joined the same professions. Therefore, until 1910 the proportion of the Jewish craftsmen had grown to 50%. At the time of the incorporation of Bukovina into Romania, the majority of the industrial enterprises belonged to Jewish owners. In commerce, the Jewish proportion represented 83% of the entire trade, even higher than in industry. In the countryside, many Jews became tenant farmers, leasing the land from the big landowners, who owned almost 70% of the arable land, subletting it to Romanian and Ukrainian peasants, who lived in poverty. Already at the end of the 19th century, the Romanian and Ukrainian intelligentsia, made up of priests, teachers and civil servants, developed an increasingly aggressive discourse against the Jews, who were accused of being responsible through their “greedy Jewish capitalism” for the poverty of the peasantry. The latter also considered that the Jewish immigrants were ousting the Romanian middle-class from its positions. Nationalist and therefore anti-Semitic intellectuals tried to prove their assertions. However, it was impossible to prove this statistically, since the Romanian middle-class developed after Jewish immigrants gained their economic positions. Therefore, they emphasized the disproportions between the representation of the Jews and Romanians in commerce, trade or liberal professions, as registered by the census from 1910. But only 15% of the Romanians lived in urban environment where they could practice these professions, whereas Jews lived mainly in cities and shtetls. Local nationalists started to create agitation among the rural craftsmen

and peasants, trying to inculcate the belief that “the aliens” i.e. the Jews were plotting against Romanians in order to make them emigrate from Bukovina. (3) Gradually, the competition for jobs, social and professional positions became a tool in the hands of nationalists, who through their anti-Semitic demagoguery, created the conditions for a more radical anti-Semitic discourse propagated by the extreme right wing movement after Bukovina became part of Greater Romania in 1919.

In spite of the ethnic and religious diversity and the demagogic agitations of anti-Semitic Romanian and Ukrainian nationalists, there was a relatively peaceful co-habitation in Bukovina until the First World War. There were no pogroms or physical attacks against Jewish people, such as those in the neighbouring province of Galicia or in Russia. Some Romanian newspapers, such as *Gazeta Bucovinei* could disseminate anti-Semitic ideas against the effort of the Austrian authorities to combat anti-Semitic agitation in order to keep the social peace. (4) After each ethnic group had set up its own cultural and political organisations, their collaboration decreased due to the latent antagonism which developed between them. Despite the common Orthodox religious background of Romanians and Ukrainians, there was an intense political struggle between them for the supremacy in administrative and cultural fields. Romanians claimed exclusively for themselves the “historical right” to control Bukovina and regarded all other ethnic groups as “alien”. Although Germans and many Jews had the same mother tongue, there was little interest in political collaboration between them, even after 1919 when they would have had good reason for that, in order to protect their language against the Romanisation tendencies of the Romanian authorities. Especially after the German University was founded in Czernowitz in 1875, professors who came from the western part of the Empire to teach at this University tried to separate the ethnic Germans (*Volksdeutsche*) from the German-speaking Jews (*Sprachdeutsche*). The gulf between a liberal and a national (*deutschnational*) wing of the German-speaking population became deeper and deeper. In 1897, a “Union of the Christian Germans” was set up. The increasing economic role of Jews was prejudicing the trade of the German craftsmen and clerks, so it enforced suspicion and prejudice amongst Germans towards the Jews with whom they shared the same language. By the end of the 19th century, all the Jews involved in the political life of Bukovina, who were mainly highly assimilated intellectuals who gained access in the local Parliament (*Landtag*), supported the German Liberal Party. Nevertheless, later, after the antagonism between Germans and Jews became evident, even liberal Jews decided to create their own separate organisation. Not only the Romanians and Ukrainians, but also

the ethnic Germans developed in a short time an anti-Semitic ideology. Because Jews monopolized some very important economic activities (5), the image of the Jew became one of an exploiting capitalist. The rapid social rise of the Jews, especially in Czernowitz (6), created a hard competition with the other ethnic groups, above all with the Germans, for preferential jobs in administration and justice. After there were no more vacancies for these jobs, Jewish high school-leavers and academics had to join the liberal professions and soon, Jews came to dominate these jobs as well: in 1889 from 59 lawyers in Bukovina, 45 were Jewish. More than half of the medical doctors were also Jewish. Their success aroused the envy of the other ethnic groups. Envy soon associated with conspiracy theories, so stereotyping and prejudices stood at the base of the image of the Jew among the Christian ethnic groups in Bukovina, an image that was successfully propagated later by the extreme right-wing movements. However, social and political differences within the Jewish community were even greater than between other ethnic groups. (7) Many Jews had modest living conditions. Jewish orthodox communities were especially poor and for many of them the emigration to the United States of America or to Palestine seemed to be the only solution for a decent life. However, only a few hundred of them managed to emigrate. On the eve of the First World War three main political trends characterised the Jewish communities in the Bukovina: acculturation, Zionism and the movement for the recognition of the Yiddish identity as distinct from German. These features were also to define the character of the Jewish identity in Bukovina also under Romanian rule.

After the First World War Romania's territorial claims to Bukovina were satisfied and the peace treaty from 1919 confirmed Romania's new acquisition. (8) However, at the same time Romania, which doubled its territory and population, becoming a multi-ethnic state, had to accept also the Treaty on the Protection of National Minorities. As it contained quite general and vague terms, it could be interpreted in various ways and its original purpose, i.e. to avoid a forced assimilation policy by the Romanian governments, lost its power. The new authorities imposed in all provinces they acquired a rigid centralising policy, accompanied by measures that were to create favourable conditions for the emergence of a strong Romanian middle-class. In Bukovina, these measures seriously affected the local cultural and political organisations of the Jews, Germans, and Ukrainians. The German *Schiller-Theater* in Czernowitz was forced to close and a Romanian one was opened. In addition, the University was transformed into a Romanian institution. Many anti-Semitic Romanian intellectuals gained leading positions, whereas Jewish professors were banned from their chairs. In 1921, Jewish students protested

against these practices, but with no result. Right-wing Romanians, supported by the state authorities, became increasingly aggressive in their attempts to eliminate the Jewish competition in the academic and economic fields. Ukrainian students refused to join them, but some ethnic Germans gave their support. (9) However, the majority of the non-Romanian population in Czernowitz rediscovered under Romanian rule the glamour of the Austrian times and started to cultivate it during the 1920s. The German House in Czernowitz was still so tolerant that a Jewish theatre team was invited to play on its stage, after the *Schiller-Theater* had to close. Nevertheless, in spite of the state politics, which disadvantaged all non-Romanian ethnic groups, there was no further political collaboration between them. Especially the relations between Romanians and Jews deteriorated considerably after 1923, when the League of National-Christian Defence (*Liga Apărării Național-Creștine*, further LANC) was founded. (10) Its anti-Semitic propaganda gained supporters even among Ukrainians and ethnic Germans, although after 1933 the government in Bucharest used the pressure made by the League in order to adopt the “Romanisation” laws, which affected also Ukrainians and ethnic Germans. Due to the political propaganda of some “respectable” elderly LANC members from Câmpulung, Rădăuți and Suceava among the peasants, the simple stereotypes and prejudice the peasants had towards Jews were in some cases successfully converted into hatred. However, ordinary people still preferred to stay away from the political struggles. More active were the student organisations, which had a pronounced anti-Semitic and conservative character. The first attacks against Jews and left wing supporters took place during the early 1930s in Czernowitz, and the radicalisation of these kinds of actions led the authorities to place them under surveillance. (11) The interest of the central government in Bucharest was to keep the social and political order and to carry on at the same time with its “Romanisation” policy. One of the measures in this direction was the reform of the educational system.

In the Bukovina, and especially in Czernowitz, Jews and Germans dominated the secondary schools, being represented in a higher proportion than other nationalities. The new Romanian legislation relating to the education of national minorities (12) stipulated that every nationality might attend only schools designated for it or Romanian schools. Since Jews were considered a separate nationality, they lost the possibility to attend German schools, as they have done during the Austrian rule. This led to a further segregation of the Jews from the Germans. The Romanian authorities hoped to cut off the Jews from their German cultural identity and to give them a Romanian orientation. The

Ministry for National Education planned a transition period of ten years after which the language of education in Jewish schools should become Romanian and Hebrew. (13) According to these plans, from 1919 on, the number of Jewish classes in schools would decrease year by year and after six years, only half of the initial number would still be available for Jewish students. The protests of the parents and community leaders did not bring any change to this policy. Jewish students increasingly had to attend private secondary schools, where they could better cultivate their cultural, linguistic and religious identity, although their parents paid the highest taxes to the state. Even attending schools in the distant Vienna was more attractive for many of them than to be subject to the Romanisation policy in Bukovina. But the majority who could not afford such a financial effort, and stayed in Bukovina, had to face serious difficulties because of the new official language rules. Examination commissions sent from Bucharest were in charge of testing the knowledge of Romanian language of Jewish students during the baccalaureate examination. Many students belonging to a national minority simply could not pass the exam, because on one hand, there were nationalist and anti-Semitic professors among the examiners, and on the other hand, it was a kind of “raison d’état” to disadvantage Jews, Hungarians and Germans and to promote Romanians. Surprisingly, the most likely to assimilate were not the Jews, but the Ukrainians. Belonging to the same Orthodox Church and having names which often sounded very similar, many of Ukrainians considered that assimilation could provide their children a better chance, since most of them gave up believing in an independent Ukrainian state after in 1922, when the largest part of Ukraine fell into the hands of the Bolsheviks. Therefore, they sent their children to schools with pronounced Romanian character and Jews took their place in the former Ukrainian schools which after a few years became Romanian as well. (14)

In Bukovina Romanians considered themselves the only “indigenous” nation. Many of them, influenced by nationalist and xenophobic discourses, considered it unfair that economic power was still in “Jewish hands”, even after Bukovina became part of Romania. Political parties and the ruling regime tried to draw political capital of these resentments. Such an attitude went so far that even the murderer of a Jewish student was acquitted and celebrated as a national hero. (15) However, despite the Romanisation policy, Bukovina during the inter-war period could still keep its multi-cultural character.

Although the census carried out by the Romanian authorities in 1930 reflected a decrease in the Jewish population throughout the country and to 10.9% in Bukovina, Jews still formed 73.9% of the urban population in Bukovina. Some of them were not born in

the Bukovina and in spite of the stipulations of the Treaty for the Protection of the National Minorities, which obliged the Romanian State to naturalise them all, many could not become Romanian citizens. This discrimination affected mainly the Jews and Ukrainians born outside the territories which became part of Greater Romania after 1919, even if they lived for decades in Bukovina. In Romania, there was a general rejection of the idea of naturalisation of Jews and despite the 1923 Constitution, which guaranteed equal treatment to all citizens, the naturalisation procedure was extremely difficult. Without possessing Romanian citizenship, they were at any time liable to be deported, and were seriously disadvantaged in their professional life. (16)

One can conclude that the incorporation of Bukovina in the Romanian state changed the *status quo* upon which the co-habitation of the different ethnic and religious groups had been established by the Austrian authorities. Although theoretically all could have benefited equally from the liberalism offered by the Austrian rule, the main winners of those times were the Jews and the Germans. Their skills and education permitted them to get higher social positions. But Romanian landowners as well, who were educated in the spirit of loyalty towards the Habsburgs enjoyed leading positions in the provincial institutions. Romanians had even the highest representation in the Landtag, fighting the attempts of Ukrainians to emancipate themselves from Romanian clerical subordination. Once the Romanian rule was introduced, local nationalist Romanians, supported by the central authorities, strived to oust the “old” intellectual and social elites from their positions, implementing the “Romanisation” policy from the centre. Their main adversaries were the Jews, especially those who still possessed a considerable economic power, but the anti-Semitic propaganda made no difference between the social levels of the Jewish population. This propaganda, the old prejudices towards Jews and the eagerness to eliminate competition created a hostile attitude towards Jews, which, starting with the early 1930s, was shared by ethnic Germans and a part of the Ukrainians. The co-habitation was increasingly burdened by antagonistic tendencies, making it possible for Christian fellow-citizens to rejoice and rob their Jewish neighbours when they were deported during the Second World War. However, the evolution of the relations between the different ethnic groups was determined from the top down, i.e. by politicians and intellectuals who strived to convince their own politically more or less indifferent ethnic-fellows of the rightness of the cause they represented. But, as many memoirs prove it, these political messages, especially in the case of the German-Jewish relations in Bukovina did not “contaminate” with immediate effect all the common people as

politicians expected. For this reason, one must distinguish between the relations on political level and the character of co-habitation that existed between common people of different ethnic origins. (17) The destruction of the multi-cultural Bukovina would be speeded up after the Molotov-Ribbentrop Pact from 23 August 1939 that allowed the Soviets to occupy northern Bukovina. The Volksdeutsche Mittelstelle, an organisation in Nazi Germany, charged with the resettlement of ethnic Germans from all over the Eastern Europe into the Reich, decided to “bring home” the Bukovinian Germans. People could theoretically decide if they were willing to move to Germany (actually into the occupied western Polish territories) or to stay under Soviet regime. Being misled through unrealistic promises of how they would be able to start a new life in Germany and because of the fear of the Soviets, between 27 September and 17 November 1940 all the ethnic Germans from northern Bukovina, about 44,650 people, emigrated to Germany. Shortly after the Germans from northern i.e. Soviet Bukovina started to emigrate, those from the Romanian Bukovina, many having relatives among those from northern Bukovina, also applied for emigration. By autumn 1941 all Germans from northern Bukovina had left for Germany whereas in the southern part there remained only 3446 (18). This was just the beginning of the destruction of the multi-ethnic Bukovina. Frightened of the Soviet occupation, which occurred in northern Bukovina on 28 June 1940, this time it was the Romanians who had to leave. One year later, when Romanian and German troops took Bukovina under their control, Ukrainians and Jews had to flee. Last, but not least, came the Transnistrian ordeal that definitively put an end to multi-cultural society in Bukovina created under Austrian rule and still maintained during the interwar period. Under the circumstances of the Second World War, in only five years, Bukovina completely changed its ethnic and religious composition, ceasing to represent anymore an East-European Switzerland.

References

- (1) When the Austrians annexed this northern part of Moldavia, there were about 206 Jewish families, meaning less than 1000 individuals. A decade later, the Jewish population doubled to 2131. Since Bukovina became after 1848 an autonomous duchy separated from Galitia, the Jewish population rose steeply: in 1857 they represented 6.5% of the population, in 1869, 9.3%, in 1899, 12.8% and in 1910, 12.9%. William O. McCagg Jr., *A History of Habsburg Jews, 1670-1918*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1989, p.173.
- (2) Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung der Bukovina. Die Durchsetzung des nationalstaatlichen Anspruchs Großrumäniens 1918-1944*, München: R. Oldenburg Verlag, 2001, p.79
- (3) In the fact, those who emigrated overseas from Bukovina were mainly Jewish craftsmen and Ukrainian peasants and not Romanians. Ibid, p.51.
- (4) In 1878, a prosecutor forbids the distribution of an anti-Semitic paper called *Epidemia Jidovească* (The Jewish Epidemic). Ibid, p.56.
- (5) The immigration of the Jews to Bukovina stimulated the economy, which the local administration welcomed. At the end of the 19th century, 98% of the public bars were Jewish owned. By 1910, Jews ran about 85% of the arable land as tenants or even as owners. In the cities, Jewish entrepreneurs and craftsmen

pushed ethnic Germans out of competition, whereas all the bigger branches of the *Wiener Bank* had almost exclusively Jewish directors. The presidency of the trade and industry association was in the hand of some influential Jewish families and Jews gained access also in the *Landtag*, the provincial parliament. Ibid, p.73.

(6) After some grammar schools were set up in Czernowitz at the end of the 19th century, the percentage of Jews in these schools increased considerably every year. In 1895 Jewish students represented 42% in the High Grammar School (Obergymnasium) of the city and 90% in the High School for Commerce. Ibid, p.74.

(7) Raphael Vago, *Romanian Jewry During the Interwar Period*, in: Randolph L. Braham, *The Tragedy of Romanian Jewry*, New York: Columbia University Press, 1994, p.39.

(8) Margaret MacMillan, *Peacemakers. The Paris Conference of 1919 and Its Attempt to End War*, London: John Murray, 2002, p.137.

(9) Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung...*, p.170.

(10) Its leader A.C. Cuza who was at that time 70, can be regarded as a central figure and founder of the Romanian anti-Semitic movement. His name became a term ("Cuzism" – "Cuzist") defining an ideology and the supporters of a virulent and aggressive anti-Semitism during the inter-war period. The openly fascist "Iron Guard" was a splinter group of LANC.

(11) Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung...*, p.251.

(12) The term 'national minorities' defines in this case the ethnic and linguistic groups living in Romania as Romanian citizens. 'National' does not relate to citizenship but to ethnicity.

(13) Irina Livezianu, *Cultură și naționalism în România Mare 1918-1930*, Bucharest: Humanitas, 1998, p.91. There is also an English edition of the same book: *Cultural Politics in Greater Romania: Regionalism, Nation Building and Ethnic Struggle (1918-1930)*, Cornell University Press, 1995

(14) Israel Chalfen, *Paul Celan. Eine Biographie seiner Jugend*, Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1979, p.57.

(15) It was the case of the Jewish student from Czernowitz, David Fallik. It happened in 1926 after he and his colleagues were failed at the baccalaureate exam by a commission sent from Bucharest. A group of students led by David Fallik allegedly insulted on the street the commission members or at least, the history professor of these commissions, shouting slogans like "Down with the Romanians", "Down with the bribery", etc. The police arrested some of the students, who were put on trial because of insult and offence to the Romanian state. While the trial was transferred from Czernowitz to Câmpulung (considered to be the centre of anti-Semitism in Bukovina), a Romanian law student (!), Nicolai Totu shot David Fallik in public. Totu was put on trial for murder but the Romanian public opinion and many politicians made such a pressure on the court that he was acquitted and celebrated as a "good Romanian". Irina Livezianu, pp.106-109.

(16) Those Jews from Bukovina who intended to apply for Romanian citizenship and were not able to prove with 'Heimatschein' (certificates confirming the place of birth emitted by the former Austrian authorities) that they were born in Bukovina, had to start legal proceedings in order to have a chance to get it. Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung...*, p.149.

(17) This kind of relations between common people of different ethnic and religious background is reflected by many memoirs of contemporaries, attesting a more tolerant co-habitation than the press organs or documents of political organisations reflect. See Gerhard Schreiber: *A Tale of Survival (Or if Stalin Could have Swallowed Hitler And Choked On It)* unpublished manuscript, Centre for German-Jewish Studies Archive, University of Sussex.

(18) Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung...*, p.371.

BIBLIOGRAPHY

William O. McCagg Jr., *A History of Habsburg Jews, 1670-1918*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1989

Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung der Bukovina. Die Durchsetzung des nationalstaatlichen Anspruchs Großrumäniens 1918-1944*, München: R.Oldenburg Verlag, 2001

Randolph L. Braham, *The Tragedy of Romanian Jewry*, New York: Columbia University Press, 1994

Margaret MacMillan, *Peacemakers. The Paris Conference of 1919 and Its Attempt to End War*, London: John Murray, 2002

Irina Livezianu, *Cultură și naționalism în România Mare 1918-1930*, Bucharest: Humanitas, 1998

Resumé

Ethnic and religious co-habitation in Bukovina under Romanian rule during the Interwar Period (1920 – 1940)

The province of Bukovina situated today between the Ukraine and Romania was created by the Austrian Empire in the second half of the 18th century. In the 19th many Jews settled down in the province. After the First World War, it became part of the Romanian Kingdom, a new chapter being opened in its cultural and political transformation. The German language had till then an outstanding role in the cultural and administrative fields, spoken mostly by the predominantly urban Jewish population representing in 1910 almost 13%. In the 1920's, local Romanian nationalists started an anti-Semitic agitation among the rural craftsmen and peasants. The Romanian authorities hoped to cut off the Jews from their German cultural identity and to give them a Romanian orientation. The anti-Semitic propaganda of the late 1930's made no difference between the social levels of the Jewish population. After the Second World War, in only five years, Bukovina completely changed its ethnic and religious composition losing most of its Jewish communities due to extermination, deportation and emigration.

EFEKTÍVNE KOREKTÚRY MARKETINGOVÝCH TEXTOV

Zuzana Šrámková

Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava
sramkova.zuz@gmail.com

Kľúčové slová: Marketing, Korektúra, Preklad, Výskum
Key words: Marketing, Proofreading, Translation, Research

*Rozdiel medzi správnym a približne správnym slovom je taký istý,
ako rozdiel medzi bleskom a svätotójskou muškou.*

Mark Twain

Úvod

Účelom marketingových textov je poskytnúť cieľovej skupine informácie, ktoré ich oslovia tak, že podporia predaj a šírenie povedomia o ponúkaných produktoch a/alebo službách. Texty musia byť pre čitateľa zaujímavé, zrozumiteľné a bezchybné na všetkých jazykových rovinách. Cieľom korektúr je opraviť všetky nepresnosti, nezrovnalosti a chyby, ktoré pri písaní alebo preklade takýchto textov vznikli. Ako však zabezpečiť, aby korigovanie bolo dostatočne finančne a časovo efektívne s kvalitným výsledkom? Taká otázka bola aj na začiatku minivýskumu, na základe ktorého vznikol tento príspevok.

Inšpirovali sme sa praktickou skúsenosťou s prekladom marketingových textov. Napriek tomu, že národné normy pre prekladateľské služby na európskej úrovni zjednocuje norma EN 15038 Prekladateľské služby – Požiadavky na prekladateľské služby, korektorské postupy v rámci prekladateľského procesu čiastočne podliehajú prekladateľovmu aj korektorovmu subjektívnemu hodnoteniu toho, čo je efektívne a ako sa efektivita dá dosiahnuť.

Cieľom tohto príspevku je upozorniť na niektoré z faktorov, ktoré vstupujú do korigovania prekladov a ovplyvňujú výslednú kvalitu textov v prípade spoločností, ktoré sa nezaobierajú prekladom, ani nevyužívajú služby profesionálnych prekladateľov či agentúr. Aspektom, na ktorý sme sa zamerali pri tejto štúdii, je porovnanie efektivity korektúry vlastného a cudzieho prekladu.

V príspevku hovoríme o skúsenosti z praxe, poukazujeme aj na niektoré problémy zaužívaných praktík a v závere navrhujeme dve dlhodobé riešenia, ktoré by mali viesť k vytváraniu efektívnejších marketingových textov.

Zásady správnych korektúr

Teoretické vedomosti o korigovaní, typy a odporúčania pre korektorov spracovali viacerí autori (Chodorow & Pilotti, 2012; Milton & Cheng, 2010; Niemi & Virjamo, 1986; Šebesta, 1998; Wells, Sousa et al., 2016; Wilson, 1901; Proofreading & Editing Tips, 1999). Vo svojich názoroch sa mnohí líšia, lebo korigovanie je komplexný proces, na ktorý vplýva mnoho faktorov, ako časové a finančné požiadavky klienta či korektora, žánér východiskového textu, cieľová skupina a mnohé ďalšie.

Podľa knihy *Powerful Proofreading Skills* (Smith & Sutton, 1994) treba text pred odovzdaním zadávateľovi alebo zákazníkovi kontrolovať trikrát. Na druhej strane, profesionálny inštruktor a riaditeľ spoločnosti LACS Training David Rose (2011) tvrdí, že v ideálnom prípade si text treba prejsť štyrikrát. V oboch prípadoch záleží na tom, koľko javov je autor schopný kontrolovať naraz. Rose verí, že je to individuálne a rozhodnutie závisí od náročnosti textu, skúsenosti korektora, časového horizontu zákazky atď. V zjednodušenej verzii navrhuje pri korigovaní originálnych textov tento postup:

1. štruktúra textu, logická následnosť a organizácia myšlienok,
2. vetná štruktúra (dĺžka viet, pasívne konštrukcie, spájacie výrazy),
3. výber slov s ohľadom na čitateľa, terminológia, odkazy, vizuálny aspekt,
4. interpunkcia.

Na korigovanie východiskových textov sa používajú trochu odlišné metódy, no v mnohom dokážu inšpirovať aj postupy korigovania prekladov. Príkladom je Roseovo zameranie jednotlivých čítaní – pri preklade by sa mohol jeho postup aplikovať takmer bezo zmeny, až na bod číslo jeden, kde by prišlo k menej zásadným úpravám. ako v prípade východiskových/pôvodných textov.

Každý prekladateľ teda disponuje vlastným súborom pravidiel. Smith a Sutton (1994) odporúčajú tieto:

- Presnosť je prioritou – rýchlosť je druhoradá (napriek tomu, že čas hrá kľúčovú úlohu).
- Keď kontrolujete čísla, čítajte si ich nahlas, číslo po čísle.

- Pri čítaní používajte pravítko alebo iný predmet, ktorý vám nedovolí vynechať slová ani riadky.
- Ak ste text písali vy, nechajte si medzi písaním a korigovaním časový odstup (ideálna doba je relatívna).
- Dvojité riadkovanie urobí text čitateľnejším.
- Prekladateľ vždy kontroluje pravdivosť údajov aj v origináli – dátumy, čísla, citácie, vlastné mená, atď.
- Texty je vhodné čítať nahlas.

Pridať by sa mohol napríklad vlastný zoznam často sa opakujúcich chýb alebo zoznam chýb, ktoré identifikovali iní korektori. V preklade odborných textov sú to podľa skúsenosti Šebestu (2008) problémy zapríčinené „neznalosťou odboru (vecné chyby, terminologické nepresnosti či prehrešky, problémy, ktoré musí prekladateľ riešiť v spolupráci s redakciou, nevhodná lexika) a problémy zapríčinené neznalosťou jazyka (nezrozumiteľné formulácie, používanie nevhodnej syntaxe, rozpor medzi použitým štýlom na jednej strane a žánrom alebo poslaním publikácie na strane druhej).“ (Šebesta, s. 49).

Medzi ďalšie rady by sa dali zaradiť také, ktoré sa mnohým korektorom zdajú samozrejmé, napríklad prekladateľ by nikdy nemal začínať s korigovaním, pokiaľ preklad nie je úplne dokončený, alebo časovo neprimerane náročné, napríklad čítanie textu odzadu (Rose, 2011; Smith & Sutton, 1994).

Povaha tipov a návodov je rôznorodá. Okrem samotného textu sa treba sústrediť aj na iné aspekty korigovania, ako napríklad správny režim pre psychickú a fyzickú pohodu. Zahŕňa oddychovanie očí, chrbtice, svalov, stimulovanie schopnosti koncentrovať sa, správnu stravu a pod.

Kultúra korektúr marketingových textov

Korektúry sú základnou súčasťou prekladateľského procesu (Oxford Learning Institute). No napriek tomu, že teoretické pravidlá alebo odporúčania existujú, vo všeobecnosti sú korektúry zanedbávaným štádiom prekladateľského procesu (Lacandazo, 2011). Vhodným príkladom z praxe sú korporácie. Nespolupracujú s profesionálnymi prekladateľmi a korektormi a riešia preklady a korektúry „in-house“ pomocou vlastných ľudských zdrojov. Jazykovo zdatní jedinci sa tak ocitnú v situácii, keď sa ich pracovná náplň diametrálne posunie a bude vyžadovať odbornú prácu s textom. Nie je chybou, že

zamestnanci skúšajú prekladať a korigovať, ak ich k tomu okolnosti nútia. Je chybou, že táto povinnosť navyše automaticky nezahŕňa aj prostriedky na jej správny výkon. Dôležité je napríklad vzdelávanie sa v tematike či funkčný interný systém pravidiel spolupráce a komunikácie s ľuďmi, ktorí tematike rozumejú.

Prácou s prekladmi marketingových textov sme sa zaoberali aj v minivýskume pre tento príspevok. Sústredili sme sa na identifikáciu zásadných rozdielov v efektivite korigovania vlastného prekladu a prekladu iného človeka bez skúseností a/alebo odborného vzdelania v oblasti prekladu. V dnešnej dobe sa spoločnosti sústreďujú na prezentáciu produktov, pričom marketingové texty sú častokrát považované za sprievodný jav vizuálnej prezentácie alebo doplnok k samotnému produktu. Výsledkom bývajú masovo tvorené texty od neodborníkov, ktoré potrebujú rozsiahle úpravy na všetkých jazykových rovinách.

Častokrát potrebujú texty nielen korektúry, ale aj obsahovú a štylistickú úpravu. Treba teda rozlišovať medzi korektúrou a apretáciou. „Kým korektúra sa vzťahuje len na hľadanie a opravovanie gramatických chýb, či preklepov v textoch a vykonáva ju korektor, apretácia (editácia) je nielen jazyková, ale aj štylistická a vecná úprava textu, ktorú vykonáva editor.“ (Lahitová, 2011, p. 14). V rámci tohto príspevku sme sa v teórii aj vo výskume sústredili na korektúry.

Prípadová štúdia

Predmetom tejto prípadovej štúdie bola časová náročnosť a výsledný produkt korektúr vlastného prekladu marketéra s jazykovým vzdelaním na úrovni C1 a prekladu odborníka zo svetelného priemyslu, ktorý je zodpovedný za efektivitu riešení osvetlenia s ohľadom na výber svietidiel. Jeho úroveň angličtiny je podľa cambridgeského online testu mierne pokročilý (B1), ale anglickú slovnú zásobu z oblasti svetelného priemyslu ovláda. Skúmal sa žánrovo ten istý text porovnateľnej náročnosti.

Čas prekladov zo slovenčiny do angličtiny zaznamenávala online aplikácia Toggl. V prípade marketéra sa meralo trvanie korektúry cudzieho prekladu a zvlášť trvanie vlastného prekladu a jeho korektúry. V prípade odborníka na svetelný priemysel sa meralo trvanie prekladu len pre zaujímavosť. Predmetom tejto štúdie bol výňatok z marketingovej produktovej brožúry v celkovej dĺžke dve normostrany. Účelom tohto marketingového textu je podať informácie jednoducho, zrozumiteľne a podľa zadania sa mal dôraz klásť predovšetkým na grafickú prezentáciu.

Predpokladali sme, že korektúra vlastného prekladu jazykovo vybaveného človeka bude o niečo rýchlejšia a zároveň efektívnejšia než korektúra jazykovo nedostatočne

vybaveného človeka, ktorý ovláda odbornú slovnú zásobu. Pri stanovovaní predpokladu sme si boli vedomí názorov výskumníkov, ktorí tvrdia, že dobrá znalosť vlastného textu zapríčiňuje u korektorov akúsi predvídateľnosť a tým pádom inklináciu k vynechávaniu slov pri korigovaní (Daneman & Stainton, 1993; Chodorow & Pilotti, 2012). Na druhej strane, podľa výskumu Levyovej (1983, 1984, 1986) a iných autorov (Newell, Snyder & Timmins, 1986; Pilotti, Chodorow & Thornton, 2004) je výhodou prečítať si text pred korektúrou, ak ide o korektúru cudzieho textu. Súčasné výskumy potvrdzujú zistenie Danemana a Staintona (1993), že vo všeobecnosti je zložitejšie nájsť chybu vo vlastnom texte než v cudzom. Napriek tomu sme zastávali názor, že v tomto prípade zohrá najdôležitejšiu úlohu úroveň angličtiny prekladateľa a odborná slovná zásoba a psychologické aspekty korektúr budú len druhoradými faktormi.

Analýza textu

Ukážka cudzieho prekladu:

Luminaire XY

[Popis svietidla]

A truly versatile classic round downlight with an appearance to suits any application, it has an extra-high IP rating for the complete luminaire making it perfect for use in demanding environments such as hospitals, laboratories and manufacturing premises as well as in covered outdoor areas. What's more, this luminaire boasts a range of lumen packages, two CCT variants and several driver possibilities.

[Popis častí svietidla]

Global track connector provide safe electrical and mechanical connection with a comfortable phase switching via slider.

Thermal protected driver reacts automatically on thermal overloads outside the specifications by slowly regulating the output to avoid unnecessary defects on the driver.

Forged heatsink design perform up to 60% better compared to AL die-cast and extrusion technologies and has an positive impact on color stability and LED service lifetime.

Outperforming optical system with a new resolution structure results to an enhanced efficiency of up to 94%. Reflectors are as well toolless exchangeable via a small spring mechanism.

Cover glas protects the LED and optical system against accidental contact and dust.
Color stability Tridonic 3-4 SDCM with hardly visible color difference over the entire service lifetime.

Na vyššie uvedenom preklade zo slovenčiny do angličtiny vidno, že bola potrebná odborná znalosť témy, ale aj ovládanie bežného jazyka na popis produktu. Odborné termíny sú vo väčšine prípadov použité správne (*thermal protected driver, forged heatsink*, atď.), ale gramaticky a logicky sú aj takéto krátke popisky nie celkom zvládnuté.

Preklepy sú pri písaní bežným javom. Vznikajú najčastejšie vymenením susedných písmen na klávesnici, pridaním či vynechaním písmena a/alebo použitím zlého písmena. V ukážke sa vyskytuje napríklad slovo *entire** namiesto *entire*. Zaujímavý je aj problém so zhodou v 3. osobe singuláru, napr. *Global track connector provide* safe electrical and mechanical connection*. Keďže sa táto chyba v texte opakuje trikrát, je možné uvažovať o nedostatočnej úrovni angličtiny autora a nie o preklepoch.

Konštrukcia viet a spojení je viackrát neprirodená alebo logicky nesprávna. Napríklad za vetou o optickom systéme nasleduje veta o reflektoroch. Nie všetci čitatelia sú oboznámení s odbornou stránkou témy brožúry, preto nemusí byť jasné, že reflektory sú súčasťou optického systému. Taktiež spojenie *toolless* exchangeable* je pomerne ťažkopádne, navyše gramaticky nesprávne – podľa slovníka The Free Dictionary sa prídavné meno *tool-less* píše so spojovníkom, v iných slovníkoch sa vôbec nenachádza (napr. Cambridge Dictionaries Online alebo Oxford Dictionaries). Je otázne, do akej miery je jazyková kreativita v tomto prípade akceptovateľná.

S ohľadom na cieľovú skupinu čitateľov sú niektoré výrazy nedostatočne vysvetlené. Ak už sú označené ako výhoda pre klienta, mali by byť aj vysvetlené, inak nemá zmysel spomínať ich. Príkladom je *small spring mechanism*. Pointou tohto jednoduchého systému je, že optiku chráni vrchné krycie sklo, ktoré sa dá nahradiť aj doma bez použitia akýchkoľvek špeciálnych nástrojov. Sklo je ku korpusu svetidla pripevnené pružinkou. Tú stačí vybrať, sklo vymeniť a vrátiť pružinku jediným stlačením na svoje miesto.

Text je nedokonalý aj na stylistickej úrovni. Napríklad v poslednej vete chýba sloveso, čo by bolo v marketingových textoch akceptovateľné, ak by nebol zvyšok textu napísaný formou ucelenej vety.

Korektor pracoval na všetkých jazykových rovinách textu. Keďže rozsah a povaha chýb vyžadovala komplexný prístup aj konzultácie s autorom alebo odborníkom, čas potrebný na korektúru sa predlžoval, zatiaľ čo fakt, že do textu korektor zásadne zasahovať nemá, mal dosah aj na finálnu kvalitu celého textu.

Zhodnotenie

Špecifikáciou korektúr marketingových textov, navyše v rámci jednej spoločnosti (čiže akýchsi peer-to-peer korektúr) je skutočnosť, že preklady nie sú úplne finálne a nielenže sa dajú meniť, ale dokonca si to vyžadujú. Pre výskumné účely nemal v tomto prípade korektor brožúry dovolené zásadne zasahovať do prekladu cudzieho človeka. Pôvodne sa napísal univerzálny text pre viaceré svietidlá v slovenčine, lebo autor nevedel po anglicky. Text sa potom preložil a kopíroval viac-menej z brožúry do brožúry s úpravami a účelovými prispôbeniami. Po istom čase pod vplyvom rôznych okolností bolo treba text skontrolovať a aktualizovať informácie aj jazykovú stránku textov. Tak vznikla príležitosť pre uskutočnenie tejto štúdie.

Porovnávali sme dobu potrebnú na korektúru odborného prekladu, ktorý vykonal jazykovo zdatný človek so skúsenosťami s prekladom, a čas potrebný na korektúru prekladu, ktorý vykonal odborník na danú tému bez dostatočného jazykového vybavenia a skúseností s prekladom. Vyrátali sme, že čas, ktorý strávil jazykovo zdatný človek na korektúre vlastného prekladu je až o 65% kratší v porovnaní s časom, ktorý strávil s korektúrou textu preloženého odborníkom bez dostatočnej jazykovej výbavy. Pri formulovaní hypotézy sme predpokladali, že celkový čas bude kratší, ale percentuálne vyhodnotenie výsledkov bolo prekvapivé. Ak by bol výsledok aplikovateľný na všetky texty v rámci predmetnej spoločnosti alebo dokonca na podobne vyprofilované texty, znamenalo by to pre firmy citeľnú zmenu k lepšiemu. Preklady a korektúry by boli časovo efektívne a šetrili by teda nielen energiu a čas ľudského kapitálu, ale následne aj financie. Takéto riešenie by bolo cestou ku kvalitnejším materiálom za finančne priaznivých podmienok.

Je dôležité spomenúť, že aj celková kvalita textu je oveľa lepšia, keď prekladateľ pozná znenie pôvodného textu a nemusí identifikovať možné významy originálu z prekladu nedostatočnej kvality. Pri korektúrach zaväži aj kvalita pôvodného textu, aj kvalita prekladu. Tým, že korektor cudzích prekladov je až posledným článkom procesu tvorenia textov, prináleží mu povinnosť viac-menej rešpektovať, čo je napísané. Obmedzenosť zasahovať do logickej následnosti a výberu slov potom však vplýva na kvalitu výsledného produktu.

Záverom štúdie je zistenie, že korektúra vlastného prekladu je časovo, a teda aj finančne menej náročná. Napriek pozitívnym výsledkom si však uvedomujeme, že hlavným nedostatkom tohto výskumu je jeho jedinečnosť a neobjektívnosť. Podmienky, za akých sa uskutočnil, sú jasne a striktné definované a je len veľmi málo pravdepodobné, že by sa rovnaké pozorovanie dalo uskutočniť na iných marketingových textoch, hoci aj rovnakého žánru. Je možné, že iní skúsení/trénovaní/jazykovo výborne vybavení špecialisti na preklad by

pri rovnakom výskume dosiahli celkom iné výsledky. Odlišné výsledky predpokladáme aj pri korektúrach prekladov profesionálnych prekladateľov.

Záver

Riešenie problému kvalitného prekladu v marketingových textoch spoločností existuje a aj keď sa nedá aplikovať v praxi ani rýchlo, ani jednoducho, je potrebné robiť opatrenia, ktoré situáciu zlepšia. Ak spoločnosť nechce alebo si nemôže zvoliť to najefektívnejšie, a teda spolupracovať s profesionálnymi prekladateľmi a korektormi, na základe výskumu popísaného v tomto príspevku existujú dve riešenia. Buď sa odborníci začnú systematicky vzdelávať v cudzom jazyku tak, aby korektúry boli primerane časovo a finančne nákladné s dostatočne kvalitným výsledkom, alebo sa spomedzi zamestnancov vyberie jazykovo dobre vybavený jedinec, ktorý bude robiť všetky preklady v úzkej spolupráci s odborníkmi, pričom tí by korigovali len odbornú a faktografickú stránku textov.

Je dôležité zamýšľať sa nad finančne, časovo a kvalitatívne efektívnymi korektúrami. Prekladatelia-korektori (korektori svojich textov/prekladov), korektori cudzích textov aj zadávatelia musia zvážiť, či je v tom-ktorom prípade naozaj potrebná len kontrola textu, editácia alebo opätovný preklad nepoužiteľného prekladu, či sú zásahy korektora akceptovateľné, alebo by boli efektívnejšie vlastné korektúry. Preklad je do istej miery subjektívna záležitosť, preto prekladateľ hrá v procese prekladu jedinečnú úlohu – nikto iný nepreloží text rovnako ako on. Korektor je rovnako výnimočný, navyše jeho úloha je takmer vždy iná, a tak aj podmienky spolupráce by mali byť vždy iné. Ku korektorským procesom by sa malo preto pristupovať kriticky a individuálne, zamýšľať sa nad efektívnosťou práce a pracovať na zlepšovaní procesov.

LITERATÚRA

- CHODOROW, Martin & PILOTTI, Maura. 2012. Does Familiarity With Text Breed Complacency or Vigilance? In: *Journal of Research in Reading*, vol. 35, no. 2, 202-214. doi: 10.1111/j.1467-9817.2010.01462.x
- DANEMAN, Meredyth & STANTON, Murray. 1993. The Generation Effect in Reading and Proofreading. Is It Easier or Harder to Detect Errors in One's Own Writing? In: *Reading and Writing: An interdisciplinary Journal*, vol. 5, 297-313. doi:10.1007/BF01027393.
- Guide to Editing and Proofreading. University of Oxford: Oxford Learning Institute. Retrieved from https://www.learning.ox.ac.uk/media/global/wwwadminoxacuk/localsites/oxfordlearninginstitute/documents/pdg/managingyourself/1_guide-to-editing-and-proofreading.pdf

- LACANDAZO, Charlene. 2011. The Importance of Proofreading in Translation. Retrieved from <http://www.articlesfactory.com/articles/education/the-importance-of-proofreading-in-translation.html>
- LEVY, Betty A. 1983. Proofreading Familiar Text: Constraints on Visual Processing. In: *Memory and Cognition* vol. 11, 1-12.
- LEVY, Betty A. & BEGIN, John. 1984. Proofreading Familiar Text: Allocating Resources to Perceptual and Conceptual Processes. *Memory and Cognition*, vol. 12, 621-632.
- LEVY, Betty A., NEWELL, Susan, SNYDER, Judy. & TIMMINS, Kurt. 1986. Processing Changes Across Reading Encounters. In: *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, vol. 12, 467-478.
- MILTON, John & CHENG, Vivying S. Y. 2010. A Toolkit to Assist L2 Learners Become Independent Writers. Los Angeles, California: Association for Computational Linguistics, Proceedings of the NAACL HLT 2010, Workshop on Computational Linguistics and Writing, 33-41.
- NIEMI, Pekka. & VIRJAMO, Markku. 1986. Proofreading: Visual, Phonological, Syntactic or All of These? In: *Journal of Research in Reading*, vol. 9, 31-38. doi: 10.1111/j.1467-9817.1986.tb00109.x
- PILOTTI, Maura, CHODOROW, Martin & THORNTON, Kendell C. 2004. Error Detection in Text: Do Feedback and Familiarity Help? In: *Journal of General Psychology*, vol. 131, 242-267. doi:10.3200/GENP.131.3.242-267.
- Proofreading & Editing Tips. 1999. [cit. 2016-03-06]. Dostupné na internete: <http://www.lrcom.com/tips/proofreading_editing.htm />
- ROSE, David. 2011. Professional Writing Part 3: Efficient Proofreading and Editing. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné na internete: <<https://lacstrainingblog.com/2011/10/12/professional-writing-part-3-efficient-proofreading-and-editing/>>
- SMITH, Debra A. & SUTTON, Helen R. 1994. *Powerful Proofreading Skills: Tips, Techniques and Tactics*. USA: Crisp Publications.
- ŠEBESTA, Juraj. 2008. Potrebuje odborný preklad redaktora? In: *Odborný preklad 3 – Aspekty redakčnej práce*, Edita Gromová & Jaroslav Šoltys (eds.) Bratislava: AnaPress, 2008, 47-62.
- ŠEBESTA, Juraj. 1998. Odborná redakcia prekladu. In: *14x o prekladu*. Praha: Jednota tlmočníků a překladatelů, 70-79.
- USHER, Shaun. Mark Twain on Proofreaders. [online]. [cit. 2016-02-17]. Dostupné na internete: <<http://www.lettersofnote.com/2010/10/mark-twain-on-proofreaders.html>>
- WELLS, Jaclyn M., SOUSA, Morgan, MARTINI, Mia, BRIZEE, Allen & VELÁZQUEZ, Ashley. 2016. Where Do I Begin? [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné na internete: <<https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/561/01/>>
- WILSON, John. 1901. The Importance of the Proof-Reader. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na internete: <<http://www.gutenberg.org/files/27583/27583-h/27583-h.htm>>

Resumé

Effective Proofreading of Marketing Texts

Proofreading is often neglected even though it is a crucial final stage of each translation process. Especially in corporations, proofreading of translated marketing texts is often put aside. In this article, we show that proofreading of English translations can be made financially and time efficient with a shift in attitude of corporation representatives. We used an example of an excerpt from a product brochure.

FREMDWÖRTER IN DER ZEIT DER GLOBALISIERUNG AM BEISPIEL DER VERWENDUNG VON ANGLO-AMERIKANISMEN IN DER DEUTSCHEN WIRTSCHAFTSSPRACHE

Jana Štefaňáková

**Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica,
jana.stefanakova@umb.sk**

**Kľúčové slová: ekonomický jazyk, hospodárska nemčina, globalizácia,
angloamerikanizmus, anglicizmus**

Key words: business language, business german, globalisation, angloamerican, anglicism

Einführung

Kulturelle und sprachliche Kontakte gehörten schon in der Vergangenheit zu den wichtigsten Faktoren der Sprachveränderungen. Durch Handel, Eroberung und Kolonialisierung, später auch durch Missionsbestrebungen kamen Menschen seit jeher miteinander in Berührung. Die deutsche Sprache ist während ihrer Geschichte durch mehrere Einflüsse geprägt worden. In der Zeit der Christianisierung (etwa 500-800 n. Chr.) wurde sie durch das Lateinische beeinflusst. Zwischen dem zwölften und dem zwanzigsten Jahrhundert folgten verschiedene Zeitperioden mit französischem und lateinischem Einfluss. Seit dem Ende des zweiten Weltkriegs (1945) und nach der Systemwende in Ost-Mittel-Europa (1989) strömten ins Deutsche und in alle europäischen Sprachen vorwiegend die Anglo-Amerikanismen ein. Die Gründe dafür sind vor allem in der wirtschaftlichen, technologischen, militärischen und kulturellen Dominanz der Vereinigten Staaten und des angelsächsischen Sprachraums zu suchen. Der englisch-amerikanische Einfluss ist heutzutage in fast allen Lebensbereichen zu spüren, er zählt zu den stärksten Triebkräften für die Entwicklung der deutschen Sprache nach dem 2. Weltkrieg (vgl. Yang 1990, S. 2). Mehrere wissenschaftliche Studien belegen, dass die Fremdwörter einen wichtigen Bestandteil des deutschen Wortschatzes bilden. Wie in anderen Sprachen der Welt erfüllen sie verschiedene wichtige Funktionen im Rahmen der alltäglichen wie der fachspezifischen Kommunikation. Zu den Bereichen, in denen fremde Elemente den deutschen Wortschatz sehr produktiv bereichern, gehört auch der Bereich der Wirtschaft. Es wird oft darauf hingewiesen, dass in der deutschen Wirtschaftssprache infolge der wirtschaftlichen Globalisierung vor allem die Anglo-Amerikanismen vorkommen. Doch gibt es nur wenige aktuelle Forschungen, die sich auf die Fachsprache Wirtschaft konzentrieren und diese These durch empirische Daten

belegen. Der vorliegende Beitrag setzt sich zum Ziel, auf die Verwendung der Fremdwörter in der deutschen Sprache vor dem Hintergrund der Globalisierung hinzuweisen. Besondere Aufmerksamkeit wird der Verwendung der Anglo-Amerikanismen in der deutschen Wirtschaftssprache gewidmet, wobei an Beispielen aus den Wirtschaftsteilen der deutschen und österreichischen Tagespresse dargelegt wird, in welchen Formen sie in journalistischen Texten auftreten. In Bezug auf die untersuchte Problematik werden auch die zusammenhängenden Begriffe und Phänomene, wie Wirtschaftssprache, journalistische Wirtschaftssprache und Globalisierung, behandelt.

1 Zur Verwendung der Fremdwörter in der deutschen Sprache

Deutsche Sprache wurde im Laufe ihrer Entwicklung dem wechselseitigen Einfluss verschiedener Kulturen und Sprachen ausgesetzt. Jeder Kontakt der germanischen bzw. deutschen Sprachgemeinschaft mit einer anderen Kultur hat Spuren in der Sprache hinterlassen, es entstanden zahlreiche Fremdwörter, welche ihren Ursprung in anderen Sprachen haben und durch ihre Schreibung, Aussprache und/oder Flexion noch als solche erkennbar sind. Heute erfüllen sie verschiedene Funktionen in der Sprache, sie werden verwendet, wenn etwas nur umständlich oder unvollkommen umschrieben werden kann, wenn man einen graduellen inhaltlichen Unterschied ausdrücken, unerwünschte Assoziationen vermeiden, ein bestimmtes Lebensgefühl zum Ausdruck bringen, ein kulturspezifisches Kolorit erzeugen oder die Aussage stilistisch variieren will. Sie haben also verschiedene stilistische Funktionen. Viele Wörter, die als Fremdwörter bezeichnet werden, sind in der deutschen Sprache so stark verwurzelt, dass sie nicht mehr fremd wirken. Ihre Schreibung oder Aussprache haben sich dem Deutschen angepasst oder sie werden so lange und laufend benutzt, dass man sie als gewöhnliche deutsche Wörter betrachten könnte. Dann werden sie als Lehnwörter bezeichnet (z. B. Engel – gr. angelos, dichten – lat. dictare, Fenster – lat. fenestra), Körper – lat. corpus und andere). Es gibt aber auch solche Fremdwörter, die einem verständlich sind nur wenn man Grundkenntnisse der englischen oder einer anderen Fremdsprache hat. Zu kognitiven Aspekten der fachsprachlichen Kommunikation äußert sich auch Tuhárska (2011, S. 27).

Im Duden-Wörterbuch werden folgende Merkmale genannt, die ein Wort als ein nicht muttersprachliches Lexem kennzeichnen:

- **die Bestandteile eines Wortes**

Wörter mit bestimmten Vorsilben oder Endungen werden als fremd erkannt (z. B. *hypochondrisch, impulsiv, Konzentration, Mobbing, reformieren*).

- **die Lautung eines Wortes**

Gemeint ist damit entweder die vom Deutschen abweichende Aussprache (z. B. *Boot* ›*Stiefel*‹ [bu:t], *Team* [ti:m]), oder die Betonung, d. h. der nicht auf der ersten oder Stammsilbe liegende Akzent (*autark*, *desolat*, *Diät*, *extemporieren*).

- **die Schreibung eines Wortes**

Bestimmte Buchstabenverbindungen können fremdsprachliche Wortherkunft signalisieren, d. h., das Schriftbild zeigt für das Deutsche unübliche grafische Strukturen (z. B. Bibliothek, Bodybuilder, Soutane, Osteoporose). Auch die Position bestimmter Buchstabenfolgen kann ein Hinweis sein (z. B. die Verbindungen *gn-*, *pt-* und *ts-* kommen im Anlaut nicht vor).

- **der seltene Gebrauch eines Wortes in der Alltagssprache**

Wörter wie *intrinsisch*, *Quisquilien*, *paginieren*, werden wegen ihres nicht so häufigen Vorkommens als fremde Wörter empfunden.

Zu den oben genannten Merkmalen gibt es aber auch Ausnahmen oder besondere Fälle:

Nicht alle Vorsilben und Endungen, die Fremdwörter anzeigen können, sind tatsächlich fremdsprachlich (z. B. *ab-* in *absolut* oder *abreisen*; *-ieren* in *massakrieren* oder *erfrieren*).

An einen deutschen Wortstamm kann auch eine fremdsprachliche Endung treten (*buchstabieren*, *hausieren*, *Bummelant*).

Bei vielen Fremdwörtern hat sich die Aussprache deutschen Gewohnheiten angeglichen (z. B. *Spekulant*, *Spezerei* [ʃp...], *Stadium* und *Stil* [ʃt...]).

Die Betonung liegt keineswegs bei allen deutschen Wörtern auf der ersten Silbe oder der Stammsilbe (z. B. *Forelle*, *lebendig*); es gibt aber auch Fremdwörter, die wie deutsche Wörter anfangsbetont sind (*Atlas*, *Genius*, *Lyrik*, *Radio*, *Summe*, *Thema*). Außerdem werden endungsbetonte fremdsprachliche Wörter oftmals auch auf der ersten Silbe betont, wenn sie besonders hervorgehoben oder auch von anderen abgesetzt werden sollen (z. B. *aktiv* im Gegensatz zu *passiv*, *Export* im Gegensatz zu *Import*). Die Stellung im Satz ist dabei nicht unwichtig.

Im Deutschen gibt es aber auch Fremdwörter, die aufgrund ihrer Schreibung nicht zu erkennen sind: (z. B. *Keks*, *schocken*), ebenfalls können **selten gebrauchte und wenig bekannte Erbwörter für Fremdwörter gehalten werden:** (*Bovist*, *Quarz* – lateinische Herkunft). Dabei gibt es Fremdwörter, die völlig gebraucht und verstanden werden (*Auto*, *Möbel*, *Salat*, *Karussell*, *interessieren*), einige wirken aber überhaupt nicht oder nicht mehr als Fremdwörter (*Bande*, *Kasse*, *Pause*), als deutsche oder fremde Wörter können auch Wörter, die mehrere Bedeutungen haben, empfunden werden (*Note* als *förmliche schriftliche Mitteilung* (fremd) oder als *Musikzeichen* (deutsch)).

Aus den obigen Ausführungen ergibt sich, dass die Grenzen zwischen fremdem und eingebürgertem Wort oftmals fließend sind. Da viele fremdsprachliche Wörter im Deutschen

alltäglich benutzt werden, werden sie allmählich auch der deutschen Aussprache, Schreibung oder/und Gramatik angepasst (assimiliert). Der Anteil der Fremdwörter im Deutschen ist nicht gering. Nach wissenschaftlichen Studien sind die Fremdwörter vor allem in der Mediensprache vertreten. In fortlaufenden Zeitungstexten liegt ihr Anteil bei 8–9 % und in der Fachsprache ist er noch wesentlich höher. Mit der Übernahme von Fremdwörtern hängt auch der Fremdwortpurismus zusammen. Unter Sprachpurismus (auch Sprachreinigung) bzw. Fremdwortpurismus wird der Versuch verstanden, alle Fremd- und Lehnwörter aus einer Sprache zu entfernen, indem aus dem Material der eigenen Sprache neue Wörter gebildet werden. Die Arbeit der Sprachpuristen ist nach den neuen deutschen Entsprechungen der Fremdwörter zu suchen. Manche von diesen Wörtern haben sich durchgesetzt und wurden ins Deutsche eingegliedert, andere sind ohne Wirkung geblieben. In den deutschen Wortschatz haben sich z.B. folgende Wörter eingegliedert: *Ableitung* (Derivation), *Anschrift* (Adresse), *Augenblick* (Moment), *Beifügung* (Apposition), *Beistrich* (Komma), *Bücherei* (Bibliothek), *Fernsprecher* (Telefon), *Geichtskreis* (Horizont), *Kreislauf* (Zirkulation), *Leidenschaft* (Passion), *Mundart* (Dialekt), *Sterblichkeit* (Mortalität), *Weltall* (Universum). Viele dieser Wörter gelten heute als Synonyme für die fremden Ausdrücke (z.B. *Anschrift*/Adresse, *Weltall*/Universum) andere sind inhaltlich ein wenig unterschiedlich (z.B. *Freistaat*/Republik, *Zerrbild*/Karikatur). Zu den Wörtern, die sich in den deutschen Wortschatz nicht eingegliedert haben, gehören z.B.: *Blitzfeuererregung* (Elektrisierung), *Dorrleiche* (Mumie), *Gottestum* (Religion), *Jungfernzwinger* (Nonnenkloster), *Kirchentisch* (Altar), *Krautbeschreiber* (Botaniker), *Lotterbett* (Sofa), *Menschenschalter* (Soldat), *Meuchelpuffer* (Pistole), *Scheidekunst* (Chemie), *Spitzgebäude* (Pyramide), *Weiberhof* (Harem), *Zeugemutter* (Natur).

(http://www.duden.de/sites/default/files/downloads/Duden_Das_Fremdwort_Lesenswertes_und_Interessantes.pdf)

2 Anglo-Amerikanismen im deutschen Wortschatz

Die englische Sprache hat das Deutsche in der Vergangenheit mehrfach beeinflusst. Das gilt vor allem für das 19. und das beginnende 20. Jahrhundert, wenn zahlreiche Anglizismen in die deutsche Lexik eingedrungen sind. Nach 1945 hat das Anglo-Amerikanische seinen Einfluss auf die deutsche Sprache wesentlich verstärkt. Heute bilden die Anglo-Amerikanismen den festen Bestandteil des Deutschen, sie werden der deutschen Sprache angepasst und benehmen sich meistens wie andere deutsche Wörter (z.B. *downloaden*: *ich downloade, du downloadest, recyceln, ich recycle, du recyclest* u. a.). Es entstehen auch verschiedene Wortformen, Wortkomposita, die aus einem englischen und

einem deutschen Bestandteil bestehen (*Popsänger, Livesendung, Werbespot*). Die Anglo-Amerikanismen werden nicht nur in der Alltagssprache, sondern auch in der Mediensprache (im Rundfunk, Fernsehen und Zeitschriften oder Zeitungen) verwendet. Auf dieses Phänomen reagiert verstärkt der Sprachpurismus. Die Sprachpuristen haben sich schon früher bemüht, die deutsche Sprache von den Fremdwörtern zu reinigen, in den letzten Jahren konzentrieren sie sich aber vor Allem auf anglo-amerikanische Ausdrücke. Im Jahre 1997 wurde in Dortmund der *Verein zur Wahrung der deutschen Sprache* e.V. gegründet, der später in *Verein deutsche Sprache* (VdS) umbenannt wurde. Die Aufgabe des Vereins ist „eine reine deutsche Sprache“ zu fördern, Denglisch zu vermeiden und überflüssige Anglizismen im Deutschen zu eliminieren. Den Termin „**Denglisch**“ definiert der Verein als ein „*inhaltlich unklarer, regelarmer und deshalb ausdruckschwacher Wortmischmasch aus deutschen und englischen Wörtern*“. (<http://www.vds-ev.de/denglisch/>) Jedes Jahr wird von dem Verein deutsche Sprache ein Sprachpanscher des Jahres gewählt, der „*besonders bemerkenswerte Fehlleistungen im Umgang mit der deutschen Sprache*“ erwiesen hat (<http://www.vds-ev.de/denglisch/>). Der Verein hat auch ein Anglizismen-Index entwickelt, wo man die deutschen Entsprechungen für die Anglizismen finden kann. In diesem Index werden Eigennamen und Abkürzungen anglo-amerikanischer Herkunft unterschieden, weiter sind es Ausdrücke, die den deutschen Wortschatz ergänzen oder die die deutschen Entsprechungen verdrängen könnten. Die Mehrheit der Anglizismen, bzw. Amerikanismen in der Wirtschaftssprache bilden Neologismen und betreffen vor allem den Bereich des Geld- und Bankwesens, Managements, der Computertechnik und Medien. Der Grund dafür ist die führende Position der USA in den genannten Bereichen. Damit sind auch die fortschreitende Globalisierung und Internationalisierung der Wirtschaft verbunden, wobei die englische Sprache auf dem Gipfel steht. Im Folgenden sind die Beispiele der substantivischen Anglo-Amerikanismen aus dem Bereich der Wirtschaftssprache mit deutschen Äquivalenten angeführt, die nach der Klassifizierung von Schneeweiß in vier Gruppen eingegliedert sind (Schneeweiß 2000, S. 66):

1. Englische/amerikanische Wörter, bzw. Wortgruppen, die auch eine adäquate deutsche Übersetzung haben und die gleichwertig verwendet werden.

Banker	Bankmanager, Bankfachmann
Hightech (high Technology)	Hochtechnologie

2. Englische/amerikanische Wörter, die auch adäquate deutsche Übersetzungen haben – diese werden aber kaum oder gar nicht verwendet.

Performance	(prozentueller) Wertzuwachs
Salespromotion	Verkaufsförderung

3. Englische/amerikanische Wörter, zu denen es keine adäquaten Übersetzungen gibt – sie werden ins Deutsche einfach übernommen.

Headhunter	Laptop, Notebook	Update
Homebanking	Online	Leasing

4. Englische/amerikanische Wörter, die in den Medien bevorzugt werden, obwohl sie eine adäquate deutsche Bezeichnung haben, die bisher verwendet wurde.

Deal	Kauf/Firmenübernahme
Entrepreneurship	Unternehmertum

Die Verwendung der Anglo-Amerikanismen (und Fremdwörter allgemein) ist situationsbedingt. So könnte beispielsweise kontraproduktiv wirken, wenn ein Arzt in der Kommunikation mit seinem Patienten die Fachausdrücke im Lateinischen und die Namen der modernen Krankenhausgeräte im Englischen verwendet oder andererseits laienhafte Umschreibungen in der Kommunikation mit seinem Kollegen benutzt. Die Anglizismen sind oft besser verständlich, als ihre deutschen Entsprechungen, wie z.B. Prellsack statt Airbag oder Geräuschkarte statt Soundkarte. Der Bereich, in dem die anglo-amerikanischen Ausdrücke oft vorkommen, ist die Werbung. Ein weiterer Bereich, wo die englischen Benennungen herrschen, ist die Firmensprache. In den meisten Stellenanzeigen werden Key Account Manager, Customer Care Arbeiter oder Business Unit Manager gesucht. Solche Stellenbeschreibungen sind mit der Globalisierung verbunden, da in den letzten Jahren auch die ursprünglich deutschen Betriebe nicht nur einen deutschen Besitzer haben, sondern zu einem großen internationalen Konzern gehören. Dazu kommen auch kleine Unternehmen auf dem großen internationalen Markt, wo das Englische zur universalen Sprache geworden ist. Der internationale Markt gehört zu den größten Argumenten der Befürworter, die behaupten, dass die Anglo-Amerikanismen der besseren Verständigung auf dem Markt helfen und wegen dem schnellen technischen Fortschritt auch nicht aufzuhalten sind.

3 Wirtschaftssprache und Wirtschaftsdeutsch

In der linguistischen Forschung werden verschiedene Perspektiven und Themengebiete unter „Wirtschafts(fach)sprache“ oder „Wirtschaftsdeutsch“ subsumiert. Die

bisherigen Definitionsbemühungen zeugen davon, dass das, was als „Fachsprache Wirtschaft“ bezeichnet wird, die Summe der in der Wirtschaft bzw. in der wirtschaftsbedingten Kommunikation benutzten Fachsprachen ist (vgl. Buhlmann 1989, S. 85). Den meisten Definitionsversuchen ist gemeinsam, dass die Wirtschaftssprache mit einem „Komplex“ (vgl. Fluck 1996, S. 16) bzw. „Konglomerat“ (vgl. Hundt 1995, S. 11) oder einem „Sammelbegriff“ für diverse Fachsprachen (vgl. Buhlmann/Fearns 2000, S. 306) gleichgesetzt wird. Dieser Komplex bezieht sich unter anderem auf Wirtschaftswissenschaften, Wirtschaftspolitik, Handel, Industrie, Betriebswirtschaft, Börse, Werbung, Steuern und Recht. Mit der Entwicklung des Handels und der Unternehmen entwickelten sich auch die wirtschaftsspezifischen Fachsprachen, die auch die Bereiche wie z.B. Marketing, Consulting, Steuerberatung, Public Management usw. aufgenommen haben. Aus den obigen Auslegungen geht hervor, dass die Fachsprache der Wirtschaft völlig uneinheitlich ist. Sie setzt sich aus verschiedenen Fachsprachen zusammen. Von den zahlreichen Definitionen der Wirtschaftssprache ist die Definition von Buhlmann und Fearns die bekannteste, die die Definition in Anlehnung an die Beschreibung der Fachsprache von Hoffmann speziell für das Wirtschaftsdeutsch abgeleitet haben: *„Wirtschaftsdeutsch - das ist die Gesamtheit aller Fachsprachen, d.h. aller sprachlichen Mittel, die in einem fachlich begrenzten Kommunikationsbereich, nämlich dem der Wirtschaft, verwendet werden, um die Verständigung zwischen den in diesem Bereich tätigen Menschen zu gewährleisten“* (Buhlmann, Fearns 2000, S. 306).

Mit der Klassifikation der deutschen Wirtschaftssprache beschäftigten sich zahlreiche Arbeiten und Untersuchungen, aber es ist bis heute nicht gelungen, ein allgemein gültiges Gliederungsmodell zu erstellen. Die Gliederungsversuche basieren teilweise auf unterschiedlichen Ausgangspunkten, einige Forscher orientieren sich auf die innere Gliederung der Wirtschaftssprache, andere wiederum auf die Makroebene. Dabei wird die Wirtschaftssprache in Beziehung zu anderen Fachsprachen untersucht. Erhebliche Schwierigkeiten bei der Gliederung der deutschen Wirtschaftssprache ergeben sich auch aus der Vielschichtigkeit und Reichhaltigkeit der Wirtschaft und aus deren starken Verflechtung mit den Nachbarwissenschaften. Von den Klassifizierungen scheint die Gliederung der Fachsprache der Wirtschaft nach Borgulya die prägnanteste zu sein, die drei Schichten unterscheidet:

- wissenschaftliche Wirtschaftssprache;
- halbwissenschaftliche oder populärwissenschaftliche Schicht (u.a. Wirtschaftssprache der Tagespresse, Wirtschaftsfachzeitschriften, die für eine breitere Öffentlichkeit

gedacht sind). Adressatenkreis: breiter Leserkreis mit Wirtschaftsinteresse und mit Wirtschaftskenntnissen auf niedrigem Niveau;

- praktisch-fachliche Schicht (Sprache der Wirtschaftspraxis, der Wirtschaftslenkung, Realisierung und –verwaltung - vgl. Borgulya 1988, 420 f.)

In diesem Beitrag wird davon ausgegangen, dass der Ausdruck „Wirtschaftsdeutsch“ oder „Fachsprache Wirtschaft“ ein Sammelbegriff für diverse Fachsprachen, die von Personengruppen mit unterschiedlicher Vorbildung, unterschiedlichen Tätigkeiten und unterschiedlichen Kommunikationszielen und –formen in einem beruflichen, akademischen und/oder ausbildungsbedingten Umfeld benutzt werden, der irgendwie etwas mit Wirtschaft zu tun hat. Im Sinne der obengenannten Klassifizierung konzentrieren wir uns bei der Analyse der Wirtschaftssprache in den Wirtschaftsteilen der Tageszeitungen auf die sog. halbwissenschaftliche oder populärwissenschaftliche Schicht (d.h. auf die Wirtschaftssprache der Tagespresse bzw. Wirtschaftsfachzeitschriften), die für eine breitere Öffentlichkeit bestimmt ist.

4 Wirtschaftssprache und Globalisierung

Die Entwicklung der Wirtschaftssprache ist in den letzten Jahren eng mit dem Prozess der **Globalisierung** verbunden (vgl. Ďuricová, 2012). Dieser Begriff hat heute eine weit verbreitete Verwendungsmöglichkeit auf unterschiedlichen Ebenen. Im Zusammenhang mit der technischen Entwicklung spricht man auch von der wirtschaftlichen Globalisierung. Die sprunghafte Entwicklung der Computer- und Informationstechnik beschleunigte die Finanzmärkte in der ganzen Welt, wo sich schnell neue Wörter verbreiteten. Die Wirtschaftssprache ändert sich und entwickelt sich deshalb ziemlich schnell. Zahlreiche neue Wörter haben einen Platz in vielen Nationalsprachen gefunden. Die Begriffe wie *Finanz*, *Kredite*, *Kapital* oder selbst *Global*, *Globalisation* und *Globalisierung* trugen zu einer Globalisierung auf der Wirtschaftsebene bei und zahlreiche Fremdwörter, wie z.B. *Ökonomie*, *Standort*, *Zentrum*, *Planung*, *Planungsprozeß*, *Bank*, *Kredit*, *Real*, *Reell*, *Rekord*, *Kapital*, *Konsensus*, *Firma*, *Alternative*, *Projekt*, *Profil*, *Advertorial*, *Akkreditiv*, *Akkreditation*, *Alternative*, *Amortisation*, *Anonym*, *Avantgarde*, *Banderole*, *Bank*, *Banker*, *Banknote*, *Barriere*, *Bilanz*, *Bonus*, *Boycott*, *Börse*, *Budget*, *Broker* oder *Makler*, *Browser*, *Datenbank*, *Doping*, *Dumping*, *Deposit*, *Devaluation*, *Devise*, *Ökonomie*, *Ekstre*, *E-mail*, *Finanz*, *Firma*, *Garantie*, *Giro*, *Global*, *hacker* usw., fanden die Anwendungsmöglichkeiten in vielen Sprachen der Welt (vgl. Duden, 2001).

5 Anglo-Amerikanismen in der journalistischen Wirtschaftssprache

Die journalistische Sprache (oder der journalistische Jargon) selbst, unterscheidet sich von der Alltagssprache. Die Aufgabe eines Zeitungsartikels oder einer Fernsehreportage ist möglichst klar, informativ und treffend zu sein. Journalistische Wirtschaftstexte stellen darüber hinaus einen besonderen Bereich dar. Die Artikel der Wirtschaftspresse, Wirtschaftsberichte oder Wirtschaftsinterviews stehen unter dem starken ***Einfluss des journalistischen Stils***. In den Wirtschaftsteilen der deutschen journalistischen Texte werden oft ***Phraseologismen*** und ***Metaphern*** verwendet. Es wird auch auf den ***Nominalstil*** in deutschen journalistischen Wirtschaftstexten hingewiesen, d. h. die Substantive und die Verben stehen nicht in einem ausgewogenen Verhältnis, weil die Substantive oder Adjektive in den Texten überwiegen. Die Verben als Bedeutungsträger werden in der Satzaussage zurückgedrängt. Typisch ist auch die häufige Verwendung von ***Neologismen*** und ***Anglo-Amerikanismen***, die in diesem Beitrag im Vordergrund stehen. Im Folgenden wird auf die Anglo-Amerikanismen hingewiesen, die in den Presstexten mit wirtschaftlichem Inhalt verwendet werden. Es werden die Beispiele angeführt, die anhand der Analyse des gesamtdeutschen Wortschatzes in ausgewählten Texten festgestellt wurden. Als Belegmaterial diente der Korpus von 15 Texten aus den Wirtschaftsteilen der Online-Ausgaben der österreichischen Tageszeitung „***Der Standard***“ und des deutschen Nachrichtenmagazins „***Der Spiegel***“ aus den Jahren 2015-2016. ***Der Spiegel*** als ein deutsches Nachrichtenmagazin erscheint in Hamburg und wird weltweit vertrieben. Aufgrund seines Einflusses auf die öffentliche Meinungsbildung wird es oft als ein Leitmedium in Deutschland bezeichnet. (<http://www.spiegel.de/>) ***Der Standard*** als eine der seriösesten österreichischen Tageszeitungen erscheint in Wien. Die 1988 nach dem Vorbild der New York Times gegründete Zeitung wurde 2013 mit der Onlineschwester *derStandard.at* sowie dem Standard-Kompakt fusioniert (<http://derstandard.at/>). Mit den Texten aus den obengenannten Tageszeitungen wird auch in den Seminaren „Wirtschaftsdeutsch“ und „Wissenschaftliche Übersetzung“ gearbeitet, die im Rahmen des Studiums im Fachbereich *Übersetzen und Dolmetschen* an der Philosophischen Fakultät der Matej- Bel- Universität in Banská Bystrica (Slowakei) geführt werden. Dabei wurde im Rahmen des Projekts die Untersuchung in Bezug auf die Verwendung der Anglo-Amerikanismen in journalistischen wirtschaftlichen Texten durchgeführt und festgestellt, in welchen Formen die Anglo-Amerikanismen in der deutschen Wirtschaftssprache auftreten können. Bei der Untersuchung wurde das Exzerpieren als eine traditionelle Methode verwendet. Für das Erkennen der Anglo-Amerikanismen wurde die 3-Schritt-Methode angewendet. Im ersten Schritt wurden typische Bausteine gesucht (vgl. Mattle u. 2008, 14-16). Im zweiten Schritt wurde versucht das Fremdwort aus dem Zusammenhang heraus ansatzweise zu interpretieren und im dritten Schritt im Fremdwort-

Wörterbuch nachgeschlagen und mit Hilfe des Wörterbuchs das Wort als fremd identifiziert. Im letzten Schritt wurde festgestellt, in welcher Form das exzerpierte Fremdwort auftritt. Aus der Analyse ergaben sich folgende Formen der Anglo-Amerikanismen:

- Lexeme, die aus einem englischen Wort bestehen;
- Komposita;
- Anglo-Amerikanismen, die aus zwei alleinstehenden oder drei englischen Wörtern zusammengesetzt sind;
- Ausdrücke, die aus einem englischen Wort und einem anderen nichtenglischen Fremdwort oder einem englischen Wort und einem einheimischen (deutschen) Wort bestehen;
- Ausdrücke, die englische Kurzwörter beinhalten;
- Verben/Adjektive/Adverbien aus dem Englischen.

Des Weiteren werden für obengenannte Formen einige Beispiele der Anglo-Amerikanismen mit dem deutschen Äquivalent angeführt, die anhand der Exzerption bzw. der obengenannten Analyse in journalistischen Texten aus den Wirtschaftsteilen der österreichischen Tageszeitung „*Der Standard*“ und des deutschen Nachrichtenmagazins „*Der Spiegel*“ festgestellt wurden. Aus räumlichen Gründen wurden vom exzerpierten Korpus der Fremdwörter nur repräsentative Beispiele gewählt.

Anglo-Amerikanismen, die aus einem englischen Wort bestehen:

Label	Label engl. = 1. Klebeetikett, (Klebe)marke, die auf ein Produkt aufgeklebt wird 2. Etikett einer Schallplatte, Schallplattenfirma 3. Markierung eines Programmbeginns
Boss (der ÖSV-Boss)	Boss engl. - amerik., dies aus niederl. baas „Meister“ = Chef, Vorgesetzter, Anführer einer Gruppe
Connectivity	Connectivity engl. = Verbindungsfähig
User	User engl. = Benutzer; jemand, der mit einem Computer arbeitet, Computerprogramme anwendet
Synchronisation	Synchronisation = nach engl.-amerik. Synchronization / das Herstellen des Gleichlaufs zwischen zwei Vorgängen oder Geräten
Manager	Manager engl.-amerik. = mit weit gehender Verfügungsgewalt, Entscheidungsbefugnis ausgestattete leitende Persönlichkeit

Englische Komposita

Globetrotter	Globetrotter engl. = Weltenbummler
---------------------	------------------------------------

Mailboxen	Mailbox engl. = „Briefkasten“ / Datei zur Speicherung und zum Austausch von Nachrichten
Office-Software	Office engl. = Büro Software engl. = „Weiche Ware“, die zum Betrieb eines Computers erforderlichen nicht apparativen Funktionsbestandteile
Outdoorfreaks	Outdoor engl. = „außer dem Haus“, draußen, im Freien befindlich Freak engl. 1. jemand, der sich nicht in das normale bürgerliche Leben eingefügt hat 2. jemand, der sich in übertriebener Weise für etwas begeistert
Hideaway	Hideaway engl. = Kompositum aus hide „verstecken“ und away „weg“

Anglo-Amerikanismen, die aus zwei alleinstehenden oder drei englischen Wörtern bestehen

... mit dem cleveren Marketing ...	clever engl. = adj., in taktisch schlauer, geschickter Weise vorgehend, klug, gewitzt (hier Dat. Sg.) Marketing engl. = Ausrichtung der Teilbereiche eines Unternehmens auf die Förderung des Absatzes durch Werbung, durch Steuerung der eigenen Produktion ...
First-Hour-User	First-Hour-User engl. = „Erste-Stunde-Benutzer“ (hier Pl.)

Anglo-Amerikanismen, die aus einem englischen Wort und einem anderen nichtenglischen Fremdwort bestehen

Firmenlogo	Firma – aus it. Firma „bindende, rechtskräftige Unterschrift eines Kaufmanns unter einem Vertrag“ / kaufmännischer Betrieb, gewerbliches Unternehmen Logo engl. = Kurzwort für logotype / Marken-, Firmenzeichen
Stressphase	Stress engl. (gekürzt aus mittellengl. distresse, dies aus lat. distringere „auseinander ziehen, dehnen“) = starke Leistungsanforderung, erhöhte körperliche/seelische Belastung, die zu Schädigungen der Gesundheit führen kann Phase fr. = Abschnitt einer Entwicklung, Zustandsform, Stufe

Anglo-Amerikanismen, die aus einem englischen Wort und einem einheimischen (deutschen) Wort bestehen

Trendanalytiker	Trend engl. = Grundrichtung einer Entwicklung Analytiker lat. = jemand, der bestimmte Erscheinungen analysiert, jemand, der die Analytik anwendet und beherrscht
Zeitbudget	Budget = unter Einfluss von fr. budget aus engl. budget „Haushalt“ / Haushaltsplan, Voranschlag

	von öffentlichen Einnahmen und Ausgaben
--	---

Anglo-Amerikanismen, die englische Kurzwörter beinhalten

DVD-Brenner	DVD engl. = Abkürzung für Digital Video Disc / „Digital Bildplatte“ CD-Große Speicherplatte für Audio- und Videosignale mit hoher Speicherkapazität
UMTS-Datenkarten	UMTS engl. = Kurzwort für Universal Mobile Telecommunications System Datensegment: Daten = aus lat. data, bzw. engl. data „angaben“ / (Zahlen)werte, Angaben, formulierbare Befunde Segment = aus lat. segmentum / Abschnitt, Teilstück
IT-Freaks	IT = Information Technology Freak = 1. jemand, der sich nicht in das normale bürgerliche Leben eingefügt 2. jemand, der sich in übertriebener Weise für etwas begeistert

Adjektive/Adverbien/ Verben aus dem Englischen

Groovig	groovig engl. = erstklassig, exzellent
Boomend	boomend (Adj.), aus engl. Boom = plötzliches großes Interesse an etwas
Downloaden	Downloaden engl. = „herunterladen“ / Daten von einem zentralen, meist größerem Computer oder einem Netz auf die eigene Festplatte übertragen

6 Zum Schluss

Die Analyse der Sprache in journalistischen Wirtschaftstexten hat bestätigt, dass die Fremdwörter in der fachsprachlichen Kommunikation im Bereich der Wirtschaft eine wichtige Rolle spielen. Da in den letzten Jahrzehnten das Englische als weit verbreitete Sprache den stärksten Einfluss auf die deutsche Sprache hatte, gibt es in der Wirtschaftsterminologie neben den Fremdwörtern lateinischen, griechischen oder französischen Ursprungs zahlreiche Anglo-Amerikanismen. Es lässt sich darauf zurückzuführen, dass durch die Globalisierung der Wirtschaft, den starken Einfluss von Popkultur, Werbung und Computertechnik auf das Alltagsleben englische und amerikanische Ausdrücke und Satzstrukturen in die deutsche Sprache Einzug gehalten haben. Mit zunehmender Spezialisierung in Forschung, internationaler Verflechtung von Wissen, technologischer Entwicklung und Globalisierung der Wirtschaft wird in den meisten Ländern nach einem internationalen und globalen Verständigungsmittel gestrebt, die heute die

englische Sprache darstellt. Englisch hat sich deshalb mit großem Tempo vor allem in den Bereichen Wirtschaft, Wissenschaft und Bildung durchgesetzt. Auf dem internationalen Markt werden vor deutschen englische Wörter wie "Outsourcing" (Ausgründung), "Joint Ventures" (Gemeinschaftsunternehmen), "Cost-Benefit-Analysis" (Kosten-Nutzen-Analyse), "Goal" (Ziel), "Support" (Unterstützung), "recruitet" (anheuern), das "Human Ressources Department" (Personalabteilung), "Career Check" (Lebenslaufbewertung), "Consulter" (Berater), "Office-Managerin" (Sekretärin), "High Potentials" (hoch qualifizierte Nachwuchskräfte), "Eigenvalue" (Wert), "Soft Skills", (Schlüsselkompetenzen wie Team- oder Kommunikationsfähigkeit), "Performance" (Leistung) "Mailings" (Aussendungen), "Leverage-Effect" (Hebelwirkung), "Cashflow" (Zahlungsfähigkeit) bevorzugt. Für die meisten solcher Anglizismen spricht das Argument der Bezeichnungsangemessenheit: Anstatt nach einer häufig längeren und umständlicheren deutschen Übersetzung zu suchen, werden die Bezeichnungen der fremden Sprache übernommen, womit man in Bezug auf das Bezeichnete eine Eindeutigkeit erreicht. International warnen Linguisten aber schon lange vor den Folgen der Globalisierung und den weltweiten Vernetzungen wie dem Internet, da in vielen Bereichen der Wirtschaft, der Wissenschaft und der Bildung Englisch bereits nicht nur international, sondern auch national als Lingua franca dient.

LITERATUR

Duden Bd. 5 (FWB) „*DUDEN Fremdwörterbuch*“ 1997: Auflage 7, neu bearb. und erw. Auflage. Mannheim [u.a.]. Dudenverlag 2001.

Borgulya, Agota 1988: „Zu einigen wichtigen Merkmalen der deutschsprachigen Texte der Dokumentation in der Wirtschaft“. In: Bungarten, Theo (Hgg.): *Sprache und Information in Wirtschaft und Gesellschaft*. Tostedt: Attikon, 420-429.

Buhlmann Rosemarie 1989: „Fachsprache Wirtschaft – gibt es die?“ In: *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache* 15, 82-108.

Buhlmann Rosemarie/ Fearn, Annelise 2000: „*Handbuch des Fachsprachenunterrichts*“. Tübingen.

Đuricová, Alena 2012: „Quo vadis slovenský právny jazyk v procese globalizácie a internacionalizácie?“ In: Đuricová Alena (Hgg.): *Od textu k prekladu VII*. Praha : Jednota tlumočníků a překladatelů: 6-20.

Fluck, Hans-Rüdiger 1996: „*Fachsprachen 5*“, überarb. und erw. Auflage. Tübingen.

Hundt, Markus 1995: „*Modellbildung in der Wirtschaftssprache: zur Geschichte der Institutionen- und Theoriefachsprachen der Wirtschaft*“. Tübingen.

Jurčáková, Edita 1998: Wirtschaftsdeutsch im Deutschunterricht. In: *Ekonomika a cudzie jazyky*. Acta linguistica 2. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB: 38-41.

Messina, Chiara 2015: „*Die österreichischen Wirtschaftssprachen*“. Berlin: Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur.

Mattle, Andreas/Beorchia, Aldo/Zangerl, Anton 2008: „*Wahrig Fremdwort-Trainer*“. Wetzikon: hk Handelskunderverlag AG: 14-18.

Schneeweis, Josef 2000: „*Journalistische Wirtschaftssprache in Österreich*“. Wien.

Tuhárska, Zuzana 2011: „*Die Analyse der semantisch-kognitiven Ebene der Fachsprache*“. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.

Yang, Wenliang 1990: *Anglizismen im Deutschen. Am Beispiel des Nachrichtenmagazins Der Spiegel*. Tübingen, S. 2f.

Internetquellen

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete: <http://www.duden.de>

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete:

<http://gymbasis.ch/moodle/Deutsch/WortschatzStil/FremdwoerterBausteine/index.html>

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete:

http://www.duden.de/sites/default/files/downloads/Duden_Das_Fremdwort_Lesenswertes_und_Interessantes.pdf

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete: <http://fremdwort.de/>

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete:

<http://services.langenscheidt.de/fremdwb/fremdwb.html>

[cit. 2016-09-13] Dostupné na internete:

<http://services.langenscheidt.de/fremdwb/fremdwb.html/>

Resumé

Cudzie słowa v období v čase globalizácie – na príklade použitia angloamerikanizmov v nemeckom ekonomickom jazyku

Príspevok poukazuje na použitie cudzích slov v nemeckom jazyku a analyzuje fenomény súvisiace s ich preberaním na pozadí globalizácie. V centre pozornosti stojí používanie angloamerikanizmov v ekonomickom jazyku. Cieľom príspevku je preukázať výskyt angloamerikanizmov v žurnalistickom ekonomickom jazyku na podklade analýzy nemeckej slovnej zásoby v korpuse vybraných textov ekonomických častí denníkov „der Standard“ a „der Spiegel“. V príspevku sa uvádzajú vybrané príklady vyexcerpovaných angloamerikanizmov s nemeckým ekvivalentom, ktoré sú zaradená do niekoľkých skupín podľa ich formy výskytu. Analýza textov z ekonomickej oblasti potvrdila súčasný trend vplyvu angličtiny na vývoj nemeckého ekonomického jazyka a tendenciu preberania angloamerikanizmov aj v dôsledku ekonomickej globalizácie.

ХАЙДЕГГЕРОВСКОЕ (*DASEIN* В РУССКОЙ ПОЭЗИИ XX ВЕКА)

Ю. В. Линник

Кафедра философии и культурологии ПетрГУ, Петрозаводск, Россия
yulinnik@yandex.ru

Ключевые слова: Dasein, Со-бытие, Поэзия, Время и вечность,
Трансцендирование, Странствие
Key words: Dasein, Event, Poetry, Time and eternity, Transtsendirovaniye, Wandering

Язык есть дом бытия, живя в котором, человек экзистировать, поскольку, оберегая истину бытия, принадлежит ей.

М. Хайдеггер. Письмо о гуманизме

Высвечивается неявный параллелизм между философией М. Хайдеггера и русской поэзией XX века, заключающийся в том, что на обоих уровнях произошла схожая инверсия ценностей: место трансцендентной вечности, веками манившей к себе и философов, и поэтов, заняло живое, конкретное, посюстороннее время, получившее небывало яркое и плотное наполнение.

Поэзия обратила свой взор долу, к предметному измерению, при этом ничего не потеряв в исконной для неё духоносности – обретенное ею на превыспренных высотах, которые она осваивала на протяжении всей своей истории, неисповедимо перешло в быт, в непосредственную экзистенцию.

Произошло как бы заземление.

Но оно ничуть не стреножило Пегаса.

Мартин Хайдеггер в книге Евгения Ламихова не цитируется, не упоминается.

Тем не менее чуткий слух сразу угадает унисон с ним.

Это необязательно влияние – это может быть конвергенция.

Вечность и время противоположны.

До Хайдеггера: философия трансцендирует – подлинное бытие связывается с вечностью.

После Хайдеггера: *время* есть бытие – бытие есть *время*.

Истина – в *Dasein*: она *здесь и сейчас*.

Нечто подобное произошло и в русской поэзии.

Давно ли оппозиция двух местоимений – *здесь* и *там* – структурировала поэтический космос?

Поэт порывался в нездешнее.

И вдруг – резкое отсечение *там*.

*Но, исходя из ваших первых книг,
Где крепили прозы пристальной крупницы,
Он и во всех, как искры проводник,
События былью заставляет биться.*

Это обращение Бориса Пастернака к Анне Ахматовой.

Быль события: звучит по-хайдеггеровски.

Поэзия стала другой.

Назвать это заземлением?

Занижением?

Умалением?

Да нет же!

Здесь русской поэзии ассимилировало – вобрало в себя – *там*.

Время напиталось *вечностью*.

Искали высшее *по ту сторону*?

И угождали в пустотное!

Оказалось: *по сию сторону* – в *Dasein* – поэт может найти главное для себя.

Неопозитивисты сказали бы: любимые слова поэтов – мечтательные, возвышенные – являются *псевдопонятиями*.

Они переместились на дальнюю периферию словаря.

Революция, соваершённая Мартином Хайдеггером в философии введением понятия *Dasein* – и радикальный поворот к *здесь и сейчас*, осуществлённый русской поэзией: тут имеется глубокое – сущностное – принципиальное родство.

Параллелизм двух этих явлений поражает воображение.

Сколь мощные резонансы!

И это при кажущейся несовместимости феноменов.

При потаённости их переклички.

Вот одно из хайдеггеровских определений *Dasein*: *изначальная захваченность* человека бытием (= вовлечённость в него – сращённость с ним – укоренённость в нём – неотрывность одного от другого – их сквозное взаимопронизание).

Философ пишет:

«Этой захваченности, её пробуждению и наслаждению, служит главное усилие философствования. Но всякая захваченность исходит из настроения и пребывает в таковом» [5: 30].

Об этом захвате – будто в пандан Мартину Хайдеггеру – свидетельствует Борис Пастернак:

Поэт, не принимай на веру

Примеров дантов и торкват.

Искусство – дерзость глазомера,

Влечение, сила и захват.

А это из «Баллады» – о мощи *Dasein*:

Позднее узнал я о мёртвом Шопене.

Но и до того, уже лет в шесть,

Открылась мне сила такого сцепленья,

Что можно подняться и землю унести.

Мартин Хайдеггер считал поэзию вершиной мировой культуры.

В веке XX она превзошла саму себя – и это потому, что в ней зазвучали экзистенциальные ноты.

Головокружительная кульминация!

Она стала возможной благодаря поэтизации и возвышению *Dasein*.

Со-бытие – ещё одно поразительное хайдеггеровское понятие.

Мы его встречаем и в книге Евгения Ламихова.

Причём в интереснейшем контексте.
 Это не цитата.
 Никак не заимствование!
 Опять-таки: перед нами *схождение* независимых линий.
 Их симптоматическое *сближение* – и по сути *слияние*.
 Прочитируем Евгения Ламихова:

Стихотворению предшествует Событие, или лучше сказать: Со-бытие, как некое откровение, взаимодействие, озаряющий надмирный (словечко “виртуальный” здесь никак не годится) Контакт – с эффектом образования центра кристаллизации в перенасыщенном растворе авторского мировосприятия. Это Со-бытие предполагает возможность продолжения – в слове, причём автору должна быть присуща воля творчества: поиски и построение такой словесной формы-конструкции, которая наилучшим образом соответствует произошедшему Со-бытию, точнее всего представляет его средствами языка (являет – речью); автор берёт на себя право и ответственность неподневольной работы: Со-творить [2: 139].

Суть события определяется Мартином Хайдеггером так:

«В посыле судьбы Бытия, в простирании Времени проявляет себя некое присвоение, некий перевод в свою собственность – Бытия как присутствия и Времени как сферы открытого, Бытия и Времени в их собственном. То, что определяет их обоих в их взаимопринадлежности, мы назовем: со-бытие – das Ereignis» [3: 942].

Со-бытие креативно.
 В со-бытии ты – истинный творец.
 Считай – почти что – *Deus*.
 Но Мартин Хайдеггер настороженно относился к этому понятию.
 Лучше поправим – вполне в его духе – шекспировского Гамлета:

Со-быть – или не со-быть.

Без «я» нет бытия.
 «Я» слито с бытием.
 Пересечение «Я» и бытия – чудо со-бытия.
 Хороший это термин – эгофутуризм.
 «Я» у Игоря Северянина дерзко выдвинуто вперёд – свежая интонация превращается в русло времени – оно жизнеутверждающе устремляется к *futuro*.

*Ананасы в шампанском! Ананасы в шампанском!
 Удивительно вкусно, искристо и остро!
 Весь я в чём-то норвежском! Весь я в чём-то испанском!
 Вдохновляюсь порывно! И берусь за перо!*

Истинно дазайновский – со-бытийный – поэт!
 О нём точно пишет Наталья Боровская:

«В нервном ритме стихотворения – ритм начала века. «Ананасы в шампанском» – ведь это символ времени, его неожиданность и острота, его открытия, его извивы и изыски, эксцентрическое соединение прежде несовместимого. Как сжато, как ярко и выразительно – гениально!»[1].

Евгений Ламихов прозорливо связывает два понятия – казалось бы, весьма взаимоудалённых: *со-бытие* и *форма*.

Бытие имеет великую волю быть.

Ему надо закрепиться в самом себе.

Структурироваться!

Оформиться!

Иначе оно не удержится – и схлынет в небытийное, ничтожное.

Что такое Универсум?

Прекраснейшая манифестация форм!

Впечатляет их неистощимое разнообразие.

Первенствует поэтическая форма.

Ведь что сказал о языке Мартин Хайдеггер?

Это *дом бытия*.

Выстраивает его поэзия.

Вновь обратимся к Мартину Хайдеггеру:

«Новалис говорит в одном фрагменте: “Философия есть, собственно, ностальгия, тяга повсюду быть дома”.

Повсюду быть дома – что это значит? Не только здесь и там, и не просто на каждом месте, на всех подряд, но быть дома повсюду значит: всегда и, главное, в целом. Это “в целом” и его целое мы называем миром» [5: 28–29].

Продолжим диалог философа и поэта.

Ночью, сном не успевши забыться,

В просветленье вскочивши с софы,

Целый мир уложить на странице,

Уместиться в границах строфы.

Это пастернаковская строфа – если угодно – является ячейкой в *доме бытия*.

Вместимость у неё огромная.

Дом бытия устроен фрактально: великому не тесно в малом – часть легко и свободно занимает место целого.

Так начинается чудо метафоры.

Так включаются метаморфозы.

У Бориса Пастернака мы тоже находим образное отождествление мира и дома:

Что сравнится с женскою силой?

Как она безумно смела!

Мир, как дом, сняла, заселила,

Корабли за собой сожгла.

Дом бытия имеет в русской поэзии много проектных решений.

У Николая Клюева – это изба, у Андрея Вознесенского – небоскрёб.

Но всегда обеспечивается главное: бытию комфортно – оно длится и длится.

Даже в русской домовине оно не перестаёт быть бытием.

Каждый погост у нас – как Элевсин: Персефона вернётся проторенным путём зерна.

Тут мы отличаемся от Мартина Хайдеггера: у него – *бытие-к-смерти*, у нас – *бытие-в-обход-смерти*.

На оппозицию *здесь-там* в русской поэзии естественно накладывается оппозиция *дом-Рай*.

Кто интенсивнее наших пращуров искал утраченный Парадиз?

Рай Мысленный – и *Рай Земной*: споря на эту тему с тверским владыкой Феодором, новгородский архиепископ Василий Калика устремлял взгляд на Север.

Там надо искать сохранную колыбель человечества!

А вот византийский апокриф «Хождение Зосимы к Рахманам» задавал другой вектор: паломничество к индийским рахманам – по сути тоже поиск Рая.

Вернуть блаженство начальной поры!

Отринуть злобу мира сего!

Услышать сиринов!

Мы верили в Китеж – уповали на Беловодье – примеривались к дальним мирам.

Бесплодна и горька наука дальних странствий:

Сегодня, как вчера, до гробовой доски —

Всё наше же лицо встречает нас в пространстве:

Оазис ужаса в песчаности тоски.

Шарль Бодлер. Плаванье. Перевод Марины Цветаевой

Разуверение?

Тогда вместо тщетных блужданий – воображаемое, сугубо условное воссоздание:

Я насадил мой светлый рай

И оградил высоким тыном.

Обрёл ли счастье Александр Блок в своём эфемерном убежище?

Заметим: тема Рая начинает утрачивать своё трагическое напряжение.

И шире: тема путешествия, охватывающего мифогенные топосы – к примеру, остров Калипсо или страну лотофагов.

Это вехи на пути Одиссея.

Странствие – его прерогатива

Пенелопа остаётся дома.

С чем возвращается любимый?

О судьбе сокровища феаков Гомер говорит невнятно.

Не запропало ли?

Афина преображает Одиссея – с целью обмануть женихов Пенелопы.

Быть может – вне контекста волшебства – это просто портрет старости?

Сморщилась тотчас на членах упругих прекрасная кожа,

Череп от русых волос обнажился; и всё его тело

Сделалось сразу таким, как у самого дряхлого старца.

Мутными стали глаза, такие прекрасные прежде.

Тело рубищем скверным одела его и хитоном —

Грязным, рваным, насквозь прокоптившимся дымом вонючим.

Плечи покрыла большою облезлою шкурой оленьей.

Палку в руки дала Одиссею и жалкую сумку,

Всю в заплатках, в дырах, и перевязь к ней из веревки.

Ведь и на блудного сына похоже.

Осип Мандельштам говорит с пафосом:

Одиссей возвратился, пространством и временем полный.

Быть может, в системе отсчёта *мужей* это очень много.

А в системе отсчёта *жён*?

Согласия тут не найти.

Женское наитие с предельной остротой и пронзительностью ощутило всю тщетность мужских устремлений к запредельному.

Евгений Ламихов это тонко и убедительно показывает на материале русской поэзии.

Отказ от Рая!

Отдача приоритета земным ценностям!

Сосредоточение на конкретном и доступном *Dasein*!

Эти мотивы блестяще проанализированы в книге.

Некоторое участие в отказе от Рая приняли и мужчины.

Федор Достоевский не захотел оплачивать пропуск туда ценой *слезинки* хотя бы одного-единственного ребёнка.

А Николай Клюев сделал Рай *избяным*:

*Весь день поучатся правде Твоей,
Как вешнюю озимь, ждать светлых гостей,
В раю избяном, и в затишье гумна
Поплакать медово, что будет «она».*

А потом ещё и *финифтяным*.

*Где рай финифтяный и Сирин
Поет на ветке расписной,
Где Пушкин говором просвирен
Питает дух высокий свой,*

*Где Мей яровчатый, Никитин,
Велесов первенец Кольцов,
Туда бреду я, ликом скрытен,
Под ношей варварских стихов.*

Рай в этих стихах вплотную приблизился к северной деревне.

Фактически совпал с нею.

И потому потерял свой трансцендентный статус.

В избяном Раю первенствует хозяйка.

Лепота наводится ею.

В космосе Николая Клюева много женственного, софийного.

Николай Бердяев не зря писал о «вечно бабьем в русской душе».

Поэт из Олонии вроде бы как подтверждает этот тезис.

Рай у него *обытовлён*.

Конечно, быт этот сказочный, экзотический – *Белая Индия* процвела на берегах Онего.

Но нет необходимости снаряжать туда Афанасия Никитина.

Страна чудес – под боком.

Вокруг тебя.

Крестьянская поэзия – и поэзия женская: они обнаруживают неожиданную родственность:

Однако женская поэзия куда как радикальнее в удалении от Рая.

Цитируем Евгения Ламихова:

«Только поэтессы знают, что путешествия – это затянувшиеся на тысячелетия поиски Эдема, это обыкновенные мужские тщетно повторяемые попытки возвращения себе РАЯ» [2: 175].

И далее:

«Но **поэтессы** становятся мудрее. Ибо женщины знают, что ВОЗВРАЩЁННОГО РАЯ не бывает... Возвращение в РАЙ – сладкая ложь для слабых и доверчивых. Возвращённый РАЙ – одна из самых бредовых идей, коими увлекалось человечество» [2: 175].

Это прямо заявляет Марина Цветаева;

*Виденья райские с усмешкой провожая,
Одна в кругу невинно-строгих дев,
Я буду петь, земная и чужая,
Земной напев!*

Предположим, что Рай – реален.
А если он переполнен?
Все места – увы – заняты.
Надо ретироваться.

Ирина Ермакова пишет по этому досадному поводу стихотворение «Аншлаг»:

*И в душах ваших растоплен яд
и свинг золотой в ушах
когда святые идут назад
поскольку в раю анилаг*

Приведём цитату из стихотворения Эллы Крыловой «Указание»:

– Подскажите, бабушка, где рай?
«Там, за крематорием, направо».

Ещё один вклад Эллы Крыловой в раеведение:

*Дорога в рай попахивает серой,
покрыта штабелями мёртвых тел.*

Где гротескное – где кошмарное: не различишь.
Dasein бывает и Адом, и Раем.
В обоих случаях его онтология отличается от библейского прототипа.
Вспомним золотую мечту Марины Цветаевой:

*За этот ад,
За этот бред,
Пошли мне сад
На старость лет.*

Это совсем другой сад – не Эдемский.
Судьба поскупилась.

Гвоздь и верёвка – вместо цветущих яблонь.
 Сафо бросилась со скалы – Марина нырнула в петлю.
 Дна не достать.
 Какой чёрный *Dasein*!
 Кто возьмётся забелить?
 Последний аккорд – из хайдеггеровской книги «Бытие и время»:

«И будь даже возможно и допустимо “психологически” прояснить себе умирание других в сопереживании, имеющийся тут в виду способ бытия, именно как приход-к-концу, никоим образом не был бы схвачен» [4: 239].

Несказуемое – с двух сторон: в потерянном начале – и в неведомом конце.
 Объявляется минута молчания.
 Встали – и сели.
 Тогда как *silentium* на елабугском кладбище длится и длится.
 Вечно?
 Бесконечно?
 Или прервётся трубным зовом?
 Мартин Хайдеггер останавливает нас у этой черты.
 Если не лгать себе – то она *непереступаема*.
Нетрансцендируема!
 Помедли.
 Застынь.
 К тебе обращается Марина Цветаева:

*Идешь, на меня похожий,
 Глаза устремляя вниз.
 Я их опускала тоже!
 Прохожий, остановись!*

Где остановиться?
 Вестимо: у могилы – цветаевская так и не найдена.
 Знамо: у границы, на которую непреложно указал Мартин Хайдеггер

REFERENCES

1. Borovskaya N. Pineapples in champagne.//Culture. January 1/79/12, 2002. Quote on: Pineapples in champagne. Access mode: <http://referat.abc-english-grammar.com/ref.php?id=83735> (date of the address 20.09.2016)
2. Lamichov E. A. Essay of the Russian poetry of the XX century (leisure experiences of informal literary criticism). The first book. – M.: Marina Tsvetaeva's house museum. 2013. – 215 pages.
3. Quote on: The latest philosophical dictionary. Article: EVENT (event, current events). – Minsk: Book house, 2003. – 1280 pages.
4. Heidegger M. Life and time. – SPb.: Science, 2002. – 452 pages.
5. Heidegger M. Basic concepts of metaphysics. – SPb: Vladimir Dahl. 2013. – 592 pages.

ЛИТЕРАТУРА

1. Боровская Н. Ананасы в шампанском. In: Культура. 1/79/12 января 2002. Цит. по: Ананасы в шампанском. Режим доступа: <http://referat.abc-english-grammar.com/ref.php?id=83735> (дата обращения 20.09.2016)

2. Ламихов Е.А. Очерк русской поэзии XX века (досужие опыты неформального литературоведения). Книга первая. – М.: Дом-музей Марины Цветаевой. 2013. – 215 с.
3. Цит. по: Новейший философский словарь. Статья: СОБЫТИЕ (со-бытие, событийность). – Минск: Книжный дом, 2003. – 1280 с.
4. Хайдеггер М. Бытие и время. – СПб.: Наука, 2002. – 452 с.
5. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики. – СПб: Владимир Даль. 2013. – 592 с.

Resumé

HAIDEGGER'S

(Dasein in the Russian poetry of the XX century)

The implicit parallelism between M. Heidegger's philosophy and the Russian poetry of the XX century is highlighted which consists in that at both levels there was a similar inversion of values: the place of transcendental eternity, centuries attracting to itself both philosophers, and poets, took the live, specific, this worldly time which received rather bright and dense filling.

The poetry turned the look to down, to subject measurement, at the same time without having lost anything in spirituality which is primordial for it – found it on the nice heights which she mastered throughout all the history, inscrutably passed into life, into direct existence.

There was as if grounding.

But it did not create a hindrance to Pegasus at all.

ÍRSKY JAZYK A GAELTACHT IDENTITA BUDÚCNOSŤ ÍRSKEHO JAZYKA V GAELTACHTE

Anna Slatinská

**Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica,
anna.slatinska@umb.sk**

**Kľúčové slová: írsky jazyk, Gaeltacht, identita
Key words: Irish language, Gaeltacht, identity**

Úvod

Problematika vzájomného prepojenia identity a jazyka je v súčasnosti stále aktuálna. Jazyk je súčasťou národnej a kultúrnej identity a kultúrneho dedičstva národa. I keď írsky jazyk plní pre väčšinové anglofónne obyvateľstvo skôr symbolickú, než komunikatívnu funkciu, v súčasnosti narastá počet záujemcov o revitalizáciu írskeho jazyka, írskojazyčné vzdelávanie, kultúrne aktivity, štúdium írskeho jazyka a írskych štúdií na univerzitách.

Človek sa prostredníctvom používania konkrétneho jazyka identifikuje so sebou samým a kolektívom. Jazyk je jedným z hlavných prostriedkov vyjadrenia identity. Tiež je jedným z elementov, ktorým sa definuje individuálna (osobná) i kolektívna (sociálna) identita jedinca. Pre obyvateľov žijúcich v Gaeltachte je írsky jazyk kľúčovým elementom vyjadrenia identity. Okrem identifikácie s kolektívom (komunitou), dochádza k uvedomovaniu si spätosti s daným regiónom, krajinou, koreňmi a tradíciou, ktoré dotvárajú Gaeltacht (etnokultúrnu) identitu. Príspevok rekognoskuje prepojenie írskeho jazyka s Gaeltacht identitou a výzvy, ktoré súvisia s jeho prežitím/životaschopnosťou v tejto, pre revitalizáciu jazyka, kľúčovej oblasti.

Príspevok vznikol na základe realizácie kvalitatívneho výskumu, ktorý bol uskutočnený v meste Galway a priľahlých Gaeltacht oblastiach v Írskej republike v roku 2015. Všetky dáta získané metódou pološtruktúrovaných rozhovorov a ohniskových skupín boli podrobené detailnej analýze, ktorej výsledkom boli zaujímavé zistenia pre prax, uplatniteľné v oblasti revitalizácie nielen írskeho jazyka, ale aj iných minoritných, menej používaných a regionálnych jazykov.

Gaeltacht

Írsko sa podľa prevažne používaného jazyka delí na Gaeltacht (írskejazyčné oblasti) a Galltacht (anglicky hovoriace oblasti). O'Malley-Madec (2008) vo svojej štúdii uvádza štyri írsky hovoriace jazykové komunity:

1. rodení hovoriaci žijúci v Gaeltachte
2. prisťahovalci (in-migrants) do oblasti Gaeltachtu s plynulou írčinou
3. obyvatelia so znalosťami írskeho jazyka v kontexte druhého jazyka situovaní mimo oficiálnych oblastí Gaeltachtaí (hovoria sa im i Gaeilgeoirai)
4. majorita obyvateľstva, ktorej reprezentanti používajú írčinu v limitovanej miere za účelom preukázania symboliky kultúrnej identity (O'Malley-Madec, 2008).

V príspevku sa zameriavame na prvú kategóriu obyvateľov, ktorí sú klasifikovaní ako rodení používatelia írskeho jazyka žijúci v Gaeltachte. Od čias Cromwellovej vlády tvorili oblasti dnešného Gaeltachtu najchudobnejšie časti Írska. Preto írčina hlavne v minulosti evokovala v mysliach obyvateľov biedu, rurálnosť a zaostalosť (Mruškovič, 2008).

Súčasný názor na Gaeltacht sa rôzni. Pre niektorých znamená Gaeltacht oblasť, kde sa hovorí írskym jazykom. Iní Gaeltacht vnímajú ako ekonomicky nerozvinutú, vyľudnenú, izolovanú a zaostalú oblasť (O'Toole, Fletcher 2010). Pre mnohých ďalších je však Gaeltacht oblasťou pozoruhodných prírodných krás a kultúrnych hodnôt, ktoré boli neraz inšpiráciou pre významných írskych spisovateľov (Ó Riagáin, 2008). Graham (1997) vníma Gaeltacht ako miesto, kde sa odohral a ešte stále trvá skutočný boj o záchranu írskeho jazyka a jeho zachovanie pre budúce generácie.

Gaeltacht považujeme za unikátnu geografickú, lingvistickú a kultúrnu oblasť v Írskej republike z viacerých dôvodov. V skutočných Gaeltachtaí (plurál od Gaeltacht) sa hovorí prevažne írskym jazykom. Koncentrácia obyvateľov, ktorí írčinu aktívne ovládajú je značne vysoká. 70 % obyvateľov hovorí po írsky v rámci každodennej komunikácie. Žije tu však len 2, 4 % populácie (Fleming, Debski, 2008). „*Pokiaľ ide o ich počet, z celkového počtu 82 715 obyvateľov, 61 035 hovorí írskym jazykom*“ (Watson, 2002, s. 755).

Väčšina aktívnych používateľov írskeho jazyka pochádza práve z rurálnych oblastí Gaeltachtu, ktoré sa nachádzajú v západnej a južnej časti Írskej republiky. O'Rourke (2011) upresňuje, že používatelia írskeho jazyka žijú v malých počtoch v rámci roztrúsených komunít v severozápadných, západných a južných okrajových častiach Írska zvaných Gaeltacht. Daná oblasť patrila (a stále patrí) medzi ekonomicky znevýhodnené oblasti Írska následkom vyľudnenia územia v minulosti a pokračujúcemu trendu sťahovania obyvateľstva do prevažne anglicky hovoriacich častí krajiny alebo zahraničia kvôli lepším pracovným a ekonomickým podmienkam.

V súčasnosti je Gaeltacht atraktívna destinácia nielen pre dovolenkárov a turistov, ale i obyvateľov, ktorí pochádzajú z prevažne anglofónnych častí Írska. V komunikácii však všetky spomenuté skupiny uprednostňujú angličtinu (O'Toole, Fletcher, 2010). Negatívom je, že tomuto trendu sa prispôsobujú i domáci írskojazyční obyvatelia Gaeltachtu v snahe prilákať do oblasti viac turistov, ktorí robia oblasť ekonomicky udržateľnejšou.

Oblasti Gaeltachtu boli prvýkrát definované vládou Írskeho slobodného štátu (Irish Free State) v roku 1926, hoci presné hranice neboli stanovené. Snahy novej vlády sa sústredili na zvrátenie klesajúcej tendencie používania írčiny ako primárneho jazyka a jeho oživenie v tradičných írskojazyčných oblastiach. Posilnenie statusu írčiny v oblastiach Gaeltachtu a rozšírenie jeho oblastí sa stalo základným pilierom jazykovej ideológie novo vzniknutého štátu. V tom čase tvorilo Gaeltacht 15 z 26 grófstiev Írskeho slobodného štátu. Oblasti Gaeltachtu boli presnejšie určené až po roku 1950, keď z nich vylúčili územia, v ktorých pretrvával prudký pokles írsky hovoriaceho obyvateľstva. Súčasný Gaeltacht odvtedy pozostáva zo 7 od seba oddelených okresov lokalizovaných, na západe a juhu Írska. Konkrétne ide o grófstva Donegal, Galway, Mayo, Kerry, Cork, Waterford a Meath. Oblasti Gaeltachtu sa však neustále zmenšujú a v súčasnosti tvoria iba 7 % z celkovej rozlohy Írska (Mruškovič, 2008).

Írčinou/írskym jazykom sa v rámci Gaeltachtu hovorí v nasledujúcich okresoch:

- „1. okresy Cork a Kerry (juhozápad),
- 2. okres Galway (západ),
- 3. okresy Mayo a Donegal (severozápad),
- 4. malé komunity žijúce v okrese Meath (východná časť stredného Írska) a v okrese Waterford (juhovýchod)“ (Watson, 2002, s. 755). (1)

Štatutárna oblasť Gaeltacht sa podľa typov jazykových komunít delí na niekoľko dištingtívnych oblastí, ktoré bližšie charakterizuje Moriarty (2013). Jazykové komunity sa delia podľa počtu používateľov írčiny na nasledovné kategórie:

- „1. Kategória A – oblasť Gaeltachtu, kde 67 % obyvateľov používa írsky jazyk denne
- 2. Kategória B – oblasť Gaeltachtu, kde 44 % – 66 % používa írsky jazyk denne
- 3. Kategória C – oblasť Gaeltachtu, kde menej než 44 % obyvateľstva hovorí írskym jazykom denne (Moriarty, 2013, s. 3). (2)

Vyššie spomenutá oblasť Kerry je špecifická pre unikátne kultúrne dedičstvo, ktoré na Blasket ostrovoch zanechala rybárska komunita vo forme písanej literatúry v írčine. Je to unikátny zdroj, ktorý dokumentuje staré tradície a životy ľudí žijúcich v tejto oblasti. Ostrovy Blasket (*Blasket Islands*) sú preto považované za súčasť kultúrnej tradície a kultúrneho dedičstva národa. Príbehy z ostrovov Blasket sú súčasťou maturitnej skúšky v írskom jazyku.

Nadväzujúc na predchádzajúce delenie Gaeltachtu podľa počtu používateľov írčiny, uplatňujú sa aj termíny ako *Fíor – Ghaeltacht* a *Breac – Ghaeltacht*, ktoré odzrkadľujú rozmiestnenie a hustotu írskojazyčného obyvateľstva takto:

„1. *Fíor - Ghaeltacht (true Irish-speaking area)* – pre túto oblasť je typická vysoká hustota írsky hovoriacich obyvateľov s írčinou ako dominantným jazykom (príkladom je oblasť v srdci Connemary – Carroroe).

2. *Breac – Ghaeltacht – (scattered Irish-speaking area)* – pre danú oblasť je typická nízka hustota írsky hovoriacich obyvateľov s írčinou ako minoritným jazykom (príkladom je Claregalway)“ (O'Malley-Madec, 2008, s. 495). (3)

Gaeltacht a dialekty

Írsky jazyk je v oblastiach Gaeltachtu zastúpený niekoľkými rôznymi dialektmi. Podľa provincií sa všeobecne delia na tri hlavné – munsterský, connachtský a ulsterský (donegalský). Kontakty medzi dialektmi sú oveľa častejšie ako v minulosti, čo spôsobuje ich prelínanie. Napriek tomu si mnoho obyvateľov Gaeltachtu chráni svoj unikátny typ dialektu pred vplyvom ostatných. Negatívom v rámci výučby írčiny je i fakt, že jej výučba nie je unifikovaná, a každý učiteľ ovláda určitý dialekt. Študenti si osvojený jazyk môžu v praxi vyskúšať počas letných kurzov írského jazyka v okresoch Kerry, Connemara alebo Donegal. Čas strávený v oblastiach Gaeltachtu môžu využiť na to, aby sa rozhodli, ktorý dialekt írského jazyka budú ďalej používať (King, 2008).

V súčasnosti dochádza k presadzovaniu štandardu írského jazyka vo vzdelávacom systéme a štátnej sfére. Rozpracovanie oficiálneho štandardu írského jazyka (Caighdeán Oifigiúil) bolo potrebné kvôli ústavnému statusu írčiny ako národného a prvého oficiálneho jazyka Írska. King (2008) argumentuje, že hoci štandardizácia írského jazyka má nesporné výhody, jej proces môže zapríčiniť zánik pôvodných dialektov írčiny. Štandardizácia je nevyhnutným prostriedkom na ďalší rozvoj írského jazyka ako národného jazyka, no tvorcovia národnej jazykovej politiky by sa mali usilovať o kompromis, ktorý by prostredníctvom medzigeneračného vzdelávania zabránil konfliktu v rozvoji dialektov írského jazyka. Najväčšou výhodou štandardizácie jazyka je, že v súčasnosti je moderný írsky jazyk vysoko vyvinuté komunikačné médium, ktorým je možné prerokovať všetky súčasné témy z politiky, legislatívy a riadenia či otázky rôznych aspektov každodenného života. Od roku 2007 je írsky jazyk jedným z oficiálnych jazykov EÚ. Štúdium írského jazyka sa tak javí z hľadiska budúcnosti ako žiaduce a atraktívne pre mnohých študentov, ktorí sa rozhodnú pokračovať v štúdiu írčiny aj po maturite. Týmto rozhodnutím sa podieľajú na jeho

revitalizácii, životaschopnosti a medzigeneračnej transmisii v prípade, že svoje deti budú vychovávať v írskom jazyku.

Budúcnosť írskoho jazyka v Gaeltachte

Na základe vyššie uvedenej klasifikácie používateľov írčiny/írskoho jazyka sa môže javiť, že írsky jazyk v jednej komunite umiera, kým v druhej prežíva. Názory na otázku budúcnosti írskoho jazyka sú rôzne. Mnohí obyvatelia vnímajú írsky jazyk ako symbol, súčasť kultúrnej a národnej identity a kultúrneho dedičstva Írov, jeden z povinných predmetov v kurikule a v rámci maturitnej skúšky. V Írsku narastá počet írskojazyčných škôl (gaelscoileanna), ktoré sú dôkazom zvyšovania záujmu o írsky jazyk v prevažne anglofónnej časti krajiny. Ďalší obyvatelia si uvedomujú benefity spojené s ovládaním írskoho jazyka v pracovnej sfére, a preto si volia írsky jazyk alebo írske štúdiá ako hlavný odbor v rámci vysokoškolského vzdelania. Na druhej strane sa nachádzajú obyvatelia žijúci v skutočných írsky hovoriacich oblastiach, ktorí vnímajú írsky jazyk ako jeden z najdôležitejších determinantov osobnej identity. Írsky jazyk je pre týchto obyvateľov spojený s archetypálnym zážitkom domova a používaním írskoho jazyka manifestujú svoju Gaeltacht (etnokultúrnu) identitu.

Írská vláda s cieľom zvýšiť počet írsky hovoriacich obyvateľov prijala v roku 2010 oficiálny jazykový plán resp. 20-ročnú stratégiu írskoho jazyka (*20-Year Strategy for the Irish Language 2010-2030*), ktorej cieľom je dosiahnutie bilingvizmu v spoločnosti v časovom horizonte dvadsiatich rokov. Dosiahnutie spoločenského bilingvizmu predpokladá zvýšenie počtu obyvateľov so znalosťou írčiny zo súčasných 1, 66 miliónov na 2 milióny. Pre oblasť Gaeltachtu bol v rámci tohto jazykového plánu vytýčený špecifický cieľ. Je ním zvýšenie počtu obyvateľov, ktorí používajú írsky jazyk každý deň zo súčasného približného počtu 83 000 na 250 000 obyvateľov.

Ohlasy na jazykový plán v rámci 20-ročnej stratégie sú rôzne, prevažuje však negatívny postoj, hlavne kvôli nerešpektovaniu práv jazykovej menšiny v Gaeltachte a funkcie jazykového komisára.

„20 ročná stratégia len vypovedá o svojej neúčinnosti, je to ako predstierať, že niečo robíte, keď to nerobíte, veľa ľudí v Gaeltachte to ovplyvňuje, tak sa u ľudí vytvára cynizmus, oblasti sú postihnuté emigráciou, okrem ekonomickej depresie sa pridružuje i psychologická záťaž, niektoré školy sa zatvárajú, i študenti majú problémy, hlavne súvisiace s pripojením na internete“ (rozhovor realizovaný v Conradh na Gaelige, 23. 2. 2015).

V súčasnosti je v Gaeltachte írsky jazyk podporovaný v rámci edukačného sektora prostredníctvom írskojazyčných škôlok (naíonraí), primárneho a sekundárneho stupňa

írskojazачných škôl a rôznych inštitúcií a organizácií (Foras na Gaelige, Údarás na Gaeltachta, Gaillimh le Gaelige, Condradh na Gaelige – Gaelic League, National Irish Language Theatre – Taibhdhearc na Gaillimhe), ktoré zabezpečujú podporu írskoho jazyka na národnej i lokálnej úrovni. V Írskej republike existuje systém národných írskych univerzít (National Universities of Ireland), ktoré podporujú revitalizáciu írskoho jazyka aj tým, že poskytujú štúdium írskoho jazyka a írskych štúdií.

V súčasnosti sa obyvatelia Gaeltachtu v rámci spoločenského aktivizmu snažia nasmerovať kultúrne aktivity spôsobom, ktorý bude atraktívny i pre turistov. Cestovný ruch a kultúrny priemysel je pre danú oblasť veľmi dôležitý. Významným počínom pre danú oblasť bolo založenie írskej televíznej stanice *TG4* a rádia *Raidió na Gaeltachta* (Moriarty, 2011, Moriarty, 2009). Väčšina úspechov v oblasti ekonomickej, kultúrnej a jazykovej infraštruktúry bola dosiahnutá práve aktivitou občanov pochádzajúcich z Gaeltacht komúní.

Z daného vyplýva, že v regióne dochádza v súčasnosti k úzkemu prepojeniu lokálnej kultúrnej identity i írskoho jazyka berúc do úvahy fakt, že je to významná destinácia pre cudzokrajných turistov. Írsky jazyk je tak schopný uplatniť sa i v oblasti cestovného ruchu, stáva komodifikovateľnou veličinou schopnou vytvoriť zisk. Jazyk tak vytvára materiálne benefity práve pre svoju unikátnosť a špecifickosť, ktoré pridávajú regiónu kultúrnu hodnotu. Táto skutočnosť je kľúčová pre akýkoľvek minoritný jazyk a jeho revitalizáciu (Warren, 2012). V súčasnosti teda spojenie írskoho jazyka s gaelskou identitou či írskou národnou a kultúrnou identitou nadobúda nové kontúry, ktoré zohľadňujú i globalizačné tendencie.

Írsky jazyk a cestovný ruch v Gaeltachte

Podpora írskoho jazyka v Gaeltachte predpokladá i podporu ekonomiky. Ak sa v tejto časti krajiny nezačnú vytvárať voľné pracovné miesta pre obyvateľov aktívne hovoriacich írskym jazykom, oblasť bude čím ďalej tým viac zasiahnutá migráciou mladých ľudí do urbánnych častí krajiny, resp. mimo hranice, ako to naznačil uvedený respondent: „*Keby neboli Gaeltacht oblasti ekonomicky oslabené, írsky jazyk by bol na tom lepšie*“ (rozhovor realizovaný 9.2. 2015 v Centre for Irish Studies). (4)

Rovnako je dôležitá i podpora cestovného ruchu, ktorý by mohol byť zárukou vytvorenia nových príležitostí pre obyvateľov tejto ekonomicky znevýhodnenej časti Írska (oblasť Connemara, Donegal a ďalšie západné oblasti). Súčasťou zvyšovania zamestnanosti by mohlo byť podľa viacerých respondentov i otvorenie nových pracovných miest aktívnych používateľov írskoho jazyka. „*Kľúčom k úspechu je uvedomenie si faktu, že ekonomika a kultúra sú veľmi úzko prepojené, kým regióny Gaeltachtu budú trpieť nedostatkom*

investícií, oblasť bude upadať, čo nie je lákavé ani pre mladých ľudí, aktívni používatelia írskoho jazyka by nemali byť znevýhodnení.“ (5)

Mesto Galway situované v blízkosti jednej z oficiálnych častí Gaeltactu – Connemara (ďalšími mestami v tejto oblasti sú An Spiddeal – Spiddal, Bearna – Barna, Carna, An Cathra Rúa – Carraroe). Galway je významnou metropolou v rámci cestovného ruchu práve pre unikátnu geografickú polohu, kultúru a destinácie lákajúce každý rok nespočetné množstvo turistov. V rámci dlhodobého horizontu sa ponúka mestu možnosť stať sa Európskym hlavným mestom kultúry 2020, pričom úloha jazyka, resp. prepojenie írskoho jazyka s kultúrou je v tomto smere neodmysliteľné, ako to uviedla respondentka, ktorá je členkou výboru pre realizáciu návrhu mesta Galway na získanie titulu EHMK, tvrdiac, že *„írsky jazyk musí byť pre mesto výnimočným elementom, integrálnou súčasťou projektu mesta Galway na ceste k dosiahnutiu statusu EHMK.“ (6)* Viaceré aktivity (sean-nós, Culturann Connemara, prípravy na sté výročie Veľkonočného povstania v roku 2016, Fleadh na Gaillimhe, aktivity Conradh na Gaelige a Gaillimh le Gaelige, Galway City Council, Wild Atlantic Way atď.) sa už teraz uskutočňujú ako súčasť plánu získať titul EHMK a *„zviditeľniť Galway ako bilingválne mesto a írsky jazyk ponúknuť ako unikátny produkt.“ (6)*

Turizmus vytvára zisk a pre väčšinu obyvateľstva v týchto znevýhodnených oblastiach je často jedným z dôležitých zdrojov príjmu (okrem farmárčenia, rybolovu a spracovateľského priemyslu). Inak vyzerá situácia v novembri bez prítomnosti turistov, keď v oblasti počuť viac írčiny než angličtinu. Gaeltacht označuje špecifický región, ktorý je ako subkultúra úplne odlišný od ostatnej časti krajiny, hoci obyvatelia z týchto miest sa snažia vyhovieť turistom čo najviac. *„Všetko okolo sa odohráva v angličtine, i projekt Wild Atlantic Way by mal priniesť do oblasti viac turistov, avšak domáci s nimi budú komunikovať v angličtine, takže je to dvojsečná zbraň, komunity by mali byť viac podporované, aby hovorili po írsky.“ (7)* Súhlasíme s vyjadrením poslednej respondentky, ktorá správne podotkla, že jazyk, aby prežil, potrebuje aktívnych používateľov, ktorí ho budú používať v rôznych spoločenských doménach, nielen v domácom prostredí. Každoročný prílev prevažne anglofónneho obyvateľstva v Gaeltachte je preto výzvou pre Gaeltacht a írské komunity, aby si udržali svoju identitu vyjadrenú (ešte stále) prostredníctvom írskoho jazyka.

Záver

Metaforicky sa Gaeltacht považuje za baštu, resp. archív írskej identity. Počas írskoho národného hnutia, resp. v rámci írskoho kultúrneho obrodenia bol írsky jazyk spájaný s pretrvávajúcim gaelským dedičstvom, ktoré zosobňovalo írské vidiecke obyvateľstvo Gaeltactu. I keď pre väčšinu obyvateľstva, ktoré žije v prevažne anglofónnej časti krajiny,

má írsky jazyk symbolickú hodnotu, v skutočných Gaeltacht oblastiach je stále jedným z kľúčových determinantov Gaeltacht (etnokultúrnej) identity. Írska vláda iniciovala vznik *20-ročnej stratégie írského jazyka*, ktorá by v priebehu dvadsiatich rokov mala priniesť očakávaný spoločenský bilingvizmus a zvýšenie aktívnych používateľov írského jazyka. Viacerí obyvatelia sa však k jazykovému plánu stavajú negatívne. Stratégia doposiaľ nepriniesla želateľné výsledky týkajúce sa základných práv jazykovej menšiny v Gaeltachte, ktoré by mali byť zabezpečené úradom jazykového komisára. Doriešenie tejto otázky ostáva kľúčovou prioritou vlády, ak má dôjsť k zvýšeniu aktívnych používateľov írského jazyka. Jazyk však nie je fixná entita, neustále podlieha zmenám. Postoje obyvateľov k používaniu írského jazyka sa stále menia. Úspech alebo zlyhanie jazykového plánu ako i reálne šance pre írsky jazyk a Gaeltacht ukáže len budúcnosť.

Na záver je dôležité dodať, že „*tí, ktorí označujú úsilie o pretrvávajúcu reč, ktorou už hovorí len pár tisíc či stoviek ľudí za nezmyselné mrhanie silami, redukujú ľudskú existenciu len na jeden aspekt*“ (Šatavu, 2013, s. 23). „Uvedené tvrdenie nie je príznačné len pre írsky jazyk a jeho význam v rámci Gaeltacht identity, ale reflektuje i iný minoritný či menej používaný jazyk v celosvetovom kontexte. Na základe spomenutých faktov usudzujeme, že všetky jazyky bez ohľadu na počet používateľov sú podstatnou a hodnotnou súčasťou kultúrnej a jazykovej diverzity a nemateriálneho bohatstva ľudstva.“

Poznámky

1. Citát v pôvodnom znení: „*Gaeltacht communities are mostly situated in the West of Ireland, including areas in Counties Cork and Kerry (south-west), County Galway (west), Counties Mayo and Donegal (north-west), but also including a small community in County Meath (mid-east) and in County Waterford (south-east).*“
2. Citát v pôvodnom znení: „*Three distinct types of language community exist within the statutory limits of the Gaeltacht as currently defined. These include: A. Gaeltacht where over 67 % of the population use Irish on a daily basis, category B. Gaeltacht, where between 44 % and 66 % use Irish on a daily basis and category C. Gaeltacht, where less than 44 per cent use the language on a daily basis.*“
3. Citát v pôvodnom znení: „*If the Gaeltacht areas were not deprived economically, the Irish language would be in better position*“ (rozhovor realizovaný 9. 2. 2015, Centre for Irish Studies).
4. Citát v pôvodnom znení: „*The key is that economy and culture go hand in hand, until there is sufficient investment in Gaeltacht regions to young people, it will continue to decline. Irish language speakers should not be disadvantaged*“ (rozhovor realizovaný 20. 2. 2015, Centre for Irish Studies).
5. Citát v pôvodnom znení: „*Irish language will be part of ECOC bid which I am also responsible for as being part of the committee, Irish language must be central to the city – like a selling point*“ (rozhovor realizovaný 9. 2. 2015, National Irish Language Theatre).
6. Citát v pôvodnom znení: „*Concerning the bid of Galway to become ECOC, Irish language will be central, giving the city bilingual status and reminding us what unique product we have*“ (rozhovor realizovaný 25. 2. 2015, Gaillimh le Gaelige).
7. Citát v pôvodnom znení: „*Everything around is in English, Wild Atlantic Way should bring tourists into the area but the people will speak in English to them, so it is a double-edged sword, communities should be encouraged to use Irish language actively*“ (rozhovor realizovaný 26. 2. 2015, citizen of Galway).

LITERATÚRA

FLEMING, A., DEBSKI, R.: The Use of Irish in Networked Communications: A Study of Schoolchildren in Different Language Settings. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2008. vol, 28, no. 2, s. 85-101. ISSN 0143-4632.

GRAHAM, B.: *In Search for Ireland: A cultural Geography*. London : Routledge, 1997. 240 p. ISBN 0-415-15007-8.

KING, K.A. et. al.: *Sustaining Linguistic Diversity: Endangered and Minority Languages and Language Varieties*. Washington : Georgetown University Press, 2008. 238 p. ISBN 978-1-58901-192-2.

MORIARTY, M.: Contesting language ideologies in the linguistic landscape of an Irish tourist town. In: *International Journal of Bilingualism*. 2013. s. 1-14.

MORIARTY, M.: Normalising language through television: the case of the Irish language television channel, TG4. In: *Journal of Multicultural Discourses*. 2009. vol. 4, no. 2, s. 137-149. ISSN 1744-7143.

MORIARTY, M.: Minority languages and performative genres: the case of Irish language stand-up comedy. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2011. vol. 32, no. 6, s. 547-559. ISSN 0143-4632.

MRUŠKOVIČ, V.: *Europa Linguarium Nationumque*. Martin : Matica Slovenská, 2008. 517 s. ISBN 978-80-7090-858-7.

O'MALLEY-MADOC, M.: How One Word Borrows Another: The Process of Language-contact in two Irish-speaking Communities. In: *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. Vol. 10, no. 4. s. 494-509. ISSN 1367-0050.

Ó TOOLE, C, FLETCHER, P.: Validity of a Parent Report Instrument for Irish-Speaking Toddlers. In: *First Language*. 2010. s. 199-217.

Ó RIAGÁIN, P.: Relationships between Attitudes to Irish, Social Class, Religion and National Identity in the Republic of Ireland and Northern Ireland. In: *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2008. vol. 10, no. 4, s. 369-393. ISSN 1367-0050.

O'ROURKE, B.: Whose Language Is It? Struggles for Language Ownership in an Irish Language Classroom. In: *Journal of Language, Identity and Education*. 2011. s. 327-345. ISSN 1534-8458.

ŠATAVA, L.: *Etnicita a jazyk*. Trnava: Tribun EU, 2013. 108 p. ISBN 9-788026-305170.

WARREN, S.: The Making of Irish-speaking Ireland: The cultural politics of belonging, diversity and power. In: *Ethnicities*. 2012. s. 317-334.

WATSON, I.: Irish-language broadcasting: history, ideology and identity. In: *Media, Culture and Society*. 2002. vol. 24, s. 739-757. ISSN 0163-4437.

20 Year Strategy for the Irish Language 2010-2030. 2010. [online]. 2010. [cit. 2010-10-02].

Dostupné na internete:

<http://www.ahg.gov.ie/en/20YearStrategyfortheIrishLanguage/Publications/20-Year%20Strategy%20-%20English%20version.pdf>

Resumé

Irish Language and Gaeltacht Identity

Future of the Irish Language in Gaeltacht

The purpose and goal of the article is to examine the relationship between Irish language and Gaeltacht identity. Our findings showed that there is still a substantial relationship between Irish language and Gaeltacht/Gaelic ethnocultural identity. Irish language is an essential element of cultural and national identity and for many people living in Gaeltacht it transcends culture. We assume that language determines our individual/personal identity as well as collective identity. In this article we also highlight some of the most challenging aspects of language revitalization and sustainability of Gaeltacht communities. The question of Irish language survival or revival is still open as well as the future of the Gaeltacht communities. Therefore there is a wide spectrum of new phenomena that could be evaluated and examined in the long-term horizon in terms of the Irish language revitalization.

ОБРАЗ СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ В КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ МЕТАФОРАХ

Martin Lizon

Faculty of Arts, Matej Bel University in Banská Bystrica
martin.lizon@umb.sk**Kľúčové slová:** kognitívna lingvistika, koncept, konceptuálna metafora, obraz Ruska, politický diskurz**Key words:** cognitive linguistics, concept, conceptual metaphor, picture of the Russia, political discourse

На сегодняшний день существует несчетное количество образов современной России. Их характер в основном является отражением геополитического пространства, в котором они формируются. Они возникают как результат многих процессов, на их формирование влияют разнообразные дискурсы, чаще всего транслируемые посредством СМИ. Казалось бы, что именно они являются определяющим фактором видения и восприятия действительности, однако, они на самом деле находятся под сильнейшим влиянием создаваемого государственной властью политического дискурса. В России исторически сложилась система, в которой государственный политический дискурс являлся если не единственным возможным, то бесспорно доминирующим языковым пространством, демонстрирующим и навязывающим свои представления, образы, идеи. Сегодняшняя Россия, вопреки демократизации ее политического пространства, сохранила целый ряд традиционных для нее знаков. К ним можно без сомнений отнести определяющую роль государственной власти в формировании картины мира и образа своей страны. Как утверждает Шрайдман Т. В.: «...главным средством политического воздействия в эпоху СМИ служит не сама аргументированная речь, но стратегия, направленная на оккупацию значений слов и всевозможные смысловые манипуляции. <...> решающую роль в семантической политике играют политические метафоры с их значительным суггестивным потенциалом».(1) В данной работе предпринята попытка выявить концепты, составляющие образ сегодняшней России, реализованные в метафорах, как важного компонента актуального политического дискурса.

Человек склонен реагировать больше на собственные когнитивные репрезентации реальности, чем на саму реальность. Его поведение определяется не столько объективной реальностью, сколько системой репрезентаций человека. Метафорическое мышление притом является важной составляющей этой системы.

Согласно словам Песковой: «Для эффективного формирования концептов, для полноты его формирования одного языка мало – необходимо привлечение чувственного опыта, необходима наглядность, необходима предметная деятельность с тем или иным предметом или явлением».(2) Метафора в этом смысле играет незаменимую роль, наполняя языковые элементы образным содержанием.

Политический дискурс в последнее время представляет особый интерес когнитивных наук. Именно политическое пространство стало сферой, в которой наиболее ярко и наглядно проходит процесс концептуализации, процесс образования определенных картин мира, т. е. формирование концептов разного уровня сложности и абстракции. Интерес когнитивной науки притом вызван вовсе не только процессом концептуализации, но также воздействием политических концептов на адресата (коллектив, общество, народ и пр.). Специфика политического дискурса и выбор его языковых средств в значительной степени обусловлены характером адресата. Им является широкая и разнообразная аудитория, поэтому неудивительно, что результатом концептуализации нередко выступают фразеологические единицы (в том числе метафоры) – составляющие общенародного, общепонятного языка, которые плотно закрепились в данном обществе.

Под концептуализацией принято понимать осмысление поступающей информации, «мысленное конструирование предметов и явлений, которые приводят к образованию определенных представлений о мире в виде концептов (например, концепт дома, семьи и т.д.). Основная часть этих концептов закрепляется в языке значениями конкретных слов, что обеспечивает хранение полученных знаний и их передачу от человека к человеку и от поколения к поколению».(3) Вполне естественно, что одним из основных инструментов концептуализации окружающего мира является язык. Этот факт заложен в самом характере большей части получаемой нами информации – она поступает посредством языка (языкового общения, учебной и художественной литературы и пр.), но вытекает также из способа объединения и обобщения информации, которую мы получаем другими каналами: через зрение, слух, обоняние и т.д.

Вопреки тому, для создания концептов, а также их существования, язык не является необходимым инструментом (они могут быть реализованы в форме, например, представлений, образов, схем и пр.), для их дальнейшего функционирования концепты должны быть выражены языковыми средствами, вербализованы. При отсутствии языка отдельные концепты оказались бы неспособными вступить в процесс

коммуникации. Именно язык служит посредником обмена концептами, формой их обсуждения в процессе общения.

Как предупреждает М. Н. Коннова, слово «концепт» нередко заменяется словом «понятие». Если «понятие» отражает наиболее общие, существенные признаки определенных предметов или явлений, «концепт может отражать один или несколько, любые, не обязательно существенные, признаки объекта. Концепт — это всё, что известно об объекте, это отражение не только существенных признаков объекта, но и всего культурно обусловленного знания о нем».(4) Значит, если понятие является результатом теоретических построений и осуществляется с помощью таких методов, как сравнение, анализ, абстрагирование, идеализация, синтез, обобщение, эксперимент, то концепт является результатом обыденного познания (т. е. когниции).

Так как концепты представляют собой идеальные абстрактные единицы, смыслы, которые, как правило, культурно обусловлены, в политическом дискурсе они играют значительную роль. Они ведь не только отражают содержание полученных знаний, результатов деятельности человека, его опыт, но одновременно являются формой предлагаемых, навязываемых содержаний. По словам Е. В. Рахилиной, «главным свойством концептов нередко считается их неизоллированность, связанность с другими такими же — это определяет то, что всякий концепт погружен в домены, которые образуют структуру... Домены образуют тот фон, из которого выделяется концепт».(5)

Способы формирования концептов разные. М.Н. Коннова в своей работе «Введение в когнитивную лингвистику» приводит следующие формы:

1) на основе чувственного опыта, т. е. в результате восприятия окружающего мира непосредственно органами чувств: через зрение, слух, обоняние, осязание. Достаточно тот или иной предмет (напр., цветок — подснежник, фиалку), чтобы в сознании отложилось определенное представление о нем, зрительный образ, на основе которого и формируется соответствующий концепт;

2) на основе предметно-практической деятельности человека, т. е. в результате его действий и операций с различными предметами;

3) на основе экспериментально-познавательной и теоретико-познавательной (научной) деятельности: физические, химические, психологические, лингвистические и другие эксперименты, математические решения;

4) на основе мыслительной деятельности, т.е. в результате рассуждений, умозаключений, выводов, т. е. на основе мыслительных операций с уже известными концептами;

5) на основе вербального и невербального общения, когда один человек передает, сообщает, разъясняет другому человеку неизвестный концепт с помощью языковых средств или других средств общения: жестов, условных знаков, пантомимы и др.(6)

Из сказанного вытекает, что и сама форма, реализация концептов может быть разной. По своему содержанию и степени абстракции концепты могут подразделяться на следующие типы: 1) конкретно-чувственный образ; 2) представление или мыслительная картинка; 3) схема; 4) понятие; 5) прототип; 6) пропозициональная структура; 7) фрейм; 8) сценарий (скрипт); 9) гештальт.

Так как в данной работе внимание сосредотачивается на роли метафоры в политическом дискурсе и проблеме концептуализации в форме метафор, вполне естественным является ориентация на типы концепта, которые наиболее тесно связаны с понятием метафора. Ими, как правило, являются сложные по своей структуре и содержанию концепты, среди которых следует выделить фрейм как элемент, часть языковой картины мира, структуру, в рамках которой формируются отдельные концептуальные метафоры.

Под понятием фрейм принято называть «объемный, многокомпонентный концепт, представляющий собой информацию о стереотипной ситуации».(7) Конкретные метафоры часто представляют собой результат концептуализации в рамках определенного фрейма. По определению В. З. Демьянкова, фрейм — «это единица знаний, организованная вокруг некоторого понятия, но, в отличие от ассоциаций, содержащая данные о существенном, типичном и возможном для этого понятия. Фрейм организует наше понимание мира в целом. Фрейм — структура данных для представления стереотипной ситуации».(8)

Метафора долгое время оставалась предметом исследования филологов. Само слово метафора в переводе означает *перенесенное слово* или *слово в переносном значении*. Традиционно она рассматривалась как: 1) стилистическое средство; 2) средство номинации; 3) особый вид речевого употребления; 4) ассоциативный механизм и объект восприятия мира. К проблеме метафоры обращались многочисленные специалисты, ученые, которые по-разному формулировали ее значение. Фр. Ницше, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Вико рассматривали метафору и создали концепцию метафоры как основного ключа к познанию чувств и эмоций человека, а также представляли метафору как модель языковой манеры, принимая ее за основу познания мира. «Фр. Ницше разработал идею метафоричности всех человеческих истин. Таким образом, любая истина интерпретируется и отображается в метафоре.

Отсюда следует, что метафора играет важную роль в познании мира, что обусловлено ее гносеологической функцией. Впервые речь ведется о взаимосвязи языковой природы и мыслительных процессов, что вбирает в себя метафора».(9)

Акимцева утверждает, что постепенно сложились два подхода к изучению метафоры. Риторический, суть которого заключалась в восприятии метафоры как языкового феномена, имеющего семантическое значение. Согласно логическому подходу метафора является частью «абстрактного мышления, где основной ее характерной чертой стала способность создавать картину мира».(10)

В последнее время метафора стала интересовать широкий круг ученых: историков, философов, психологов, социологов, политологов и др. «Исследования последних лет указывают на то, что о метафоре можно говорить как о свойстве человеческого мышления, форме когнитивного освоения и понимания человеком окружающего мира».(11) Анализ метафор в общественных науках становится распространенным методом познания социально-политической реальности. Метафора в тексте придает ему яркие образы определенных явлений, событий или ситуаций. Говорящий посредством метафоры акцентирует важные, нужные или выгодные для него моменты текста. Он выстраивает ассоциативные цепи, поддерживающие его идеи или иллюстрирующие оправданность, истинность высказывания. Одновременно метафора призывает аудиторию лучше понять, положительно оценить и, в итоге, принять предложенную говорящим информацию. Демянков в своей работе «Политическая наука» пишет: «Метафора привлекает и удерживает внимание, насыщает текст выразительными образами, способными надолго сохраниться в памяти; оказывает воздействие на ассоциативное мышление, являясь одним из инструментов воздействия, а подчас и манипулирования сознанием и мыслительным процессом; служит эффективным средством выражения личной позиции автора; выступает в роли уплотнителя информации».(12)

В изучении метафор особое место занимает когнитивная лингвистика, в рамках которой метафора трактуется не как языковой феномен, следовательно, представляет собой не лингвистическую проблему, а феномен ментальный. Согласно когнитивной лингвистике, языковая оболочка лишь отражает мыслительные процессы, заложенные в понятийной системе человека. «В когнитивных исследованиях метафора понимается как способ концептуализации абстрактной или незнакомой сферы сквозь призму конкретной или интуитивно понятной сферы. В процессе метафоризации конкретные понятия, свойственные обыденному сознанию, становятся моделями для осмысления сложных понятий, принадлежащих к различным сферам деятельности человека».(13)

Теория концептуальной метафоры возникла в конце 70-х — начале 80-х годов как концептуальное противопоставление лингвистическим теориям метафоры. Первый раз о метафоре как концептуальном явлении писал американский ученый М. Рэдди в статье «The Conduit Metaphor» (Метафора канала). Введенный Рэдди термин *концептуальная метафора* «должен был указывать на связь между понятием — способом отражения мира сознанием — и использованием словесной языковой формы в процессе этого отражения».(14)

Авторы лингвистической теории концептуальной метафоры Дж. Лакофф и М. Джонсон рассматривают метафору как когнитивное явление, один из центральных процессов в концептуализации мира, часть мыслительной системы и языка. В теории Дж. Лакоффа и М. Джонсона метафорика в языках предстает «не как собрание случаев переноса имен, объединенных общим принципом семантической деривации, но внутренне разрозненных, а в гораздо более упорядоченном виде — сгруппированных в блоки метафоризации, организуемые посредством, так называемых базовых концептуальных метафор».(15)

В концептуальной теории метафоры, которую сформулировали Дж. Лакофф и М. Джонсон можно выделить основные постулаты:

- сфера использования метафоры распространяется не только на языковой аспект. Ученые утверждали, что процесс мышления человека метафоричен сам по себе;
- метафора обладает концептуальными свойствами. Процесс взаимодействия между структурами знаний – сферы-источника (source-domain) и сферы-мишени (target-domain) – находится в основе метафоризации. Концептуальной же сферой мишени предстает синтез опыта человека со сферой-источником;
- диахронически первичным опытом предстает физический, состоящий из «схем-образов».(16)

Таким образом, ставится яркая граница между метафорой и концептуальной метафорой. Оказывается, что локус концептуальной метафоры находится в мысли, а не в языке. Сам процесс метафоризации (образования метафор) на концептуальном уровне представляет собой специфический механизм, при котором метафоризируемый предмет, событие или явление представляют собой концептуальную область цели (target), и концепты, используемые для его осмысления, относятся к области источника (source). Метафора возникает в результате системной проекции, переноса структуры концептуальной области источника на структуру области цели.

Вопреки тому, что большинство исследований политического дискурса и места метафоры в нем ведется на основе трудов Лакоффа и Джонсона, сразу после появления

их прецедентной работы «Methafors We Live by» (Метафоры, которыми мы живем), появились и требования пересмотреть предлагаемую авторской парой модель исследования метафор. Будаев Е.В. говорит, опираясь на собственные исследования развития проблемы концептуальной метафоры в европейском пространстве, о тенденциях собственных версий концептуальной метафоры. «Так, П. Друлак предпринимает попытку синтезировать теорию концептуальной метафоры с методами дискурс-анализа социальных структур по А. Вендту. А Мусолфф в ряде работ отмечает, что необходимо пересмотреть тот взгляд на концептуальную метафору, при котором структура сферы источника жестко детерминирует постижение сущностей сферы-мишени и предлагает дополнить теорию концептуальной метафоры понятием концептуальной «эволюции» (conceptual evolution) метафор».(17) Это требование выдвинуто как реакция на факт, что в определенном дискурсе (в том числе в политическом) метафоры нередко приобретают различные или прямо противоречивые значения. Функционирование метафоры в политическом дискурсе похоже на живой организм, который обладает свойствами наследственности и изменчивости, взаимодействует с окружающей средой, модифицируется в зависимости от времени и пространства. Труды упомянутых авторов доказывают необходимость учета дискурсивных факторов, которые в значительной степени влияют на функционирование политических концептуальных метафор.

Вполне закономерным оказывается факт, что при исследовании концептуальных метафор немаловажное место следует выделять также вопросу национальных дискурсов, которые в значительной степени определяют их функционирование. Из сказанного вытекает, что для понимания концептуальной метафоры важную роль должен играть сопоставительный анализ. Благодаря нему выявляются такие понятия как: *свой и чужой; дружеский и вражеский; случайное и закономерное; общечеловеческое и свойственное одной только национальной группе или культуре и их дискурсу.*

Концептуальная метафора тесно связана с культурой общества. В ней, как правило, находят отражение (формируют их, влияют на их эффективность) стереотипы, символы, архетипы, идеологемы и другие знаки определенной культуры, и, в то же время, культура очень тонко реагирует на любые изменения, трансформации. «Каждый новый поворот в историческом развитии государства приводит к языковой «перестройке», создает свой лексико-фразеологический тезаурус, включающий также концептуальные метафоры и символы».(18) С данной проблемой узко связано существование конвенциональных метафор, а также формирование новых

метафорических переносов. «...в процессе концептуализации новых явлений и событий могут использоваться как конвенциональные концептуальные метафоры, являющиеся неотъемлемой частью концептуальной системы того или иного социума, так и новые концептуально-метафорические проекции, задающие аналогии и ассоциации между ранее не сопоставлявшимися областями».(19) Многочисленные исследования концептуальных метафор в политическом дискурсе доказывают, что доминирующее место в этом языковом пространстве занимает конвенциональная метафора. Этот факт закономерен, потому что политический дискурс почти всегда имеет под собой прагматическую основу, т. е. ориентирован на достижение определенной цели. Лучшим методом для ее достижения является использование таких языковых единиц, которые достаточно плотно закрепились в обществе и являются общепонятными. Вопрос классификации концептуальных метафор, однако, нельзя свести к выделению конвенциональных метафор и формированию новых концептуально-метафорических проекций. Уже в трудах Лакоффа предпринята попытка классифицировать наиболее частотные концептуальные метафоры. Лакофф утверждает, что в политическом дискурсе чаще используются так называемые онтологические метафорические модели:

1. Антропоморфная метафорическая модель;
2. Морбиальная метафорическая модель;
3. Метафора пути;
4. Спортивная метафорическая модель;
5. Милитарная метафорическая модель;
6. Доместическая метафора;
7. Метафора родства;
8. Механистическая метафора.(20)

Вопрос классификации концептуальных метафор занимает видное место также в российской лингвистике. В России с 90-х гг. прошлого века появился целый ряд монографий и диссертационных работ, посвященных проблеме концептуальной метафоры. Это работы А.П. Чудинова, Э.В. Будаева, Т.В. Моисеевой, И.В. Телешевой и др. Особое внимание среди них заслуживают труды А. Чудинова, которые являются одним из важнейших источников дальнейших исследований концептуальной метафоры в России. В исследованиях А. Чудинова, ориентированных в первую очередь на

концептуальные метафоры как составляющие политической дискурса, предпринята вслед за Лакоффом попытка классификации концептуальных метафор. Важнейшим, с точки зрения Чудинова, является выявление метафорических моделей, которые, в отличие от конкретных метафор, представляют собой относительно устойчивую систему, в рамках которой могут появляться конкретные концептуальные метафоры. По мнению Чудинова, «каждая метафорическая модель характеризуется открытостью, способностью к все более детальному, не имеющему каких-либо границ развертыванию с использованием все новых и новых компонентов».(21) Естественно, что четкое разграничение метафорических моделей невозможно принципиально. Отдельные концептуальные метафоры могут являться компонентами сразу нескольких метафорических моделей.

В работе «Россия в метафорическом зеркале», Чудинов выделяет четыре основных субсферы – источники формирования политической метафоры, в рамках которых называет несколько метафорических моделей:

А) субсфера Человек – в рамках этой субсферы названы четыре метафорических модели: 1. физиологическая метафора, 2. морбиальная метафора, 3. метафора родства, 4. сексуальная метафора

Б) субсфера Социум – составляют ее четыре метафорических модели: 1. криминальная метафора, 2. милитарная метафора, 3. театральная метафора, 4. спортивная и игровая метафоры

В) субсфера Природа – составляющие ее две метафорических модели: 1. зооморфная метафора, 2. фитоморфная метафора

Г) субсфера Артефакт – составляют ее две метафорических модели: 1. метафора дома, 2. метафора механизма

Несложно заметить, что предложенные Лакоффом и Чудиновым классификации имеют ряд схожих моментов. Так как в данной работе внимание обращается на роль концептуальной метафоры в русском политическом дискурсе, дальнейшее исследование будет опираться именно на классификацию Чудинова. Более детально будут рассматриваться метафорические модели, которые, на наш взгляд, дают наиболее четкое представление о картине сегодняшней России. Среди них будет акцентирована метафорическая модель Государство – Дом, которая в сегодняшнем политическом дискурсе занимает одно из виднейших мест и, одновременно, предлагает

наиболее наглядное представление о создаваемой государственной властью картине сегодняшней России. Важным источником конкретизации выделенных метафорических моделей будет служить прецедентная статья Владимира Путина 1999 года «Россия на рубеже тысячелетий», в которой сформулирована концепция дальнейшего развития России и относительно четко представлена картина России будущего.

Субсфера Человек – ее считает Чудинов наиболее плодородной для концептуализации общественных и политических явлений. Действительность концептуализирует не просто человек, а соотечественник, современник, в котором не сложно проследить национальные корни. В самых метафорах поэтому, как утверждает Чудинов, можно «изучать русский народный характер и национальную в чем-то наивную и вместе с тем очень точную картину политической действительности».(22) В своей работе он называет четыре фрейма, в рамках которых проходит процесс концептуализации: 1) «Тело (организм) человека», 2) «Физиологические органы», 3) «Части тела», 4) «Физиологические действия».

Среди физиологических метафор следует выделить фрейм «Тело человека», т.е. человеческий организм. В политическом дискурсе Россия и ее отдельные регионы, государственные и политические структуры часто обозначаются как единый биологический организм (одно тело), который нельзя разделить. В традиции политического газетного языка восприятие государства как тела не новое. Предшественник нынешней России – Советский союз – концептуализировался как тело не менее часто, причем нередко определенные метафоры отличались особой эмоциональной окраской. Понятно, что в политической речи такого рода метафоры обычно служат аргументом в пользу единства, неделимости соответствующего объекта. Телу государства свойственны те же качества, как и любому другому человеческому организму. Оно также как человеческое тело живет и умирает, реагирует на разнообразные импульсы.

На закате 90-х гг. XX века российское государство переживало кризис, на который в своей статье реагирует В. Путин: «Однако *отпевать Россию* как великую державу, мягко говоря, преждевременно». (23) В сказанном Путиным замечается не только осознание сложного положения России на рубеже тысячелетий, но также вера в ее возрождение. Доказательством служат следующие слова из его статьи: «*Возрождение России* немислимо без возрождения российского села, подъема сельского хозяйства страны». (24) В двух приведенных метафорах ясно просвечивается концепт восстановления страны, который вписывается в основную концепцию речи Путина о будущем России.

Среди морбиальных метафор в конце 90-х гг. особо распространенной была метафора **РОССИЯ – ЭТО БОЛЬНОЙ ОРГАНИЗМ**. В соответствии с этой моделью используется лексика, обозначающая раны и болезни общества. К морбиальной метафоре в классификации Чудинова отнесены следующие фреймы: 1) «**Пациенты и медицинский персонал**», 2) «**Диагноз**», 3) «**Причины и возбудители болезней**», 4) «**Симптомы болезни**», 5) «**Способы лечения, используемые инструменты и лекарства**», 6) «**Состояние пациента**». Согласно морбиальной метафоре людям внушается мысль о том, что российское государство в целом и его отдельные составляющие нужно срочно лечить сильнодействующими лекарствами. Болезнь государства отмечает в своей статье и В. Путин. «*Россия переживает один из самых трудных периодов своей многовековой истории*».(25) Глагол *переживать* намекает на сложный, болезненный в жизни страны период. Обозначает состояние неполноценной, определенным фактором лимитированной жизни, которую можно ассоциировать с болезнью.

Не менее распространенными и в российском политическом пространстве исторически закрепленными являются также метафоры родства, которые наиболее наглядно реализуются в рамках метафорической модели **ГОСУДАРСТВО — ЭТО СЕМЬЯ**. Эта метафорическая модель «представляет отношения между государством и гражданами, между лидером страны (царем, президентом, генеральным секретарем и др.) и народом, между социальными силами, между регионами и иными субъектами политической деятельности».(26) Она подразумевает четкое распределение границ между *своими* и *чужими*. Согласно этому распределению, *свои* должны быть готовы заступиться за общие интересы государства (семьи). В то же время членов семьи, даже если они вступают в споры, объединяют общие интересы, совместно переживают беды и обиды. Среди фреймов, которые в своей работе выделил Чудинов: 1) «**Кровное родство**», 2) «**Родство по супружеству**», 3) «**Родство по религиозным обрядам**», обратим внимание на первый из перечисленных фреймов.

В речи Владимира Путина неслучайно акцентируется момент сопереживания ситуации, в которой находилась Россия на рубеже тысячелетий. Беды государства, развал его экономической системы и социальный кризис в речи Путина трактуются как общее дело (акцентация местоимения *мы*), соучастником которого является все население, вся семья: «*Сегодня мы пожинаем горькие плоды этих десятилетий - плоды как материальные, так и ментальные*».(27) Одновременно в речи Путина предлагается и выход из кризисного положения. В его концепции будущего России одну из важнейших ролей играет патриотизм. На самом деле, идею патриотизма можно

рассматривать как конкретизацию метафорической модели Государство – это семья. Сама трактовка патриотизма в статье Путина дана метафорически: *«Это источник мужества, стойкости, силы народа. Утратив патриотизм, связанные с ним национальную гордость и достоинство, мы теряем себя как народ, способный на великие свершения»*.(28) Источником мужества, стойкости и силы народа служит, естественно, государство.

Принципиальной новой в российском политическом дискурсе являются сексуальные метафоры, среди которых можно выделить метафорическую модель **ПОЛИТИКА** — это **СЕКС**, в рамках которой Чудинов называет следующие фреймы: 1) «Половые органы», 2) «Сексуальные извращения», 3) «Сексуальное насилие», 4) «Сексуальные связи вне брака», 5) «Неспособность к сексуальной жизни, лишение способности к сексуальной жизни».

В соответствии с определением этой метафорической модели, понятия «относящиеся в первичном значении к сексуальной понятийной сфере (в том числе обозначающие различные виды секса, взаимоотношения между партнерами, сексуальные расстройства и венерические болезни, половые органы и т. п.), метафорически обозначают социальные процессы, взаимоотношения политических организаций и конкретных политиков, моральные и деловые качества субъектов общественной борьбы и т. п.».(29) Естественно, что в русском обществе и его культуре сексуальная метафора имела место всегда, однако, для российской формы правления она считалась неприемлемой. В советское время сексуальные образы вообще находились под запретом. Практика истребления понятия секс и его производных в итоге коснулись всех официальных дискурсов. Появление этой модели метафоры в 90-х гг. связано с раскрепощением поля средств массовой информации, снятия целого ряда запретов, выход СМИ в открытое пространство. Освобождение от цензуры, как отмечает Чудинов, многими журналистами понимается как отказ от любых норм, в том числе норм нравственных. Причину их появления, однако, можно усматривать также в особой эмотивности, которая является их неотъемлемой составляющей.

В современном политическом дискурсе сексуальные метафоры встречаются относительно редко, что можно объяснить общим стремлением нынешней государственной власти к устранению нецензурной лексики, которое можно понимать как своеобразную форму языкового пуританства.

Субсфера Социум в российском политическом дискурсе также занимает видное место. Связано это не только с фактом, что встречающиеся в этой субсфере концепты востребованы политиками, а, «отражаясь в метафорическом зеркале, эти векторы

оказывают обратное воздействие на социальную оценку политической ситуации, еще более усиливая пессимистические настроения».(30)

Среди метафорических моделей этой субсферы можно выделить некоторые. Для 90-х гг. криминальная метафора **СОВРЕМЕННАЯ РОССИЯ — это ПРЕСТУПНОЕ СООБЩЕСТВО** стала знаковой, потому что отражала общее недоверие к представителям политической элиты, утверждала доминирующее мнение о связях или даже единстве преступного мира и политики. Доказательством может служить и структура фреймов, которые приводит Чудинов: 1) «Преступники и их специализация», 2) «Преступные сообщества и их структура», 3) «Быт “братвы” и ее профессиональная деятельность», 4) «Жертвы преступников и иные не относящиеся к преступному сообществу граждане», 5) «Места лишения свободы и их обитатели», 6) «Милиция и охрана». Криминальная метафора опирается на всеобщее в 90-х гг. представление российской действительности как преступного мира и России как о стране преступников.

По отношению к актуальным российским политическим лидерам можно говорить скорее о минимализации активности сексуальной метафоры. Причины этого явления многочисленны, но связаны они, скорее всего, с упрочнением политической власти нынешних кремлевских хозяев и ростом их влияния на СМИ (недемократические СМИ, усиление цензуры), отказом (настоящим или властями демонстрируемым) от сделок с криминальными авторитетами и пр. Тем не менее, криминальная метафора из политического дискурса не исчезла, изменились только субъекты, на которые она направлена. В некотором смысле сегодняшнее место криминальной метафоры напоминает советский период истории России. Соответствующая криминальному миру лексика в то время часто использовалась как форма обозначения классового врага, врага народа и пр., причем была мощным орудием в руках советских властей. «В советской прессе политических противников правящей элиты (троцкистов, зиновьевцев, позднее — диссидентов) постоянно называли уголовниками, бандитами, гнусной шайкой».(31)

По сути, данная метафорическая модель в современном российском политическом дискурсе перекликается с моделью Государство — это семья. Преступным обществом, значит чужими, становятся все, кто не поддерживает интересы семьи. Ими могут оказаться так внешние враги (страны, группы), так и внутренние (оппозиция).

К субсфере Социум относится также милитарная метафора с базисной метафорой **РОССИЙСКАЯ ДЕЙТЕЛЬНОСТЬ — это НЕПРЕКРАЩАЮЩАЯСЯ ВОЙНА**, или

СОВРЕМЕННАЯ РОССИЯ — это МИЛИТАРИЗИРОВАННОЕ ОБЩЕСТВО.

Россия, согласно этим метафорам, является страной, где идет постоянная гражданская война. Это восприятие занимало важнейшее место в образном представлении российской действительности 90-х гг. Ситуация с момента создания Чудиновым классификации концептуальных метафор значительно не изменилась. Современная действительность в немалой степени способствует актуальности и новой активизации этого типа метафор. Распределение ролей, как основной предпосылки войны, тесно связано с понятием врага как существенной причины проблем, в том числе проблем внутренних. Милитарная метафора нередко служит средством переноса внутренних проблем на внешнего врага. Вдобавок, как утверждает Чудинов: «Милитарная метафора навязывает обществу конфронтационные стереотипы решения проблем, ограничивает поиск альтернатив в социальном развитии и решении конкретных проблем».(32)

В классификации Чудинова перечислены следующие фреймы: 1) **«Война и ее разновидности»**, 2) **«Организация военной службы»**, 3) **«Военные действия и вооружение»**, 4) **«Начало войны и ее итоги»**, 5) **«Воинские символы и атрибуты»**, 6) **«Ранение, выздоровление или смерть»**, среди которых обратим внимание на первый - **«Война и ее разновидности»**. Война не обязательно должна подразумевать вооруженный конфликт. Реализуется посредством разного рода механизмов. Ярким доказательством служит период холодной войны, в рамках которой шла война практически на всех полях – культуры, экономики, спорта и пр. Такое же понимание войны встречается и в статье Путина:

*«Особенно сильно **потеснили нас** зарубежные конкуренты на рынках наукоемкой продукции гражданского характера»*. Отставание российской промышленности трактуется как результат продолжающейся войны, в ходе которой российский рынок промышленных товаров терпит поражение. Глагол «потеснить» в словаре Ожегова трактуется как: «стеснить, заставить теснее встать, сесть, расположиться».(33) Значит, в тексте В. Путина он выступает в переносном значении.

В рамках театральных метафор можно выделить метафорическую модель **ЖИЗНЬ – ТЕАТР**, которая широко распространена во многих коммуникативных сферах. Фреймы, которые встречаются в работе Чудинова, дают представление о составляющих этой модели: 1) **«Вид зрелища и жанр представления»**, 2) **«Люди театра»**, 3) **«Публика и прием, оказываемый спектаклю»**, 4) **«Элементы представления»**, 5) **«Театральное здание и театральный реквизит»**. Естественно, что модель Жизнь - театр занимает определенное место также в политическом

дискурсе. В российском политическом пространстве она стала особенно активной в 90-х гг. XX века и связана была, прежде всего, с деятельностью Бориса Ельцина. «В соответствии с рассматриваемой моделью в последнее десятилетие XX века на политической сцене по заранее разработанным сценариям и под руководством опытных режиссеров разыгрывались комедии, трагедии и фарсы, в которых играли свои роли актеры (иногда по подсказке суфлеров)».(34)

Широко распространена в российском политическом дискурсе также метафорическая модель **ЖИЗНЬ — это ИГРА** и **ЖИЗНЬ — это СПОРТИВНОЕ СОСТЯЗАНИЕ**, относящаяся к спортивным и игровым метафорам. Этот факт связан со специфической ролью игры и спорта в человеческой деятельности. В политической жизни спортивная метафора связана, в первую очередь, с пониманием политики как своего рода игры или спортивного состязания. Из приведенных Чудиновым фреймов: 1) «Виды игры и спорта», 2) «Квалификация спортсменов и итоги соревнований», 3) «Правила игры и наказания», обратим внимание на фрейм «Квалификация спортсменов и итоги соревнований». По мнению Чудинова: «В спорте различаются *фавориты* (участники соревнований, которых специалисты заранее считают самыми сильными), *лидеры* (участники соревнований, которые идут первыми на каком-то этапе соревнований) и *победители* (*чемпионы*), которые оказываются первыми на финише».(35) В политической жизни часто появляются аналогичные ситуации, которые позволяют использовать спортивные концепты в политическом дискурсе. Обращается к ним и В. Путин, который в проекции восстановления страны использует метафорический концепт **национальные чемпионы**. По сути, ими должны стать лидирующие и крупнейшие российские фирмы, важнейшие рычаги российской экономики (Газпром, Транснефть, Роснефть, Ростелеком и др.)

Плодородной в российском политическом дискурсе можно, бесспорно, считать и субсферу Природа. Однако в данной работе она будет представлена лишь ее краткая характеристика и перечислены ее отдельные фреймы. Причиной является факт, что концептуальные метафоры этой субсферы в рассматриваемой статье В. Путина не встречаются.

Как замечает Чудинов, в русском национальном сознании природа всегда являлась важным источником концептуализации общественной жизни, однако, в политической жизни частотность использования концептуальных метафор этой субсферы встречается относительно редко. Чудинов в своей работе выделяет, на его взгляд, наиболее распространенную модель **СОВРЕМЕННАЯ РОССИЙСКАЯ ДЕЙТЕЛЬНОСТЬ — ЭТО НЕЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ ТЕЛО**. В рамках этой

зооморфной метафоры можно назвать следующие фреймы: 1) **«Состав царства животных»**, 2) **«Объединения животных и иерархические отношения в них»**, 3) **«Действия животных»**, 4) **«Обращение с животными»**, 5) **«Части тела животных»**, 6) **«Места обитания животных»**.

Фитоморфные метафоры также можно считать традиционными формами концептуализации русской действительности и в политическом дискурсе играют не менее важно место, чем зооморфна метафора. Чудинов в рамках этой модели выделяет фреймы: 1) **«Состав царства растений»**, 2) **«Части растения»**, 3) **«Жизненный цикл растений и участие в нем человека»**, 4) **«Места произрастания растений»**.

В рамках **субсферы Артефакты** выделены Чудиновым две основных модели: метафора дома и метафора механизма. Метафора дома представляет в этой работе важнейший источник выявления образа России, потому что именно она позволяет определить базис общества, его фундамент, а также его структуры. Доказательством сказанного могут служить представленные Чудиновым фреймами: 1) **«Конструкция дома»**, 2) **«Строительство, ремонт и разрушение дома»**, 3) **«Жильцы и владельцы дома»**.

Согласно утверждению Чудинова: «Можно заметить, что концептуальная метафора **ГОСУДАРСТВО— это ДОМ** относится к числу моделей, на материале которых можно наиболее наглядно демонстрировать воздействие политических событий на образы политического языка».(36) Ситуация в конце 90-х гг. была естественной реакцией на распад бывшего режима и крушение общего дома, а также, на неспособность новых властей построить новый дом. Уже под конец 80-х гг. вводит Виктор Черномырдин в обиход движение, которое назвал «Наш дом — Россия». Оказалось, что строить этот дом нелегко. Вплоть до конца 90-х гг. замечался постепенный развал государства и его структур. Эта ситуация наглядно отражена в статье В. Путина «Россия на рубеже тысячелетий». Представленные в статье концепты России можно, несомненно, трактовать как метафорические, содержание которых дает довольно четкое представление о позиционировании России в мире. Из трех метафорических концептов (Патриотизм, Государничество, Державность) внимание в данной части работы будет обращаться на два: Государничество и Державность.

«Государственничество. Россия не скоро станет, если вообще станет, вторым изданием, скажем, США или Англии, где либеральные ценности имеют глубокие исторические традиции. У нас государство, его институты и структуры всегда играли исключительно важную роль в жизни страны, народа. Крепкое государство

для россиянина не аномалия, не нечто такое, с чем следует бороться, а, напротив, источник и гарант порядка, инициатор и главная движущая сила любых перемен».(37)

«Державность. Россия была и будет оставаться великой страной. Это обусловлено неотъемлемыми характеристиками ее геополитического, экономического, культурного существования. Они определяли умонастроения россиян и политику государства на протяжении всей истории России. Не могут не определять и сейчас. Но сегодня эти умонастроения должны наполниться новым содержанием. В современном мире державная мощь страны проявляется не столько в военной силе, сколько в способности быть лидером в создании и применении передовых технологий, обеспечении высокого уровня благосостояния народа, в умении надежно охранять свою безопасность и отстаивать национальные интересы на международной арене» (38)

Метафорический концепт Государничество ориентирован, в первую очередь, на создание образа России и акцентации роли государства и его структур в жизни страны. Значит, подчеркивается строение общего дома, его фундамент (*«У нас государство, его институты и структуры всегда играли исключительно важную роль в жизни страны, народа»*). В этом высказывании несложно прочесть реализацию фрейма «Жильцы и владельцы дома». Владелец дома является без всяких сомнений государство, его жильцами – народ. Сила и прочность дома отражены в словах: *«Крепкое государство источник и гарант порядка, инициатор и главная движущая сила любых перемен»*, и их можно считать концептуализацией фрейма «Конструкция дома». Прочность России как общего дома акцентируется также в метафорическом концепте Державность (*«Россия была и будет оставаться великой страной»*). Проекция новой России в статье Путина одновременно рисует ее образ на карте мира.

Попытка определить место России на карте мира, бесспорно, узко связана с проблемой идентификации роли России, поиском ответа на вопрос: что является русской идеей? Словосочетание *русская идея*, которая в статье В. Путина является определяющей и объединяет выше приведенные концепты, по сути метафорическое. Прилагательное *русская* в данном контексте имплицитно воспринимает Россию как живого, уникального, неповторимого организма (Мать Россия). Образ Матери России, в свою очередь, намекает на одну из прецедентных русских идей – идею Святой Руси – страны, которая живет под защитой Матери (Богоматери). Как утверждает Павел Ройек,

идея Святой Руси является всего лишь трансформацией идеи Москва – Третий Рим. Модификацией той же самой идеи, по мнению Дмитрия Тренина, Павла Ройека и др., является и метафорический концепт Россия-Остров, который, согласно Тренину и Ройеку, отвечает позиционированию России нынешней российской государственной властью.

Идея Москва – Третий Рим является основой практически всех концепций, которые связаны с характером русского государства. Вполне естественно, что модификации этой идеи можно найти и в сегодняшнем восприятии России, хотя понимание России на карте мира неоднозначно: «Либеральной оппозиции близка идея России как Запада, для радикальной оппозиции типична идея Евразии, правящая партия провозглашает программу, которая близка восприятию России как острова».(39) Коллективная память русского народа пропитана пониманием России как исключительного государства, послание которого – мессианское и миссионерское. Исключительность России находим уже в словах Филофея Псковского, автора идеи Москва – Третий Рим: «И если хорошо урядишь свое царство — будешь сыном света и жителем горнего Иерусалима, и как выше тебе написал, так и теперь говорю: храни и внимай, благочестивый царь, тому, что все христианские царства сошлись в одно твое, что два Рима пали, а третий стоит, четвертому же не бывать».(40) Если согласиться с фактом, что путинская концепция государственной власти и связанное с ней понимание места и роли современной России является очередной модификацией идеи Москва – Третий Рим, то неизбежно всплывают также возможные параллели с прошлым.

В настоящее время лидирующее понимание Россия - Остров вовсе не новое и в истории России появлялось уже несколько раз. Оно уже встечается у автора концепции Москва – Третий Рим. Филофей Псковский, описывая место Руси, говорит, что она находится где-то в конце мира, однако, своим сиянием затмевает солнечный свет. Функционирование и эффективность метафоры Россия – Остров в значительной степени опирается на определенный исторический контекст. С одной стороны говорит о реальном месте современной России на карте мира, с другой, отсылает к идее Москва – Третий Рим, которая, как уже было упомянуто, с момента ее появления была на протяжении всей истории государственного мышления в России определяющей. Однако далеко не всеми мысль об определяющем значении метафорического концепта Москва – Третий Рим принята. Александр Солженицын в книге «Россия в обвале» высказывает яркое неприятие переноса этого концепта на новую историю России: «Среди наших высоких мыслителей XX века – С. Булгакова, В. Вернадского, А. Лосева, Н. Лосского, С. Франка, почти никто не разрабатывал особо русскую национальную

тему, только И. Ильин, П. Струве, Н. Бердяев. (Но не назовёшь успехом легковесный щегольской выверт последнего с Третьим Римом – Третьим Интернационалом: с тех пор узнали мы и Третий Райх, и Третий Мир, и Третью Эмиграцию, и Третий Путь, – и какую существенную мысль нащипать по этому хребту сопоставлений?)).(41) Отказ Солженицыным от такого рода сопоставления звучит малоубедительно. Его реакция является доказательством неприятия видения России как империи, проявляющей свои имперские наклонности вовсе не только как часть большевистской идеи Третьего Интернационала, а на протяжении всего своего существования. Ошибочность Солженицына можно доказать и посредством сопоставления русской идеи В. Путина с идеологией официальной народности Сергея Семеновича Уварова, которая, по мнению Ройека, является очередной модификацией идеи Москва – Третий Рим. Составляющие ее основные принципы – Православие, Самодержавие, Народность – неслучайно напоминают метафорические концепты В. Путина.

Правильность восприятия России как изолированного пространства, своего рода крепости, доказывает в статье «Локус концептуальной метафоры» Ю. В. Акимцева. В ней автор опирается на текст Саймона Дженкинса опубликованный в The Guardian, в котором последний дает образ сегодняшней России, создаваемой Путиным: He bizarrely portrayed modern **«Russia as a neoconservative bastion of order, discipline and traditional (heterosexual) values»** (42) (Россия – это неоконсервативный бастион порядка, дисциплины и традиционных (гетеросексуальных) ценностей). Анализируя данную концептуальную метафору Акимцева дает, в первую очередь, объяснение термина бастион, в котором несложно найти общие знаки с понятием остров:

1. «Укрепления, работа по проектированию в укреплении для обеспечения огня вдоль поверхности стены.
2. Любое защищенное место.
3. Вещь или человек в данном случае рассматриваются как поддержка или защита отношений, принципа: последний оплот оппозиции.
4. Группа людей, защищающая принцип; «оплот коррупции», сила обороны, защита, защита – организация защитников, которая обеспечивает сопротивление во время атаки; «он присоединился к защите во время вторжения».
5. Крепость – место, куда могут пойти люди в поиске убежища во время сражения; цитадель, акрополь – цитадель в древнегреческих городах; Кремль – цитадель российского города.
6. Часть проектирования крепостного вала или другого укрепления; укрепление, снаряжение – защитная структура, состоящая из стен или насыпей, построенных вокруг

цитадели для ее укрепления».(43)

Как ни странно, образ ограниченного места, своеобразного бастиона или острова встречается и в произведениях современной русской литературы и изобразительного искусства, в проекциях ее будущего. Таким же бастионом (островом) выступает русский мир в романе Владимира Сорокина «День опричника» или пелевинский Big Biz, витающий над варварской страной (Уркаиной) остров «сверхлюдей», моделирующих как свою собственную, так и реальность варвар, из романа S.N.U.F.F. Образ процветающего острова «Россия» является одной из частых тем картин авторской пары Виноградов и Дубосарский.

В метафорических концептах Государничество и Державность просвечиваются элементы, которые по сути можно отнести также к последней из рассматриваемых в данной работе метафорических моделей - метафоре механизма. В определении государства как державной страны проявляющейся *«не столько в военной силе, сколько в способности быть лидером в создании и применении передовых технологий, обеспечении высокого уровня благосостояния народа, в умении надежно охранять свою безопасность и отстаивать национальные интересы на международной арене»* можно заметить реализацию первого из приведенных фреймой метафорической модели механизм. Чудинов в рамках этой модели называет пять фреймов: 1) **«Государство (и его составляющие) — отлаженный механизм»**, 2) **«Государство — мощный и безжалостный механизм»**, 3) **«Управление механизмом»**, 4) **«Человек — это часть механизма»**, 5) **«Человек — это механизм»**. Выдвинутый здесь фрейм, согласно Чудинову, «может использоваться в контекстах, содержание которых связано с призывами проанализировать причины былых неудач и наконец-то отладить работу механизма (то есть государства и его структур)». Именно в таком значении следует понимать и слова В. Путина, который в статье «Россия на рубеже тысячелетий» указал путь, по которому с некоторыми поправками движется Россия по сегодняшний день.

Как было в данной работе показано, значение концептуальных метафор состоит в их постоянном и часто неосознаваемом употреблении. Особое место принадлежит концептуальным метафорам в политическом дискурсе, в рамках которого они играют значительную роль. Концептуальные метафоры несут в себе культурно обусловленную информацию, которая в их содержании выражена образно, что позволяет в определенном социально-культурном контексте повысить воздействующую силу политического дискурса. Система понятий человека является метафорической по своей сущности, поэтому, транслируемые масс-медийными текстами метафоры, структурируют наше восприятие, наше мышление и наши действия. В ходе

исследования нами были рассмотрены основные метафорические модели, которые использовались как составная часть образа современной России. Среди наиболее активно реализуемых моделей были выделены физиологическая метафора, морбиальная метафора, метафора родства и метафора дома. Анализ использования метафор позволил установить, что выбор каждой из названных моделей зависит в первую очередь от конкретной политической обстановки и общей метафорической тенденции определенного культурного пространства.

Ссылки на использованную литературу:

1. ШПРАЙДМАН, Т. В.: *Политическая метафора как средство концептуального воздействия на общество* In Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. Нижний Новгород. Издательство: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н.А. Добролюбова, 2009, № 6, с. 210
2. ПЕСКОВА, Е.Н.: *Интенции, реализуемые концептуальной метафорой в текстах предвыборных кампаний* In Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. Челябинск. Южно-Уральский государственный университет, 2006, № 8 (63), с. 59
3. КОННОВА, М.Н.: *Введение в когнитивную лингвистику: учебное пособие*. Изд. 2-е, перераб. Калининград. Издательство БФУ им. И. Канта, 2012, с. 34
4. Там же, с. 36
5. РАХИЛИНА, Е. В.: *О тенденциях в развитии когнитивной семантики* In Известия РАН. Сер. лит. и яз. Москва, 2000, Т. 59, № 3, с. 3
6. КОННОВА, М.Н.: *Введение в когнитивную лингвистику: учебное пособие*. Изд. 2-е, перераб. Калининград. Издательство БФУ им. И. Канта, 2012, с. 55
7. Там же, с. 39
8. КУБРЯКОВА, Е.С., ДЕМЬЯНКОВ, В.З., ПАНКРАЦ, Ю.Г., ЛУЗИНА, Л.Г.: *Краткий словарь когнитивных терминов*. Москва. МГУ, 1996, с. 188
9. АКИМЦЕВА, Ю. В.: *Локус концептуальной метафоры* In Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов. Грамота, 2015, № 11(53): в 3-х ч. Ч. III, с.21
10. Там же
11. КУРЬЯНОВА, Е.А.: *Концептуальная метафора в политических текстах* In Интеллектуальный потенциал XXI века: Ступени познания. Новосибирск. Издательство: Общество с ограниченной ответственностью "Центр развития научного сотрудничества", 2012, № 12, с.131
12. ДЕМЬЯНКОВ, В. З.: *Политическая наука // Политический дискурс: история и современные исследования*. Москва, 2002, № 3, с. 38.
13. КОННОВА, М.Н.: *Введение в когнитивную лингвистику: учебное пособие*. Изд. 2-е, перераб. Калининград. Издательство БФУ им. И. Канта, 2012, с. 90
14. Там же, с. 89
15. Там же
16. ЛАКОФФ, Дж., ДЖОНСОН, М.: *Метафоры, которыми мы живем* / пер. с англ.; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва. Едиториал УРСС, 2004, с. 104
17. БУДАЕВ, Э. В.: *Концептуальная метафора в политическом дискурсе: Новые зарубежные исследования (2000-2004)* In Политическая лингвистика. Екатеринбург. Уральский государственный педагогический университет, 2005, №. 16, с.42
18. ЧУДИНОВ, А.П.: *Политическая лингвистика*. Москва. Флинта: Наука, 2006, с. 24
19. ЧЕС, Н. А.: *О функциях концептуальной метафоры в политических дискурсах*. In Человек и власть. Человеческий капитал. Москва. Объединенная редакция, 2014, № 08 (68), с. 49
20. ЛАКОФФ, Дж., ДЖОНСОН, М.: *Метафоры, которыми мы живем* / пер. с англ.; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва. Едиториал УРСС, 2004, с. 39
21. ЧУДИНОВ, А.: *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры. (1991—2000)*: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург, 2001, с. 44

22. Там же, с.58
23. ПУТИН, В.: Россия на рубеже тысячелетий In http://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html
24. Там же
25. Там же
26. ЧУДИНОВ, А.: *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры. (1991—2000)*: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург, 2001, с. 79
27. ПУТИН, В.: Россия на рубеже тысячелетий In http://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html
28. Там же
29. ЧУДИНОВ, А.: *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры. (1991—2000)*: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург, 2001, с. 79
30. Там же, с. 95
31. Там же, с. 96
32. Там же, с. 114
33. ОЖЕГОВ, С. И., ШВЕДОВА, Н. Ю.: Толковый словарь русского языка. Москва. Азбуковник, 1999, с. 571
34. ЧУДИНОВ, А.: *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры. (1991—2000)*: Монография / Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург, 2001, с. 127
35. Там же, с. 155
36. Там же, с. 155
37. ПУТИН, В.: Россия на рубеже тысячелетий In http://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html
38. Там же
39. ROJEK, P.: *Rusko: Prokletí impéria*. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015, s. 70
40. ФИЛЮФЕЙ ПСКОВСКИЙ: *Послание к Великому Князю Василию, в немъже о исправлении крестнаго знамения и о содомском блудѣ* In <http://www.elisarovo.ru/ru/lm/IIIrim/messages/message-2/>
41. СОЛЖЕНИЦЫН, А.: *Россия в обвале*. Москва. «Русский путь», 1998, с. 148
42. JENKINS, S.: *How Putin plays the crisis in Ukraine will decide his fate* In <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/24/putin-crisis-ukraine-decide-fate>
43. АКИМЦЕВА, Ю. В.: *Локус концептуальной метафоры* In Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов. Грамота, 2015, № 11(53): в 3-х ч. Ч. III, с. 23

ЛИТЕРАТУРА

Книжные источники:

- КОННОВА, М.Н.: *Введение в когнитивную лингвистику: учебное пособие*. Изд. 2-е, перераб. Калининград. Издательство БФУ им. И. Канта, 2012, 313 с. ISBN 978-5-9971-1092-3
- КУБЛЯКОВА, Е.С., ДЕМЬЯНКОВ, В.З., ПАНКРАЦ, Ю.Г., ЛУЗИНА, Л.Г.: *Краткий словарь когнитивных терминов*. Москва. МГУ, 1996. 246 с.
- ЛАКОФФ, Дж., ДЖОНСОН, М.: *Метафоры, которыми мы живем* / пер. с англ.; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва. Едиториал УРСС, 2004. 256 с. ISBN: 5-354-00222-2
- СОЛЖЕНИЦЫН, А.: *Россия в обвале*. Москва. «Русский путь», 1998, 208 с.
- ТРЕНИН, Д.: *Post-imperium: евразийская история*. Москва. Центр Карнеги. Российская политическая энциклопедия, 2012, 326 с. ISBN 978-5-8243-1633-9
- ЧУДИНОВ, А.П.: *Политическая лингвистика*. Москва. Флинта: Наука, 2006, 256 с.
- ROJEK, P.: *Rusko: Prokletí impéria*. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015 150 s. ISBN 978-80-7325-378-8 (перевод – автор)

Монография:

ЧУДИНОВ, А.: *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры. (1991—2000): Монография* / Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург, 2001, 238 с. ISBN 5-7186-0277-8

Словари:

ОЖЕГОВ, С. И., ШВЕДОВА, Н. Ю.: Толковый словарь русского языка. Москва. Азбуковник, 1999, 944 с. ISBN 5-89285-003-X

Статьи в журналах:

КМЗ АДЯСОВА, Л.Е.: *Советский союз в зеркале концептуальной метафоры в современном медиадискурсе* In Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Нижний Новгород. Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, 2015, № 2-2, с. 334-338 ISSN: 1993-1778

КМ8 АКИМЦЕВА, Ю. В.: *Локус концептуальной метафоры* In Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов. Грамота, 2015, № 11(53): в 3-х ч. Ч. III, с. 21-24. ISSN 1997-2911.

КМ12 БУДАЕВ, Э. В.: *Концептуальная метафора в политическом дискурсе: Новые зарубежные исследования (2000-2004)* In Политическая лингвистика. Екатеринбург. Уральский государственный педагогический университет, 2005, № 16, с. 41-52 ISSN: 1999-2629

ДЕМЬЯНКОВ, В. З.: *Политическая наука* In Политический дискурс: история и современные исследования. Москва, 2002, № 3. с. 32-43.

КМ16 КУРЬЯНОВА, Е.А.: *Концептуальная метафора в политических текстах* In Интеллектуальный потенциал XXI века: Ступени познания. Новосибирск. Издательство: Общество с ограниченной ответственностью "Центр развития научного сотрудничества", 2012, № 12, с. 129-133

КМ1 ПЕСКОВА, Е.Н.: *Интенции, реализуемые концептуальной метафорой в текстах предвыборных кампаний* In Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки. Челябинск. Южно-Уральский государственный университет, 2006, № 8 (63), с. 59-62 ISSN 1990-8466

ПОПОВА, З.Д., СТЕРНИН, И.А.: *Очерки по когнитивной лингвистике*. Воронеж. 2001. № 3, С. 68-73

КМ10 РАЗИНКИНА, Н. С.: *Концептуальная метафора в русском языке советского периода (1917-1956 гг.)* In Вестник Томского государственного университета. Томск. Национальный исследовательский Томский государственный университет, 2011, № 344, с. 26-29 ISSN: 1561-7793

РАХИЛИНА, Е. В.: *О тенденциях в развитии когнитивной семантики* In Известия РАН. Сер. лит. и яз. Москва, 2000, Т. 59, № 3. с. 3-15

КМ7 ЧЕС, Н. А.: *О функциях концептуальной метафоры в политических дискурсах*. In Человек и власть. Человеческий капитал. Москва. Объединенная редакция, 2014, № 08 (68), с. 48-52 ISSN: 2074-2029

КМ14 ШРАЙДМАН, Т. В.: *Политическая метафора как средство концептуального воздействия на общество* In Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. Нижний Новгород. Издательство: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н.А. Добролюбова, 2009, № 6, С. 204-210 ISSN: 2072-3490

Интернет источники:

ПУТИН, В.: *Россия на рубеже тысячелетий* In http://www.ng.ru/politics/1999-12-30/4_millennium.html

ФИЛОФЕЙ ПСКОВСКИЙ: *Послание к Великому Князю Василию, в немъже о исправлении крестнаго знамения и о содомском блудѣ* In <http://www.elisarovo.ru/ru/lm/IIIrim/messages/message-2/>

JENKINS, S.: *How Putin plays the crisis in Ukraine will decide his fate* In <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/24/putin-crisis-ukraine-decide-fate>

THE IMAGE OF MODERN RUSSIA IN CONCEPTUAL METAPHORS

Summary

The image of contemporary Russia in conceptual metaphors

The article considers the specifics of political metaphor and conceptual metaphor usage in political media discourse as a commonly used unit of political texts. It presents results of a study aimed at exploring the functionality of a conceptual metaphor which is realized in contemporary political discourse of the Russian-speaking society. The article covers the aspects of the differences between conceptual metaphor and the metaphor in the light of the metaphor theory development. It states that with the advent of cognitive linguistics the metaphor comprehension is narrowing and being replaced by the term "conceptual metaphor" as a mental tool for learning, categorization, explanation and perception of the world. The main study draws upon the works of A. Chudinov, whose classification serves as a source of the division of conceptual metaphor and their frame structure. Results of the study have indicated the aiming of a huge cognitive, pragmatic and stylistic potential of metaphorical concepts in terms of political communication primarily at providing ideological influence on society.

TERMINOLOGY IN NUCLEAR AND ELECTRICAL ENGINEERING. COOPERATION WITH SLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE, AN ENEL GROUP COMPANY.

Daniel Botka, Ingrid Cibiková

University of SS. Cyril and Methodius in Trnava. Faculty of Arts. Department of British
and American Studies
daniel.botka@gmail.com
ingrid.cibikova@ucm.sk

Key words: terminology, term, concept, nuclear power plant (NPP), terminology work

Introduction

The research and terminology work has been carried out during a six-month internship at Slovenské elektrárne a.s., an Enel Group Company from 1. September 2015 to 31. March 2016. The main objective of the Master thesis *Terminology in Nuclear and Electrical Engineering. Cooperation with Slovenské elektrárne, an Enel Group Company* was to carry out the terminological research of texts within the company. Motivation for writing the thesis was the opportunity to cooperate with a stable international company which Slovenské elektrárne, an Enel Group Company certainly is as well as the interest in nuclear engineering as such. For the purposes of terminological work, we have compiled the sample of 60 terms which were further analysed. In the following part – findings and discussion, we state all the outcomes of the research.

1. Findings

During our internship in Slovenské elektrárne, an Enel Group Company, we collected 60 terms from the field of nuclear and electric engineering which were subsequently processed into the aforementioned terminological entries. These terminological entries were further analysed and we found out the following results. The collected terms may be divided into these categories according to their terminological preference and lexical category.

- Preferred terms
- Synonyms (preferred)
- Blend words (preferred)
- Professionalisms
- Abbreviations and acronyms
- Deprecated terms

However, certain terms fit into more than one category. For example, some terms will be stated under preferred terms and also will be further analysed in the subchapter Abbreviations and Acronyms. Due to this fact, we also state the quality marker of terms that are processed within subchapters Abbreviations and Acronyms, Professionalisms, Blend Words and Synonyms.

1.1 Preferred Terms

As proposing the corrective measures which are in accordance with terminology practice was previously mentioned in the theoretical part, the preferred term is one that meets all the recommendations introduced by the ISO 704 standard such as transparency, appropriateness, linguistic economy, etc. These terms are well known, used among the specialists and include zero level of ambiguity. Quoting the results of the research, more than 88.3 per cent of all terms can be assigned to the group of preferred terms.

SK - EN

jadrová elektrárň (JE) – Nuclear Power Plant (NPP)

tlaková nádobá reaktora – the reactor pressure vessel

bloková dozorňa – control room

palivová tyč – fuel rod

chladiaca veža – cooling tower, etc.

jadrový výkon – nuclear power

aktívna zóna – live parts

turbína - turbine

chladio – coolant

These terms are mostly the core vocabulary of nuclear engineering which has been in use since the first nuclear power plants occurred in the Slovak Republic in 1970s, thus uninfluenced by the English terminology. The technology of Slovak nuclear power plants in the early 1970s was developed in the countries of former Soviet Union, predominantly in Czechoslovakia and Russia. Thus we can say that the terminology was either gradually formed in Slovak language as a result of nuclear power plants construction, or overtaken from Czech or Russian language. However, the terminology work was carried out very precisely according to term formation processes stated in ISO 704 standard. The similarity of words such as in *turbína – turbine* is not the result of English terminology influence on the Slovak terminology but these words are considered internationalisms and can be found in almost all European languages as a result of common culture and social development.

Among the preferred terms, we also found terms that have different meaning in various fields of study. These changes of meaning support the importance of conceptual system which explains and clarifies the relations among the concepts and sets them into structure within the scientific discipline being studied. Examples of such words could be the word *current* - *prúd*. Its meaning in the field of electrical engineering is following: “*Is a flow of electric charge. In electric circuits this charge is often carried by moving electrons in wire. It can also be carried by ions an electrolyte, or both ions and electrons such as in a plasma.*” (Fischer-Cripps, 2004, p. 13). The same word *current* has a totally different meaning in the field of geography: “*The movement of water in the sea or river; the movement of air in a particular direction.*” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary – 8th Edition). Both in English and Slovak language the word *current* has two meanings according to the domain it is used in. In the field of nuclear and electrical engineering, there are two types of current: *altering* and *direct current*. When they are stated the conceptual system one can clearly see the relations among these concepts, *current* being a superordinate concept and *direct* and *altering current* being subordinate. Another example of a word having two meanings in different domains is the word *grid* – *sieť*. The meaning of these expressions within the field of electrical and nuclear engineering is the same: “*An electrical grid is an interconnected network for delivering electricity from suppliers to consumers. It consists of generating stations that produce electrical power, high-voltage transmission lines that carry power from distant sources to demand centers, and distribution lines that connect individual customers.*” (Kaplan, 2009, p. 3). Other meanings of this word are to be found in the field of chemistry – *control grid*, etc. In Slovak terminology, the word *sieť* has several meanings as well. In biology, it means (spider) web, or refers to the World Wide Web in the field of computer sciences. The last pair of words to be analysed in the paragraph are *napätie* – *voltage*. While in the English language the word *voltage* has mostly one meaning, in Slovak language it has more meanings depending on the domain. In English, it refers to “*the difference in electric potential energy between two points per unit electric charge. The voltage between two points is equal to the work done per unit of charge against a static electric field to move the test charge between two points and is measured in units of volts (a joule per coulomb).*” (ibid). On the other hand, Slovak word *napätie* (apart from *voltage*) refers to tension in psychology or tension in drama. Thus we can say that the importance of a conceptual system is crucial for all fields of study as they provide the scheme of the concepts and the relations among them.

Pertaining to the previous example, the importance of translation based terminology is obvious. As previously stated, the terminological databases on the basis of terminological entries should be employed in every company dealing with translation of documents which

require the complex knowledge of the domain and its terminology. This lack of terminology products may cause significant mistakes in delivering the translation. By mistakes we mean finding the inadequate equivalent as the correct equivalents can only hardly be translated by unexperienced translators in this domain. We have also found several designations whose equivalents can be confusing when translating the text.

SK - EN

blok – unit

sieť – grid

aktívna zóna – core

jadrová časť – nuclear island

nejadrová časť – conventional island

These expressions are used in both languages to designate the same concept, however, they may be translated incorrectly thus causing the creation of a pseudo-term which is inadmissible to be used in communication among specialists. The Slovak word *blok* could be possibly translated as block (such as in: block of flats) or the word *unit* as (jednotka from English to Slovak); *sieť* as (net or web); *aktívna zóna* as (active zone); *jadrová časť* as (nuclear part/block); *nejadrová časť* as (non-nuclear part/block). Such mistakes may occur in mass media which did not contact specialists before issuing an article. This happened several times in Slovak newspapers when the Japanese nuclear power plant Fukushima exploded due to the Tsunami wave. (e.g. “*Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (MAAE) vo svojom vyhlásení oznámila, že to bola voda z vlny cunami, čo poškodila dieselové generátory. Práve tieto generátory zvyčajne udržujú v chode chladiace systémy vo fukušimskej „jednotke“*.” (1).

Terminology is also needed in cases when there are more specific concepts whose equivalents cannot be inferred without proper knowledge of the given domain. These concepts have the same superordinate concepts, however, the differences among them must not be excluded in the translation. The following terms were found during the term excerption.

SK - EN

1. *chladiaca veža – cooling tower*

1.1 *ventilátorová chladiaca veža – forced draft cooling tower*

1.2 *ťahová chladiaca veža – natural draft cooling tower*

1.3 *chladiaca veža s umelým ťahom – mechanical draft cooling tower*

The examples show the importance of terminology as such, and the terminological product which ensure effective and correct communication among the specialists. The terminology entries that we have created can help unexperienced translators who started to work at this domain.

1.2 Synonyms

The group of synonyms was quite numerous in the research. In fact, it represents 18.3 (11 terms) percent of all terms excerpted. However, some of them will be discussed more closely in the chapter Blend words. All synonymous terms that had been identified were absolute synonyms. The first group of the synonyms to be discussed are terms:

SK - EN

jadrová elektrárň/ atómová elektrárň – nuclear power plant

jadrový reaktor/ atómový reaktor – nuclear reactor

The synonymous relation in these expressions is due to the fact that the word *atóm* is a borrowing from the Greek/Latin language. However, the words *atóm* and *jadro* are not synonyms when separated. But in collocations with the words *elektrárň* and *reaktor* they become synonyms. Though, it is necessary to note that the expressions *jadrová elektrárň* and *jadrový reaktor* are preferred and the expressions *atómová elektrárň* and *atómový reaktor* are used only sparsely. This fact supports the theory of adhering to native language in terminology.

Similarly the term *jalový výkon (reaktačný výkon, imaginárny) – reactive power* has several synonyms in the Slovak language as a result of borrowing from the Greek/Latin language. The same applies for this expression as it was used almost predominantly in all instances and the other synonyms were used only in a few cases.

There were also pairs of synonyms both in Slovak and English language designating the same concepts.

SK - EN

jadrová časť/primárny okruh – nuclear island/primary circuit

nejadrová časť/sekundárny okruh – conventional island/secondary circuit

These pairs of synonyms are not influenced by Greek/Latin language as the previous examples. More probably, they came to existence as a result of English technical documentation which had to be translated into the Slovak language; thus, these terms were invented to denote *primary circuit* and *secondary circuit*, i. e. the parts of which the Slovak nuclear power plants are composed of. These two facilities are separated, while the primary part produces the heat from nuclear fission and the secondary part changes the energy of hot steam into the mechanical energy in the steam turbines. However, in the English speaking world there are nuclear power plants where these two facilities are located in one building, hence it is necessary to name the parts of the whole complex.

The next pair of synonymous terms to be analysed are *Európsky tlakovodný reaktor/Evolučný tlakovodný reaktor (EPR)* – *European Pressurized Reactor/Evolutionary Pressurized Reactor (EPR)*. We were able to find both expressions in the Slovenské elektrárne, an Enel Group Company's database. The reason for the existence of both expressions is the fact that this particular type of reactor was developed by Germany and France in cooperation with companies Framatome, Siemens KWU and EdF-CNEN, thus *European Pressurized Reactor*. Secondly, construction of this reactor was influenced by the latest knowledge which has several improvements unlike its predecessor thus **Evolutionary Pressurized Reactor**. The word *Evolutionary* refers to the newest technology of Generation III reactors.

The last pair of words which will be analysed in this chapter are terms *káblový žľab/káblová lávka* – *cable tray*. In the Slovak language two expressions were used, however, they had the same equivalent in English, *cable tray*. After consulting a specialist, it was found out that the Slovak words *káblový žľab* and *káblová lávka* refer to the objects which are used for cable installation. However, they differ in shape and usage. Thus it might be said that these two words are not synonyms and a new English equivalent should be created for one of them which will help to differentiate the two concepts.

The recent development of nuclear engineering influences the Slovak terminology as well, because of the fact that several terms may be created in the Slovak language and borrowed from the English language as well. In conclusion, it can be said that all terms stated in this chapter may be considered preferred terms in the light of terminological theory and practice.

1.3 BLEND WORDS

Among the 60 terms there were only two occurrences of blend words, namely *parogenerátor* – *steam generator* and *demivoda* – *demineralised water*. These words can be considered synonymous with their full Slovak expressions *parný generátor* and *demineralizovaná voda* thus being counted as synonyms in the previous chapter's percentage statistics. These expressions could be considered professionalisms as well: they are shorter than the full equivalents, and may be more effective when used in communication in the workplace. However, these expressions are allowed to be used in the written communication among the specialists unlike the professionalisms which may be used in a certain work environment but definitely not in official documentation or any other official written documents. It is important to note that these expressions were only used in the Slovak language as blend words not at all in English within the databases of Slovenské elektrárne, an Enel

Group Company although the blend word expression exists in English (*demivoda* – *demi water*). The Slovak *demivoda* was translated as *demineralised water* in all cases. This is however, not a mistake merely a minor technical remark.

Taking into account the terminological acceptability of the aforementioned terms, both of them meet the criteria of preferred term in all aspects.

1.4 PROFESSIONALISMS

As was previously mentioned, professionalisms are words used in certain work environments to make the communication faster and more fluent. They may be used in spoken form but never in the official written one. Professionalisms are thus synonymous expressions with officially used and recognised terms. Carrying out the research in Slovenské elektrárne, an Enel Group Company, we identified several professionalisms some of which are synonymous with the terms in the chapter Synonyms. For example:

SK - EN - Professionalism (SK)

primárny okruh – *primary circuit* – *primár*

sekundárny okruh – *secondary circuit* – *sekundár*

budova pomocných prevádzok (BAP) – *auxiliary nuclear building (BAP)* – *bapka*

It was not possible to find such expressions in written texts but they represent a vital part of vocabulary used within the company. However, professionalisms were mostly found in Slovak language which is understandable due to the fact that the majority of Slovenské elektrárne, an Enel Group Company's employees are of Slovak nationality and use Slovak to communicate and create the corresponding professionalisms in their mother tongue.

These expressions may be used in the environment area, however, from the terminological point of view, they are considered as deprecated terms and are not allowed to be used in official communication.

1.5 ABBREVIATIONS AND ACRONYMS

The category of abbreviations and acronyms represents 26.6 per cent (16 terms) of the entire sample of 60 terms. This relatively big number is caused by several factors. First of all, abbreviations stand for complex expression that must have been stated in their full form if the abbreviation had not been used thus making the text more readable and communication more fluent. Secondly, there is a global trend of creating abbreviations related to the specific domain mainly in big international companies. We identified the following groups of abbreviations:

- Terms with abbreviated forms in both languages
- Terms with abbreviated forms in English language only
- Terms with abbreviated forms in Slovak language only
- Terms with abbreviated forms in both languages (mixed usage)

Terms with abbreviated forms in both languages:

These are abbreviated terms which were formed from the terms either in Slovak or English language and are used only within the boundaries of one language. For example:

SK - EN

bazén vyhoreného paliva (**BVP**) - spent fuel pool (**SPF**)

*bazén výmeny paliva (**BVP**) – refuelling pool (**RP**)*

*jadrová elektrárňa (**JE**) – Nuclear Power Plant (**NPP**)*

*tlaková nádoba reaktora (**TNR**) – the reactor pressure vessel (**RPV**)*

*jednosmerný prúd (**JP**) – direct current (**DC**)*

*striedavý prúd (**SP**) – alternate current (**AC**)*

*kontrolované pásmo (**KP**) – controlled area (**CA**)*

These terms may be considered preferred terms as they respect all terminological principles stated in the theoretical part, mainly the preference for native language.

Terms with abbreviated forms in English language only:

Abbreviations that were formed from the English term and are used both in English and Slovak texts designating the same concept.

SK - EN

*varný reaktor (**BWR**) – boiling water reactor (**BWR**)*

*európsky tlakovodný reaktor (**EPR**) – European pressurized reactor (**EPR**)*

*koeficient pohotovosti bloku (**UCF**) – unit capability factor (**UCF**)*

*riadenie závažných nehôd (**SAM**) – severe accident management (**SAM**)*

The aforesaid abbreviations do not meet the recommendation of ISO 704 standard – preference for native language as the English abbreviations are used in Slovak texts. The reason for term borrowing is the vast development of the field in English speaking countries. An ideal solution would be to create a Slovak initial-letter abbreviations for these terms (e.g. varný reaktor – VR). The English abbreviated forms used in Slovak texts themselves should be treated as deprecated terms. However, it is a good habit in Slovenské elektrárne, an Enel Group Company to state the full Slovak term and the corresponding English abbreviation in

brackets. In this case we may speak about a kind of compromise and thus consider these compounds an admitted term.

Terms with abbreviated forms in Slovak language only:

Are abbreviations in which there are only Slovak abbreviations of the given term and the full term is used in English language instead. It is important to note that this particular type of abbreviating (when the English abbreviation is missing) occurs only in isolated cases and we found only one instance of such phenomenon.

SK - EN

budova pomocných prevádzok (BAP) – auxiliary nuclear building

Although, the English abbreviation is missing this term is preferred one and suitable to be used. When there is no abbreviation, it is the most satisfactory solution to state the full term in the other language.

Terms with abbreviated forms in both languages (mixed usage)

A specific type of abbreviations were found in which instead of abbreviating English or Slovak full terms, a kind of symbol was used that refers to the concept it designates in both languages.

SK - EN

primárny okruh (I. O) – primary circuit (I. O)

sekundárny okruh (II. O) – secondary circuit (II. O)

These abbreviation obviously signify the concept thus we can speak about a kind of symbols with Roman numerals (I. II.) standing for words primary and secondary and the letter (O) for circuit. The link between the concept and the abbreviation is clear so these concepts can also be seen as preferred terms or abbreviations.

An example of abbreviation with mixed usage is:

SK - EN

proces/systém nápravných opatrení (SNAP/CAP) – corrective action process (CAP)

This abbreviation had its fixed usage in the English language, however, in the Slovak language we found both abbreviations were used. The preferred term in this case is, however, the abbreviation SNAP as it is in compliance with the aforementioned recommendation for native language. This example implies that there are some tendencies to use native equivalents within the Slovenské elektrárne, an Enel Group Company.

As to the acronyms, they are basically abbreviations which are read as a single word such as: UNESCO, IRA, etc. In this chapter we presented several abbreviations that are acronyms as well, namely SAM, BAP, SNAP and CAP.

1.6 DEPRECATED TERMS

Among 60 sample terms we identified only one term that could be considered a deprecated term.

SK - EN

ťahanie káblov – cable pulling

This term is inadequate and inconvenient because it designates a process more complex than mere cable pulling. This term designates the fitting and installation of cables into the cable trays thus interconnecting various devices and parts of the Nuclear Power Plant and enabling the operation of the whole system. Specialists from Slovenské elektrárne, an Enel Group Company themselves admitted that this term is rather a professionalism than a well-rounded term. We propose the possible expressions to correct this term.

EN - SK

pokládka kabeláže – cable laying

pokládka a inštalácia kabeláže – cable laying and fitting

pokládka káblových trás – installation of cable routes

We consider these terms adequate and more convenient to be used in technical documentation and other important documents concerning the nuclear energetics in the Slovak Republic.

Conclusion

The Master thesis deals with terminology both from the theoretical as well as practical point of view. After carrying out the terminological analysis in Slovenské elektrárne, an Enel Group Company we may proclaim that the overall state of terminology of nuclear engineering in the Slovak Republic is appropriate for further use, however, we proposed several corrective measures stated in the Findings. We believe that it would be very useful to create a terminological database based on the terminological records as we suggested, to build a standardized terminology based on internationally recognised standards thus helping the spread of knowledge and avoiding the mistakes at translating technical documents from this domain. Our research also raised an important question. Who should govern the terminology of a certain domain if not the specialists themselves? Building up a translation equivalents database as we helped to update in Slovenské elektrárne, an Enel Group Company, using the

software SDL MultiTerm or Trados may be sufficient for the use of small groups of people, however, in a large scale the absence of definition and single translation equivalent can cause misunderstanding, hinder the communication process among specialist or creating a non-existent equivalent in either languages as we state in the discussion concerning the translation based terminology. It may also happen, as we suggested, that to single term in English language it is possible to find two or more equivalents in Slovak language. The problems may also occur when these words are denoting different concepts and have only one concept in English language thus not being synonymous terms but different concepts. As the global trends in terminology tend to avoid synonymous expressions because they may cause ambiguity the same should be applied for Slovak nuclear terminology. There are more reasons why a complex terminological database has not been created so far. It may be problems with funding, unwillingness of specialists working in these fields or general unawareness of the benefits that such terminological databases would bring. Whatever the reasons are in the long term perspective would these databases help to save money and made the communication in these domains more fluent, accurate and barrier-free.

(1) Available at < <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/237753-radiacia-z-japonskej-elektrarne-zasiahla-najmenej-troch-ludi/>> [online] [cit. 2016-04-14].

BIBLIOGRAPHY

- CABRÉ, M.T. *Terminology. Theory, methods and applications*. John Benjamins. Publishing Company, 1999. ISBN 90 272 16347.
- FISCHER-CRIPPS, A.C.: *The electronics companion*. Cornwall: CRC Press, 2004. pp. 280. ISBN 978-0-7503-1012-3.
- ISO 704. 2000. *Terminology work. Principles and methods*.
- ISO 1087-1. STN 01 0012. *Terminologická práca. Slovník. Časť 1: Teória a aplikácia*. 2003.
- KAPLAN, S. M.: *Smart Grid: Electrical Power Transmission: Background and Policy Issues*. Alexandria: The Capitol.Net, 2009. pp. 38. ISBN 978-15873-3162-6.
- Oxford Dictionaries: 2015. [online]. [cit. 2016-04-09]. Available at: <<http://www.oxforddictionaries.com/>>.
- SAGER, J. C.: *A practical Course in Terminology processing*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 1990. ISBN 90 272 20778. Print.
- Spravy.Pravda.sk: Radiácia z japonskej elektrárne zasiahla najmenej troch ľudí. 2011. [online]. [cit. 2016-04-14]. Available at: < <http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/237753-radiacia-z-japonskej-elektrarne-zasiahla-najmenej-troch-ludi/>>.

Resumé

Terminológia v jadrovom a elektrickom inžinierstve. Spolupráca so Slovenskými elektrárňami, spoločnosťou skupiny Enel.

Prudký rozmach vedy a techniky v druhej polovici 20. storočia priniesol mnoho významných zmien a významne ovplyvnil celú spoločnosť. Zmena od vidieckej spoločnosti k modernej spoločnosti, založenej na technológii a najnovších poznatkoch z vedy a techniky si nevyhnutne vyžadoval vznik a potrebu pomenúvania, používania národnej, medzinárodnej a novej terminológie. Hoci jej korene siahajú až do 18. storočia, rozsiahlym vývojom a zmenou štruktúr prešla až za posledných sedemdesiat rokov. Jej zmena od náuky slúžiacej na mapovanie poznania vtedajšieho sveta až k modernej štrukturovanej vede bola vo veľkej miere podporovaná rozvojom vo vede a technike 20. storočia.

Jedným z takých odborov vedy a techniky je aj jadrové inžinierstvo, ktorému sa venujeme v diplomovej práci pod vedením Dr. Cílikovej. Začiatkom 50-tych rokov 20. storočia nastáva prudký rozmach a výstavba jadrových elektrární po celom svete. Tento trend prichádza aj na Slovensko v roku 1972, kedy dochádza k spusteniu bloku A1 v jadrovej elektrárni Jaslovské Bohunice. Neskôr výstavba jadrových elektrární napreduje spustením bloku V1 a výstavbou jadrovej elektrárne Mochovce. Tieto dve jadrové elektrárne sa neskôr stanú súčasťou spoločnosti Slovenské elektrárne a.s., člen skupiny Enel, v ktorej prebiehal náš terminologický výskum počas šesťmesačnej stáže.

V Diplomovej práci *Terminológia v jadrovom a elektrickom inžinierstve. Spolupráca so spoločnosťou Slovenské elektrárne, a.s., člen skupiny Enel* uvádzame naše zistenia nadobudnuté počas stáže v spoločnosti Slovenské elektrárne a.s., člen skupiny Enel. Zistenia možno deliť do kapitol – povolené termíny, synonymá, zmiešané slová, profesionalizmy, skratky a akronymy a nepovolené termíny podľa ich lexikálnej kategórie a terminologickej prípustnosti. Niektoré z termínov sa môžu vyskytovať aj vo viacerých kapitolách, keďže spadajú do viacerých z uvedených kategórií. V podkapitole povolené termíny analyzujeme terminologicky prípustné termíny a delíme ich do skupín základných termínov jadrovej energetiky na Slovensku; termínov, ktoré majú rozdielny význam v závislosti od odboru v ktorom sú použité termíny, ktoré môžu spôsobiť komplikácie pri preklade; špecifické termíny zložené na preklad.

Podkapitola synonymá hovorí o synonymách, ktoré sú ovplyvnené gréckym a latinským jazykom; synonymá ovplyvnené preberaním anglickej technickej dokumentácie. Našli sme tu aj slová, ktoré sa zdali byť synonymá ale po dôkladnej konzultácii s odborníkmi sa zistilo, že nie sú a tak sme navrhli nápravu. Menšie skupiny slov sú uvedené v podkapitolách zmiešané slová, profesionalizmy a nepovolené termíny.

Poslednou väčšou skupinou slov v rámci empirickej časti boli skratky a akronymy. Tieto sme rozdelili do skupín skratiek s ekvivalentami v oboch jazykoch; skratiek s anglickými ekvivalentami používané aj v anglickom a slovenskom jazyku; skratiek iba so slovenským ekvivalentom; skratiek zmiešaného použitia.

V zhrnutí práce sumarizujeme nadobudnuté poznatky a vytvárame odporúčania pre terminologickú ako aj odbornú prax v slovenskom jadrovom inžinierstve. Navrhujeme vytvorenie jednotnej terminologickej databázy a konštatujeme, že stav slovenskej jadrovej terminológie je v relatívne dobrom stave po zvážení všetkých aspektov obsiahnutých v teoretickej časti.

WEÖRES SÁNDOR ŐSZI ÉJJEL... KEZDETŰ VERSÉNEK ANGOL NYELVŰ FORDÍTÁSA ÉS ANNAK FUNKCIONÁLIS STILISZTIKAI VIZSGÁLATA

Vanda Papp

**Languages Department at Edutus College in Tatabánya, Hungary
papp.vanda@edutus.hu**

**Kulcsszavak: fordítás, funkcionális stilisztika, Weöres Sándor, Galagonya
Key words: translation, functional stylistic, Sándor Weöres, The Brambleberry**

„A műfordítás a lehetetlen megkísérlése, hiszen abszolút fordítások nincsenek” – állítja Lőrincz Julianna. A műfordítások elemzésekor sok szempontot vehetünk figyelembe, szakmai alapon ítélniük a fordítást jónak vagy rossznak, a végső döntést azonban az olvasó hozza meg: befogadásra érdemesnek tartja-e a művet, a fordítás kiállja-e az idő próbáját. Szépirodalmi szövegek fordításakor kiemelten fontos mind a forrásnyelvi, mind pedig a célnyelvi szövegvariáns jellemző stílusjegyeinek feltérképezése és annak kiválasztása, hogy az eredeti szöveg domináns stílusjegyeit a műfordító milyen célnyelvi eszközökkel adja vissza.

Jelen tanulmány a **funkcionális stilisztika** módszerével elemzi Weöres Sándor Őszi éjjel... kezdetű versének angol fordítását (Makkai Ádám munkája). A funkcionális stilisztika irányzata a nyelvi-stilisztikai és az úgynevezett extralingvális (nyelven kívüli) eszközöknek a szerepét, illetve a mondanivaló kifejezésében és az alkotás egészében betöltött kommunikatív funkcióit vizsgálja (bővebben lásd Szathmáry, 2004). Stíluson a közlés megszerkesztésének módját érti, vagyis a kommunikációs helyzetnek és célnak megfelelő szövegváltozatot, az adekvát kifejezést, a megfelelő nyelvi-stilisztikai variáns kiválasztását, amit az tesz lehetővé, hogy „a nyelvi-stilisztikai jelenségeknek részben kialakult, de alakítható funkciójuk, vagyis stílusértékük van”. (Szathmáry 2004) Egy vers fordításának funkcionális stilisztikai elemzésekor a középpontban tehát a meghatározott kommunikációs céllal létrejött szöveg komplex nyelvi kifejezőrendszere áll, ezt vizsgáljuk a szöveg különböző szintjein.

Az első vizsgálati szint az **akusztikai** szint. Ide tartoznak a szöveg prozódiai sajátosságai (rím, ritmus), a szöveg tartalmi mondanivalóját erősítő vagy gyengítő eszközök (alliteráció, hanghalmozás, stb.), a jó vagy rossz hangzás.

A második szint a **szó- és kifejezőkészlet** szintje (lexémaszint), itt a szókincs különböző, a mondatnál kisebb elemeit, az ismétlődő nyelvi egységek szövegben betöltött stílussteremtő szerepét vizsgáljuk.

A harmadik szinten, vagyis az **alak- és mondattani jelenségek** szintjén a morfémak, szófajok, szintagmák stílusértékét, valamint ezek konnotációját nézzük, grammatikai szinten. Minden, ami eltér a nyelvi sztenderd használatától, a jelentés lényeges részét alkotja, amellyel a fordítónak is foglalkoznia kell. Ilyen például a tagolás, a szokásostól eltérő mondszerkezet, valamint ide (is) sorolhatók az alakzatok is, hiszen ezek a grammatikai elemek kapcsolásával is létrejöhetnek.

A negyedik szint a mű **képi szintje**, ahol képszerűség különböző elemeit (Szathmári István felosztása alapján a leíró képet, a szóképet, a komplex képeket és a költői képeket). A leíró képeknél nem jön létre szemantikai jelentésváltozás, míg a szóképek, azaz a retorikai trópusok, túlmutatnak a denotatív jelentésükön. A komplex képeknél két vagy több elem úgy kapcsolódik össze, hogy az elemek jelentéssíkjában váltás következik be. A költői képek olyan összefüggő képrendszerek, amelyek szövegrészeket vagy az egész szöveget kohéziós erőként összefogják.

Az ötödik vizsgálati szint az **extralingvisztikus elemek** szintje, amely a szöveg írott vagy nyomtatási képét jelenti.

Az utolsó, hatodik szint a **stilisztikai alakzatok** szintje. Itt a szövegben megjelenő alakzatokat – ismétlés, fokozás, ellentét és halmazás – illetve alakzattársulásokat vizsgáljuk.

A különböző szövegtípusok fordítása különböző feladatok elé állítja a műfordítót. A legnehezebben fordítható műfaj a vers, hiszen a nyelvek prozódiai jellegzetességei nagyon különbözők. Jelen vizsgálat tárgya egy különösen nehezen fordítható vers, Weöres Sándor *Őszi éjjel* kezdetű verse (*Galagonya*). A vers 1935-ben keletkezett, de csak jóval később, 1944-ben jelent meg, a *Rongyszőnyeg*-ciklusban. A vers az *Országúton hosszú a jegenyesor* kezdetű katonadal ritmusára íródott és maga Weöres Sándor is nagyon nehezen lefordíthatónak tartotta. Ő maga ajánlotta Makkai Ádámnak, hogy ezzel próbálkozzon, ez jó kihívás, még fogadtak is benne, hogy nem lehet megcsinálni. Makkai – aki eredendően nyelvész, emellett műfordító és költő – két évig dolgozott a fordításon, majd beállított vele Weöreséhez. Saját elmondása szerint is nehéz feladat volt, de mikor Weöres meghallotta a fordítást, kiszaladt egy üveg pezsgőért, annyira tetszett neki (Makkai Ádám a Záróra című műsor 2011. 04. 14-i adásában mondta el a történetet).

Galagonya

Őszi éjjel
 izzik a galagonya
 izzik a galagonya
 ruhája.
 Zúg a túske,
 szél szalad ide-oda,
 reszket a galagonya
 magába.
 Hogyha a Hold rá
 fátylat ereszt:
 lányá válik,
 sírni kezd.
 Őszi éjjel
 izzik a galagonya
 izzik a galagonya
 ruhája.

The Brambleberry

Eves of autumn
 Gleam with the brambleberry's
 Gleam with the brambleberry's
 Shimm'ring dress.
 Thorns a-rustling,
 Winds scurry hither-thither,
 Trembles the brambleberry
 Comfortless.
 Should but the moon let
 Lower her veil,
 Bush turns maiden,
 Starts to wail...
 Eves of autumn
 Gleam with the brambleberry's
 Gleam with the brambleberry's
 Shimm'ring dress.

A vers teljes szövegelemzésére nagyon kevesen vállalkoztak, Hamvas Béla és Bori Imre is csak a verset körülengő derűt és szépséget emeli ki, azt, hogy a költő tömörít, az „örök pillanatba” lökve a verset (idézi Kenyeres 1973). A továbbiakban, mivel jelen elemzés célja a vers angol nyelvű fordításának vizsgálata, nem pedig a vers teljes körű elemzése, Kenyeres Zoltán *Három Weöres-vers* című tanulmányát vesszük alapul a versben fellelhető funkcionális stilisztikai eszközök és ezek az angol fordításban való megjelenésének vizsgálatához.

A vers tizenhat sorból áll, ezek négy egyenlő részre tagozódnak. Az első és az utolsó négy sor azonos, a középső négy sor négy soronként bővíti a tartalmat. „A mondatok szerkezete világos, nem elliptikus. A stilisztikai kifejezőmód puritán, a képek egybeesnek a mondatokkal; így négy kép követi egymást. Az első és a második kép összekapcsolható variáció, a harmadik élesen elüt tőlük, a negyedik az első megismétlése” – írja Kenyeres. Az első kép az izzó galagonya képe, amelynél felvetődik a kérdés az olvasóban, hogy miért *izzik* az a galagonya ruhája. Itt egyrészt működik az empirikus megfigyelés, a galagonya bogyója piros, így felidézi az izzás képét, ez az empirikus tapasztalás az egyik pólus. A másik pólus a megszemélyesítés, hiszen nem maga a bogyó, hanem a bokor *ruhája* izzik. Itt a galagonya ruhája maga a galagonya, a rész egyenlő az egészszel (feloldott szinekdoché).

A kép mellett egy másik képteremtő erő mellett működésbe lép egy másik mechanizmus is: a ritmus és a rím. Az ismétlés után átívelés következik, alakul ki a vers

térbeli és gondolati középpontja, a vers alapmotívuma, a magány („*magába*”). A vers írásképe, az extralingvisztikus szint, szintén kiemeli ezt. Ezután már szinte természetesnek tűnik, hogy bekövetkezik a varázslat, megszemélyesítések sorával a Hold leereszti fátylát, s Kenyeres szavaival élve, a bokor „törékeny kislánnyá” válik, és sírva fakad, magányosan állva az őszi enyészetet idéző éjszakában. Majd az első sorok ismétlése következik.

Ezzel ellentétben áll a vers játékos zeneisége, hiszen a vers a már említett katonadal ritmusára született. „Ehhez járult a kidolgozás tudatos állapotában egy japán tanka-vers motívuma (éjjel gurulni kezd egy ördögszekér, lánnyá változik, nyakába kapja szoknyáját, és sírva fakad).” (Kenyeres 1973)

A vers zeneisége, az úgynevezett „belső zenei köre” annyira erős, hogy hatása alá vonja az olvasót, szembeszáll a versben megjelenő képekkel, felbontja azokat és új minőséget hoz létre. Ez az átalakító zenei erő figyelhető meg a *Galagonyában* is. Az első, második és negyedik mondat gyorsuló, játékos ritmusa ellensúlyozza a képek által sugallt tartalmat, a magány képi kifejezését. A harmadik mondat ritmusa lelassul, „visszafogva a képet attól, hogy édeskés legyen”, mondja Kenyeres, a játékos varázsbba a komolyság, az aggodalomba a játékoság elemét oltja be.

Hogyan érvényesül mindez a komplexitás az angol fordításban? A következőkben a funkcionális stilisztika már említett szintjein vizsgáljuk meg a fordítást.

Az első szint, az **akusztikai** szint teljes egyezést mutat. Az eredeti verset tökéletesen egyszerre lehet mondani a célnyelvi szöveggel (ezt Arany Ágnes és Makkai Ádám meg is teszik egy Tinta Könyvkiadó által szervezett rendezvényen 2005-ben), így természetesen a célnyelvi variáns ugyanazt a hatást váltja ki a befogadóban, mint a forrásnyelvi szöveg. Ugyanúgy érvényesül a vers zeneisége, ez ugyanúgy lágyítja a versben megjelenő magány képét. (A katonadalt biztosan nem ismeri a célnyelvi befogadó, de egyrészt napjainkban a legtöbb magyar olvasó sem ismeri, így nem is idéződik fel bennük – legfeljebb *érezzük*, hogy van itt valami más is a vers mögött, valami zenei többlet - másrészt ez nem von le semmit a vers zeneiségének erős hatásából.)

Ha a **lexémák** szintjét vizsgáljuk, rögtön a vers központi szavával (címével?) (*galagonya*) kell kezdenünk. A fordító, saját bevallása szerint is szótárakban, enciklopédiákban kereste a *galagonya* ekvivalensét, mivel az angol *mayhew* nem volt megfelelő a fordításhoz, elsősorban prozódiai szempontokból. A *brambleberry* ezzel szemben megfelelő, ugyanolyan hosszúságú, ugyanúgy tartalmazza ugyanazt a folyékony alveoláris *l* hangot, mint a magyar szó, szótagszámuk is megegyező. A *brambleberry* a tüskés bokron növő bogyós gyümölcsök összefoglaló neve, ide tartozik a piros málna is, így könnyen felidézhet a célnyelvi befogadóban a galagonyával részlegesen (képileg, nem szemantikailag)

ekvivalens képet. A következő sorok azonban a szavak szintjén nem teljesen ekvivalensek, legalábbis a formális ekvivalencia értelmében. A *galagonya ruhája* helyett a fordításban az őszi éjjelek ragyognak (*eves of autumn gleam*) a *brambleberry* csillámló, vibráló (*shimm'ring dress* – itt ki kellett hagyni egy szótagot, hogy egyezzen a magyar *ruhája* szótagszámaival, ezt az aposztróf jelzi) ruhájával. A *gleam* szó nem feltétlenül az izzást, inkább a holdsugárban történő felragyogást idézi, a piros szín, amely a magyar versben annyira domináns, a bogyós gyümölcs megjelenésében van jelen. Így a gyümölcs színe, a holdfényben való felragyogás és a vibráló fényű ruha együtt éri el ugyanazt a hatást, amelyet a magyar forrásnyelvi szövegben az izzó galagonya egyedül.

A tuskék (*thorns*) folyamatosan susognak (*rustling*), amelyet a fordító a régies „a” prefixummal használ (*a-rustling*), ennek egyben erősítő szerepe van. A szél szalad (*scurry*) és az ide-oda (*hither-thither*) teljes ekvivalenciát mutat minden szinten.

A következő eltérést a vers középpontjába állított „magába” és angol fordítása (*comfortless*) között találjuk. Bár a szótagszám megegyezik, a jelentés különböző. A *comfortless* szó szerinti megfelelője a *kényelmetlenül*. Ez jelentésében nem ekvivalens a forrásnyelvi szó jelentésével, konnotációja azonban hasonlóan negatív. De míg a magyar vers az egyedüllétet, a magányt, az angol fordítás inkább az egyedüllétből adódó kényelmetlenség, kellemetlenség érzetét erősíti a befogadóban.

A következő sorok lexéma szinten ismét majdnem teljes ekvivalenciát mutatnak: a *should* segédige fejezi ki az esetlegességet (hogya), a Hold (amely az angolban nőnemű, amely felidézi a Holdtündér mesebeli alakját, aki véghezviszi a varázslatot) leereszti a fátylát – *lower her veil*, – a bokr lánnyá változik: az angol *maiden* szó egyúttal szüzet is jelent. A sír ige helyett a fordító a *wail*-t használja, amely rímeli a *veil*-re (fátyol), és a sír (*cry*) szinonimája, bár talán nem a csendes pityergést idézi fel, hanem ennél erősebb, hangosabb, zajosabb sírást, jajveszékelést jelent. Ezzel azonban visszakapcsol az egyedüllét miatt érzett fájdalom kifejezéséhez, amelyet a lexémák szintjén kevésbé hangsúlyozott az angol fordítás.

Alak-és mondattani szinten a két vers ekvivalensnek tekinthető, a fordítás megtartja az eredeti vers áthajlásait, a szavak mondatbeli helyének meghatározottságával való kiemelés, az angol fordítás – a nyelv sajátosságainak figyelembe vételével – megtartja a magyar eredeti szórendjét, így a hangsúlyok is ugyanoda kerülnek. Két kivétellel találkozhatunk mindössze: az egyik a már említett *should*, ahol a feltételességet segédigével fejezi ki a fordító, nem pedig a nyelvet kevésbé bírónak kézenfekvőbbnek tűnő *if*-fel. Ennek azonban stilisztikai oka van: a verset az „*if*” („*ha*”) használata kiemelné a feltételezett mesevilágból, „lehozná a földre”, elveszne a varázs. A másik a *shimm'ring dress*, ahol a magyar variánsban a *ruhája* mellett nincs jelző, a fordításban azonban szükség van rá a

szótagszám megtartása miatt. Ugyanakkor erősíti az előző sorban megjelenő csillogást (*gleam*) is, immár a ruhára vonatkoztatva.

Képi szinten is megtaláljuk az ekvivalenciát, ha nem is száz százalékos a megfelelés: a bokor izzása helyett ugyan az őszi éjszaka izzik, a kép azonban ugyanúgy megszemélyesítés, mint az eredeti vers képe. A feloldott szinekdoché (galagonya ruhája = galagonya) is megtalálható. A Hold és a lánnyá váló bokor költői képe is megegyezik mindkét variánsban, s ezek túlmutatnak önmaguk szimpla denotatív jelentésén.

Extralingvisztikus szinten a fordító megtartja a vers nyomtatási képét, ugyanúgy tördeli a sorokat, ez a két vers egymás mellé helyezett nyomtatási képén is jól látható. És bár a célnyelvi szöveg sorai hosszabbak, ami a két nyelv sajátosságaiból adódik, az arányok nem változnak, hangsúlyos helyzetben a rövidebb szavak állnak. Ezzel a célnyelvi szövegben ugyanúgy kiemelt helyzetbe kerül a vers középpontjában álló magány/kényelmetlenség (*magába/comfortless* – majdnem a vers közepén, a hetedik sorban, keretbe foglalva a szöveg többi része által) gondolata, mint a forrásnyelvi szöveg nyomtatott képén. Arra vonatkozólag, hogy a célnyelvi szövegben a sorokat csupán az angol versek sajátosságainak való megfelelés miatt kezdi-e a fordító nagybetűvel, nem találtam információt, a központosítást azonban teljes egészében megtartja, így extralingvisztikai szempontból az eredeti stíluson végső soron nem, illetve nem jelentősen változtat, a négy kép a központosítás segítségével mindkét variánsban elkülönül egymástól.

Végül a **stilisztikai alakzatok** szintjéről is elmondhatjuk, hogy a szöveg forrásnyelvi és célnyelvi variánsa ekvivalens. A célnyelvi szöveg is megtartja az eredeti variánsban megtalálható fokozást és ellentétet az első nyolc sorban (izzik, reszket – hogyan reszkethet az izzó galagonya a fűvó szélben?), illetve az ismétlést és az ismétléssel kialakult keretes szerkezetet: a négy kép pontosan fedi egymást. Az alakzatok itt is, mint általában a szépirodalmi művekben, alakzattársulásokban vannak jelen, így alkotnak egységes egészet. A forrásnyelvi szövegen végigvonuló alakzatok (a galagonya és a hold megszemélyesítése, a fokozás és az ellentét) a célnyelvi szövegen is végigvonulnak és szorosan összefonódnak, ugyanazt a hatást keltve a befogadóban, mint az eredeti vers alakzatai.

Összességében elmondható, hogy a *Galagonya* fordítása nem csak szubjektív értékelés szerint fantasztikus munka, a funkcionális stilisztikai elemzés szerint is fennáll a kommunikatív ekvivalencia az eredeti szöveg és annak angol fordítása között, a fordítás *eredeti szöveggént* funkcionál a célnyelvi befogadóban. Külön érdeme a fordítónak, hogy úgy sikerült megteremtenie a kommunikatív ekvivalenciát, hogy nagyon kevés módosítást végzett a forrásnyelvi szövegen, ráadásul jelen esetben – a legtöbb irodalmi fordítástól eltérően – a forrásnyelv volt a fordító anyanyelve. És bár az elemzőnek nem lenne szabad szubjektív

véleményt formálnia, engedtessek meg ezegyszer az a kijelentés, hogy egy különleges vers megtalálta különleges fordítóját, aki – talán mert maga is költő és mindkét nyelven ír verseket – olyan fordítást készített, amely ugyanolyan lenyűgöző élményt nyújt minden szempontból angol nyelven azoknak is, akik anyanyelvi beszélőként ismerik és szeretik a célnyelvi szöveget.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Kenyeres Zoltán *Három Weöres-vers*. 1973 online dokumentum:

<https://sites.google.com/site/kenyereszoltan/háromweöres-vers> letöltve: 2014. 04. 27.

Klaudy Kinga *Bevezetés a fordítás elméletébe*. Budapest, Scolastica, 1999.

Lőrincz Julianna *Bábel tornya alatt*. 4 Pont Nyomda Kft, Eger, 2014.

Szathmáry István *A funkcionális stilisztika történetéhez* online dokumentum
<http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1284/128404.pdf> letöltve 2015. 11. 25

http://www.magyarulbabelben.net/works/hu/We%C3%B6res_S%C3%A1ndor-1913/Galagonya/en/24302-The_brambleberry letöltve: 2014. 04. 27.

Weöres Sándor: *Galagonya, angolul és magyarul* [Tinta Könyvkiadó] online:
https://www.youtube.com/watch?v=bWCOhMcpA_k

Resumé

Stylistic Analysis of the Translated Poem *The Brambleberry*

The paper deals with the English translation of a well-known poem by Sándor Weöres, *The Brambleberry*. Translating the poem poses special difficulties to the translator (Ádám Makkai) due to its musicality and complexity. For the analysis the methods of functional stylistics are used. The original and the English poems are compared with each other on five levels: acoustic, lexical, syntactical, rhetorical tropes and extra-linguistic level.

RECENZIE**TLMOČNÍK AKO REČNÍK**

Recenzovaná publikácia: VERTANOVÁ, Silvia – ANDOKOVÁ, Marcela – ŠTUBŇA, Pavol – MOYŠOVÁ, Stanislava: *Tlmočník ako rečník*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2015, 231 s. ISBN 978-80-223-4030-4

Učebnica je určená predovšetkým študentom tlmočníctva, prípadne záujemcom o takéto štúdium na Slovensku. V rozsahu ôsmich kapitol zachytáva viaceré teoretické a praktické problémy súvisiace s rétorickým aspektom tlmočníckeho výkonu, a následne ich pretavuje do návodu na jeho zdokonalenie.

Okrem teórie translácie sa učebnica opiera o teóriu komunikácie, psychológiu, pragmalinguistiku a poznatky rétoriky s cieľom rozvíjať u študentov rečové kompetencie. Jej cieľom je orientovať prípravu budúcich tlmočníkov nielen na lingvistický, ale predovšetkým na rečový a komunikačný aspekt tejto profesie. Osobitný dôraz kladie publikácia na rozvoj rečových schopností v materinskom jazyku, bez ktorého tlmočnicke kompetencie v cudzom jazyku nemožno úspešne budovať.

V prvej kapitole knihy s názvom *Translácia ako vedomá činnosť* vysvetľujú autori rozdiel medzi tlmočením a prekladom, objasňujú historické pozadie vzniku tlmočnickej aktivity, postupné snahy o rozpracovanie teórie tlmočenia až po súčasné diskusie k vybraným translatologickým problémom. Druhá kapitola *Tlmočenie ako komunikácia* sa zameriava na špecifiká tlmočnickeho výkonu a súvisiace tlmočnicke kompetencie vrátane osobnostných charakteristík tlmočníka. Tretia kapitola sa sústreďuje na osobu tlmočníka vo funkcii autonómneho autora komunikátu, ďalej na paralingválne a extralingválne prvky komunikácie. Štvrtá kapitola podrobne analyzuje jednotlivé druhy komunikačných situácií s tlmočením a príslušné oblasti spoločenskej potreby tlmočenia – prednostne v rámcoch, kde sa využíva slovenčina. Čiastočne si všíma aj špecifiká rečového prejavu vo verejnej sfére politiky. Piata kapitola je venovaná materinskému jazyku – slovenčine a jej kultivovaniu, pričom poukazuje na aktuálne nedostatky verejného diskurzu a analyzuje špecifiká slovenčiny ako východiskového jazyka pre transláciu. Šiesta kapitola knihy sumarizuje poznatky o antickej teórii umenia reči, prináša stručné informácie o významných gréckych a rímskych rétoroch a opisuje vývin postoja k rétorickému umeniu v priebehu stredoveku. Siedma kapitola je vyústením predošlých kapitol do praktického manuálu pre samostatnú prípravu a rétorickú úpravu rečového prejavu pre potreby tréningu elokvencie na hodinách tlmočenia. Posledná ôsma kapitola má podobu selektívneho slovníka tzv. živých latinizmov v slovenčine. Okrem prekladu a ilustrácií použitia ponúka aj ozrejenie pôvodu týchto sentencií. Každú kapitolu knihy uzatvára abecedne usporiadaný zoznam použitej literatúry, ktorého neodmysliteľnou sekundárnou úlohou je napomáhať rozširovaniu odborného obzoru čitateľov. Jednotlivé kapitoly sú tematicky konzistentné a proporčne vyvážené. Z hľadiska rozvíjania témy na seba funkčne nadväzujú. Štýl expoé aj použitá odborná terminológia sú na nadštandardnej úrovni.

Nesporným prínosom tejto publikácie je aj skutočnosť, že pri uvádzaní konkrétnych príkladov a návodov mali autori neustále na pamäti, že definitívna podoba riešení zostáva otvorená voči ďalším korigujúcim podnetom a návrhom.

Vzhľadom na absencujúcu rétorickú prípravu na súčasných školách predstavuje kniha implicitne reflexiu širšieho, takpovediac generačného problému. Nedostatky v rečovom prejave súdobých používateľov jazyka, čoraz väčšími pripútaných k obrazovým médiám, sa totiž netýkajú len adeptov na profesiu tlmočník.

Keďže predmet rétorika netvorí v súčasnosti integrálnu súčasť univerzitného štúdia, možno konštatovať, že jej uverejnením sa zaplní citeľná medzera v tomto edukačnom rámci.

Eva Mesárová

VYŠLI DVE PUBLIKÁCIE O JAZYKU A IDENTITE KRAJÍN „VYŠEHRADSKÉJ ŠTVORKY“

Recenzované zborníky:

Jazyky krajín V4 v súčasnej Európe. Jazyk ako prostriedok na vyjadrenie a formovanie identity. Eds. A. Huťková – I. Šuša, Banská Bystrica: Belianum, 2016.

Languages in the V4 Countries of Contemporary Europe. Language as a Means of Expression and Identity Formation. Eds. E. Čulenová – L. György, Banská Bystrica: Belianum, 2016.

Oba vedecké zborníky, jeden v jazykoch V4 a druhý v angličtine – obsahujú štúdie venujúce sa vzťahu jazyka a identity v najširšom význame slova. Ako píše v úvode jeho zostavovateľ, zborníky prezentujú príspevky z medzinárodnej vedeckej konferencie **Jazyky krajín V4 v súčasnej Európe. Jazyk ako prostriedok na vyjadrenie a formovanie identity**, a zároveň sú výstupom rovnomeného projektu finančne podporovaného Medzinárodným vyšehradským fondom.

Zborníky vychádzajú v dvoch podobách – jeden obsahuje štúdie riešiteľov projektu z univerzitných pracovísk v Katowiciach, Ostrave, Segedíne a Banskej Bystrici, rozšírený o príspevky prihlásených účastníkov, opäť z krajín V4 (31 štúdií). Ako som už naznačila, druhá verzia zborníka prezentuje príspevky riešiteľov projektu v anglickej mutácii (20 štúdií).

Autori štúdií sa vo svojich výskumoch sústredili na vzťah jazyka a identity, zachádzajúc do sociolingvistiky (Huťková, Slatinská-Pecníková, Kita) či kulturológie (Slušná). Osobitný priestor bol vyhradený pre výskumy osvojovania si jazyka v menšinovom prostredí, s dôrazom na bilingvizmus (György, Tusková), resp. z didaktického hľadiska vo všeobecnosti (Spáčilová, Šuša, Wéber). Zreteľné prepojenie s lingvistikou v lexikálnej rovine odzrkadľujú štúdie Račákovej, Tótha, Jesenskej, Tomaškovej, Bucinovej, Shlikhutkovej a Szymczak-Rozlachovej. Vyjadrovanie identity v komunikačnej rovine mapujú Hopkinson a Zapletalová. Poučné historické pojítka vo svojich prácach odhaľujú Žiláková, Vaňková a Ištvánová. Relácie identity a jazyka v literárnych, príp. literárnovedných témach ozrejmuje Németh, Šebestová, Gábor a ďalší autori, ktorým však východiskové materiály slúžia najmä k poznaniu prekladateľských špecifik: Rogusková, Kalita, Spyřka, Drahotová – Szabóová. Otázky identity v procese tlmočenia odhaľujú Bohušová a Veitová. Výskum k poteciálne novému jazyku (arabčine) v strednej Európe ponúka vo svojej štúdii Čulenová.

Bohaté, mnohozvuké a mimoriadne podnetné – tak možno v stručnosti charakterizovať štúdie obsiahnuté v recenzovaných vedeckých zborníkoch, ktorých spoločným menovateľom je vzťah identity a jazyka. Zborníky odzrkadľujú aj často spomínanú potrebu prepájania viacerých vedeckých oblastí (lingvistika, sociológia, kulturológia, história atď.).

Gabriela Olchowa

ÍRSKY JAZYK A KULTÚRNA IDENTITA: REVITALIZÁCIA A OCHRANA

Recenzovaná publikácia: Slatinská, A.: *Írsky jazyk a kultúrna identita: revitalizácia a ochrana*. Banská Bystrica : Belianum, Filozofická fakulta 2015, 188 s. ISBN 978-80-557-1012-9.

Do rúk čitateľov sa dostáva vedecká monografia mladej odborníčky v oblasti európskych kultúrnych štúdií Anny Slatinskej, ktorá sa v tejto publikácii venuje problematike jazykovej revitalizácie v Írskej republike. Autorka sa zamerala na skúmanie prepojenia írskeho jazyka a kultúrnej identity Írov, a to úplne oprávnene, pretože jazyk vždy bol i zostáva hlavným symbolom národnej identity. Írsky jazyk je oficiálnym jazykom Írskej republiky. Položila si otázky týkajúce sa súčasného postavenia írskeho jazyka, či má nádej na prežitie alebo vymiera. V súčasnosti je írsky jazyk významným prvkom kultúrnej identity Írov, i keď jeho symbolická hodnota nie je zanedbateľná. Publikácia je rozčlenená do dvoch základných častí, a to teoretickej a praktickej. Teoretická časť sa skladá z piatich kapitol, v ktorých sa najprv venovala pojmom ako sú identita, kultúrna identita, symboly, charakterizovala vzťah medzi identitou a jazykom (druhá kapitola). V tretej kapitole sa zaoberá jazykovou politikou Európskej únie. Štvrtú kapitolu autorka venuje írskemu jazyku. Vymedzuje základné charakteristiky týkajúce sa írskeho jazyka. Írsky jazyk, ktorého pôvod siaha až do 7. storočia, dáva do protikladu s anglickým jazykom ako predstaviteľom utility súčasnej doby. Upozorňuje na faktory poklesu hovoriacich írskym jazykom. Napriek neprajným podmienkam (britská koloniálna expanzia) Íri však nestratili svoju identitu. Osobitnú podkapitolu autorka venuje marginalizácii Írov a írskeho jazyka (v náboženskej, spoločenskej a ekonomickej oblasti). Ďalšou príčinou dichotómie medzi Írmi a Angličanmi sú rozdiely historického a etnického charakteru (Íri sú potomkovia Keltov, kým Angličania sú potomkovia kmeňov Anglov a Sasov). Írsky jazyk bol následkom kolonizácie a marginalizácie Írov zatlačený do periférnych západných častí krajiny (Gaeltacht). Autorka nezabudla ani na geografickú, kultúrnu a spoločenskú charakteristiku oblasti Gaeltacht. Anna Slatinská venovala istú pozornosť aj jazykovej politike Írskej republiky (piata kapitola), pretože s ňou súvisí aj problematika írskeho jazyka. V súčasnosti jazyková politika nielenže zostáva základom štátnej politiky, ale naberať aj na osobitnej politickej aktuálnosti. Autorka sa zaoberala vládny dokumentom s názvom *20-ročná stratégia írskeho jazyka 2010-2030* na podporu rozvoja a ochrany írskeho jazyka a Gaeltachtu, regiónu, ktorý je súčasťou kultúrneho dedičstva národa. Upozorňuje aj na význam edukačného systému v procese formovania identity.

Empirická časť publikácie pozostáva zo štyroch kapitol, ktoré predstavujú jednotlivé časti výskumu. Autorka dospela k vzácnym konštatovaniam na základe solídneho kvalitatívneho výskumu, ktorý realizovala v meste Galway a jeho okolí (Connemara Gaeltacht), teda priamo v teréne. Výskum zahŕňal zisťovanie miery úspešnosti implementácie stratégie zameranej na zvýšenie počtu používateľov írskeho jazyka v horizonte dvadsiatich rokov. Anna Slatinská identifikovala aj existujúce bariéry pri revitalizácii jazyka, napríklad prenášanie anglickej syntaxe do írčiny, nedostatok kvalifikovaných pedagógov írskeho jazyka, pokles mladých autorov píšucich v írskom jazyku, vytváranie elitárstva v spoločnosti a pod. Čím viac pozornosti sa írskemu jazyku dostáva, tým sa zvyšuje záujem obyvateľstva o gaelskú kultúru a podporuje sa identita národa. Autorka zdôrazňuje význam lokálnej komunity pri zachovaní a ochrane írskeho jazyka. Revitalizácia írskeho jazyka nezávisí od investícií do samotného jazyka, ale skôr od investícií do ekonomiky. Podpora ekonomiky v regióne Gaeltacht úzko súvisí so záchranou írskeho jazyka. Implementácia oficiálne prijatých vládnych opatrení vo

vyššie spomenutej stratégii by mohla zabrániť zvýšenému odlivu mladej generácie z tejto oblasti. Je pozoruhodné, že pozitívny prístup rodičov k írskemu jazyku a dvojazyčná výchova zohrávajú kľúčovú úlohu v medzigeneračnom prenose jazyka, a teda aj pri jeho zachovaní. Pre oživenie írskoho jazyka uvádza aj iné významné faktory ako je udržateľnosť jazyka vo vzdelávaní, podpora používania jazyka v mimoškolskom prostredí, využívanie nových médií a technológií, spolupráca predstaviteľov jazykovej politiky a občianskych komunít. Dodáva, že pre zachovanie jazyka je potrebná tiež literárna a filmová tvorba. V súčasnosti však virtuálna oblasť predstavuje najpodstatnejšiu časť revitalizácie jazyka. Autorka teda odporúča konkrétne riešenia revitalizácie jazyka, ktoré sú aplikovateľné aj na iné minoritné keltské jazyky v rámci Európskej únie, ale aj inde. V tom vidíme hlavný prínos výskumu Anny Slatinskej.

Autorka v závere uvádza bohatú bibliografiu, ktorá môže poslúžiť najmä odbornej, ale napokon aj laickej verejnosti. Spomedzi príloh treba vyzdvihnúť najmä dve, a to zoznam inštitúcií pôsobiacich v oblasti revitalizácie, normalizácie a podpory írskoho jazyka ako aj stručný glosár použitých írskych výrazov.

Ovládanie írskoho jazyka je predpokladom na pochopenie írskej kultúry a histórie, ktoré sú základom vytvárania dištinkatívnej identity. Autorka správne poznamenáva, že írsky jazyk je dôležitý nielen pre kultúrnu identitu samotných Írov, ale aj pre jazykovú a kultúrnu diverzitu Európskej únie. Na Slovensku sa írskemu jazyku a írskej kultúre nevenovala doposiaľ dostatočná pozornosť. Írsky jazyk je súčasťou nielen keltského, ale i celosvetového kultúrneho dedičstva, preto možno túto publikáciu vysoko hodnotiť nielen z aspektu kultúrnych štúdií, ale aj lingvistiky.

Ľudmila Mešková

AREÁLOVÉ PRESAHY V MEDZILITERÁRNOM SPRACOVANÍ

Recenzovaná publikácia: ŠUŠA, I.: *Areal Intersections in Slovak and Italian Memoir Literature*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2016. ISBN 978-80-7435-653-7, 108 s.

Vedecká monografia pracovníka Katedry translatológie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela doc. PhDr. Ivana Šušu, Ph. D. *Areal Intersections in Slovak and Italian Memoir Literature* otvára zaujímavú tému: memoáre ako žáner, memoáre židovských autorov, ktorí prežili holokaust. Monografia sa vyznačuje silne interdisciplinárnym rozmerom. Prelína sa v nej niekoľko vedných areálov: literárny, prekladový, historický i prekladový. Autor sa na základe svojej odbornej profilácie (slovakistika a talianistika) primárne venuje židovským autorom – memoáristom – zo Slovenska a Talianska. Problematika memoárov spracovaná na základe interdisciplinárneho prístupu azda nikdy nebola tak komplexne spracovaná ako v Šušovej monografii, preto ju vnímam ako jedinečný počin, ktorý inšpiruje k ďalším nielen literárno-vedným, historiografickým či politologickým výskumným impulzom.

Ivan Šuša sa v monografii, ktorá je publikovaná v anglickom jazyku (čo mimochodom, ako anglista a translatológ tiež oceňujem), opiera o renomovaných historikov, literárnych vedcov a politológov. Je dobre zorientovaný v problematike memoárov ako žánru. Pre ich výskum vhodne využil metódu analýzy, syntézy ako aj deskriptívnu i interpretačnú metódu. Správne poukazuje na fakt, že memoáre ako žáner nefungujú ako jednoznačne vyhranené žánre. Často sa v nich kontaktuje umelecký, teda estetický aspekt s dokumentárnym a vecným. Na základe tejto skutočnosti ich navrhuje zaradiť medzi tzv. pomedzné žánre, s čím možno iba súhlasiť. Šuša odôvodnene chápe, že memoáre zobrazujú prežitú objektívnu skutočnosť, ktorá je obohatená o osobné, často traumatizujúce subjektívne pocity či názory.

Okrem obligatórných častí: *Úvod*, *Záver*, *Summary* (v slovenskom jazyku), *Zoznamu bibliografických odkazov* a *Mennému registru* sa monografia skladá zo šiestich kapitol: *Memoirs as a specific genre – documentary, publicist and aesthetic aspect*; *Memoir literature with the topic of Holocaust in the context of Italian and Slovak historiography*; *Holocaust and the Slovak-Italian interliterary context*; *They survived to leave the evidence – the representatives of Slovak memoir literature*; *If this Is a Man or Italian memoir literature*; *Magazine La Difesa della Razza (The Defence of Race) as an anti-Semitic propaganda tool of Italian fascism (Patricia Prando)*. Autorkou šiestej kapitoly je talianska politologička, Dr. Patrizia Prando, PhD. z Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, ktorá areálový kontext problematiky monografie adekvátne obohacuje svojim interpretačným pohľadom na rasový a antisemitský aspekt talianskeho fašizmu prostredníctvom časopisu *Obrana rasy*. Včlenenie jej pohľadu na danú problematiku pôsobí obohacujúco a komplexnejšie dokresľuje pertraktovanú problematiku.

Dodávam, že docent Ivan Šuša sa problematike memoárovej literatúry cez prizmu areálových presahov (nielen v zmysle geografickom, teda so zameraním na slovensko-talianske medziliterárne vzťahy), ale aj v zmysle vedeckých prienikov medzi literárnou vedou a ďalšími sociálnymi vedami, venuje už dlhšie. Nosnou zložkou je pre neho filologická zložka, aj keď hľadá symbiózu medzi viacerými vednými oblasťami. Monografia *Areal Intersections in Slovak and Italian Memoir Literature* vhodne zapadá do jeho doterajších publikačných aktivít, z ktorých by som spomenul najmä vedecké monografie *Holokaust v talianskej a slovenskej memoárovej literatúre* (Brno, 2009), *Persecuzione del diverso e propaganda razziale* (Brno, 2013), ako aj ďalšie početné vedecké štúdie, publikované doma i v zahraničí.

Vladimír Biloveský

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Filológovia a romanisti z celého sveta sa stretli v Ríme

V dňoch 18-23. júla 2016 sa v Ríme konal medzinárodný lingvistický a filologický kongres, na ktorom sa zišlo takmer osemsto odborníkov zaoberajúcich sa jazykovednými, literárno-vednými a translatologickými aspektmi v oblasti románskych jazykov a kultúr (*Congresso internazionale di linguistica e filologia romanza*). V poradí 28. kongres zorganizovala jedna z najprestížnejších talianskych a európskych univerzít *La Sapienza* v spolupráci s tamojším Ministerstvom školstva a vedy a ďalšími romanistickými a talianistickými vedeckými a kultúrnymi organizáciami.

V rámci devätnástich sekcií na ňom vystúpili filológovia z početných európskych krajín, ako aj zo Spojených štátov amerických, Kanady, Izraela či z Brazílie. Vo svojich príspevkoch sa zaoberali špecifickými otázkami v oblasti všeobecnej jazykovedy, dialektológie, etymológie, literárnej vedy (vrátane literárnej komparatistiky) či translatológie. Organizátori dali v rámci vedeckých areálových presahov priestor aj problémom, ktoré sa týkajú vzťahu filológie a sociológie, antropológie, ako aj súčasným gender teóriám. Súčasťou podujatia boli aj viaceré okrúhle stoly (zaujala najmä téma Ríma a jeho odkazu v literatúre a kultúre), ako aj diskusie o stave a budúcnosti romanistiky vo svete. Spomenul by som tiež užitočné rokovania s talianskymi vydavateľmi umeleckej a odbornej literatúry, výstavu kníh – vedeckých monografií a učebníc z oblasti romanistiky, ako aj diskusie s kolegami – filológmi z viacerých svetových pracovísk. Podujatie malo význam aj z hľadiska výmeny poznatkov vo výskumoch romanistiky a translatológie a ich rôznych aplikácií v jednotlivých štátoch

(zaujímavá debata sa rozvinula najmä o potrebe podpory talianistiky a romanistiky v nerománskych krajinách).

Mal som tú česť zastupovať (ako jediný účastník zo Slovenska) súčasné talianistické výskumy u nás. V rámci sekcie translatológie som vystúpil s príspevkom, v ktorom som prítomných oboznámil s recepciou talianskej literatúry v slovenskej kultúre pred a po roku 1989 cez prizmu jednotlivých recepčných modelov a o prekonávaní stereotypizácie tejto literatúry prostredníctvom prekladov po zmene spoločensko-politickej situácie.

V neposlednom rade by som rád spomenul ešte jeden dôležitý fakt. Univerzita *La Sapienza* ako najväčšia univerzita v Európe (podľa údajov z tamojšieho rektorátu na nej študuje viac ako stotisíc študentov a pracuje tam viac ako dvadsaťtisíc pedagogických a nepedagogických zamestnancov) nadviazala v ostatnom čase vynikajúcu spoluprácu aj s Univerzitou Mateja Bela. Najmä vďaka aktivitám prorektorky pre medzinárodné vzťahy UMB doc. PhDr. Kataríny Chovancovej, PhD. sa podarilo zrealizovať projekt získania tzv. dvojitého diplomu – práve tento rok vyjde v rámci doktorandského štúdia prvý absolvent odboru translatológie s titulom Philosophiae Doctor z UMB a z Univerzity *La Sapienza*.

Ivan Šuša

Írsky jazyk a írske štúdiá na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Nový akademický rok 2016/2017 sa na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici začal výučbou nových voliteľných predmetov, ktoré ocenili nielen študenti študijných odborov cudzie jazyky a kultúry a tlmočníctvo a prekladateľstvo. Predmety *Írsky jazyk* a *Írske štúdiá* vyučuje írska lektorka, Majella O'Meara, MA, ktorá ma dlhoročné skúsenosti s výučbou írskeho jazyka a prekladmi z angličtiny do írčiny. Lektorka pôsobí na Katedre anglistiky a amerikanistiky FF UMB, kde sa podieľa aj na ďalšom výskume v oblasti jazyka a identity.

Frekventanti kurzov *írskeho jazyka a írskych štúdií* majú prostredníctvom ponúkaných kurzov jedinečnú možnosť získať aktuálne informácie o írskom jazyku, jazykovej revitalizácii a vzájomnom prepojení jazyka a identity v kontexte 21. storočia. Pridanou hodnotou kurzov sú poznatky čerpajúce z oblasti írskych reálií a kultúrnej politiky, ktorej cieľom je podpora írskeho jazyka doma i v zahraničí a dosiahnutie spoločenského bilingvizmu. Predmety sú otvorené všetkým študentom v rámci UMB. Jedinou podmienkou je znalosť anglického jazyka.

Írsky jazyk je jedným z oficiálnych jazykov Európskej únie od roku 2007. Írske ministerstvo pre Gaeltacht každý rok podporuje vybrané inštitúcie pôsobiace v rámci terciárneho stupňa vzdelávania na celom svete v myšlienke podpory írskeho jazyka. Takéto programy zamerané

na šírenie informácií o írskom jazyku, kultúre a identite sú etablované v rôznych krajinách EÚ, v Kanade a v USA. Hlavnými cieľmi grantu je podpora írskoho jazyka na zahraničných univerzitách, ktorá by mohla napomôcť zvyšovaniu záujmu o írsky jazyk, kultúru a identitu. Írsky jazyk sa takýmito podpornými schémami zviditeľňuje a revitalizuje. Filozofická fakulta UMB získala tento grant v roku 2016 na časové obdobie troch rokov a jeho súčasťou je i podpora študentov resp. budúcich možných frekventantov letných kurzov írskoho jazyka v Gaeltachte (írsko jazyčné oblasti situované v Írskej republike).

Univerzita Mateja Bela sa ako jediná univerzita na Slovensku, kde sa írsky jazyk ako voliteľný predmet vyučuje, prostredníctvom spomínaných aktivít spolupodieľa na revitalizácii minoritných, regionálnych a menej používaných jazykov a tým i na zachovaní kultúrnej a jazykovej diverzity Európskej únie. Veríme, že začiatok spolupráce s írskym ministerstvom bude podnetom pre realizáciu ďalších projektov a mobilit.

Anna Slatinská

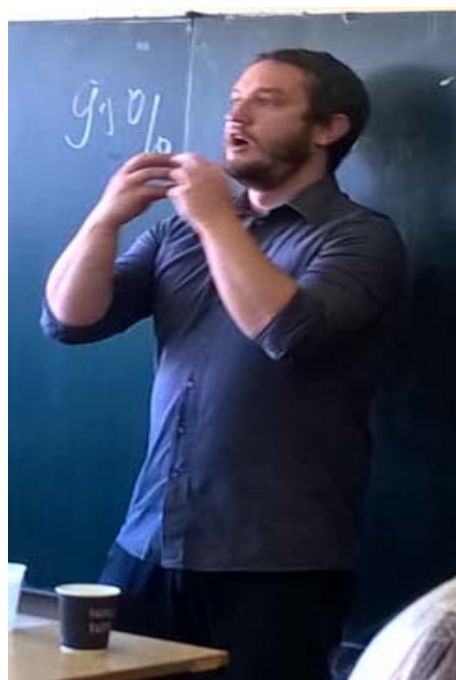
Ticho premenené na slová... Tlmočenie do posunkového jazyka

Katedra germanistiky v spolupráci s Katedrou translatológie a Občianskym združením Filológ zorganizovala prednášku *Ideál a realita: Tlmočenie do posunkového jazyka*. Naše pozvanie prijal Mgr. Róbert Šarina, ktorý sa profesionálne venuje tlmočeniu do slovenského posunkového jazyka. Prednáškový cyklus *Ideál a realita* o tlmočnickej empirii iniciovala a odborne garantuje doc. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD. Tradične ide o prepojenie praxe s akademickou pôdou a priblíženie profesionálnych skúseností zaujímavých osobností. Tento rok sa podujatie konalo 9. novembra 2016 a zaradilo sa aj do *Týždňa vedy a techniky*. Zároveň bolo obohatením programu počas *Dňa otvorených dverí* na Filozofickej fakulte UMB. Moderátorkou bola Mgr. Antónia Jurečková.

Róbert Šarina je známou osobnosťou. Bol hosťom Adely Banášovej v Slovenskom národnom divadle a tiež rečníkom na konferencii TED v Bratislave. Tvrdí, že vyjadrovacie možnosti posunkového jazyka sú fascinujúce. Spoločne s bratom rozbehol úspešný projekt na integráciu tzv. Nepočujúcich do pracovného života. Minulý rok za aktivity siete kebabov Deaf Kebab získali ocenenie Dobrý podnikateľ. Vysvetlil nám, že Nepočujúci sa pokladajú za národnostnú menšinu v rámci Slovenska a preto si svoje označenie hrdo píše s veľkým N. O podujatie prejavili záujem študenti rôznych ročníkov a kombinácii prekladateľstva a tlmočníctva, ale privítali sme aj študentov a pedagógov z Ekonomickej fakulty. Organizátorov aj samotného host'a potešil veľký záujem, o čom svedčila preplnená učebňa.

Atmosféru hneď na začiatku rečník uvoľnil „rýchlokurzom“ posunkového jazyka a študenti si tak mohli vyskúšať posunkovanie známej básničky „Spadla hruška zelená“. Takýmto živým spôsobom poukázal na špecifiká slovenského posunkového jazyka v konfrontácii so slovenským jazykom. Pre viacerých z nás bolo prekvapujúce dozvedieť sa, že: „Slovenský jazyk a slovenský posunkový jazyk treba vnímať ako dva odlišné jazyky. Slovenský posunkový jazyk, ani žiadny iný posunkový jazyk, nie je možné zapísať. Existuje len posunkovaná forma jazyka. Slovenský jazyk v písomnej podobe určite nie je zápisom slovenského posunkového jazyka. Slovenský posunkový jazyk, ktorý používajú Nepočujúci má odlišnú gramatiku ako slovenčina. V slovenskom posunkovom jazyku sa neskloňuje, nečasuje, rod aj čas sa vyjadruje inak ako v slovenčine. Jednotlivé posunky sú akoby v neurčitku. Preto majú Nepočujúci ľudia obrovský problém porozumieť klasickému písanému textu v slovenčine.“ (Zdroj: <http://www.nadaciapontis.sk/clanok/robert-sarina-posunkovy-jazyk-je-nadherny-jeho-vyjadrovacie-moznosti-su-fascinujuce/1067>)

Napriek tomu, že na Slovensku žije približne 100 000 ľudí so sluchovým postihnutím, je svet Nepočujúcich pre mnohých z nás úplne neznámy, resp. zaťažený predsudkami. Mgr. Šarina nám vo svojej prezentácii dokázal, že stereotypy neplatia. Upozornil na kultúrno-spoločenské špecifiká komunity, ktorá žije medzi nami, avšak nie s nami. Svojou pútavou prednáškou plnou konkrétnych skúseností a príkladov z praxe popísal úskalia, s ktorými sa Nepočujúci, ako aj tlmočníci do posunkového jazyka musia popasovať. Nevynechal ani historické a sociálne podmienky, v ktorých sa posunkový jazyk rozvíjal, a zdôraznil potrebu intenzívneho začlenenia Nepočujúcich do vzdelávacieho a pracovného procesu. Česká republika a Maďarsko sú v integrácii sluchovo postihnutých občanov legislatívne i prakticky na pokročilejšej úrovni.

Počas prednášky odznelo množstvo otázok z publika, na ktoré hosť ochotne, obratne a s humorom odpovedal, takže podujatie sa nieslo po celý čas v neformálnej atmosfére. Aj touto cestou by sme sa chceli Mgr. Róbertovi Šarinovi poďakovať za odborné a ľudsky obohacujúce stretnutie. Od kolegyň z Ekonomickej fakulty prišlo mailové poďakovanie s poznámkou, že je potešujúce, že študenti „ekonomických vied mohli zažiť tak humánnu a prosociálnu energiu“.

Antónia Jurečková

Fotografie: autorka

Odborníci V4 diskutovali o jazyku a identite

Zoskupenie V4 sme doteraz vnímali najmä v politickom či hospodárskom kontexte. To, že štvorica geograficky, kultúrne, historicky a vo väčšine prípadov i v lingvisticky blízkych štátov dokáže kooperovať aj na vedeckej báze, dokázali účastníci medzinárodnej vedeckej konferencie *Jazyky V4 v súčasnej Európe*. Viac ako tridsiatka odborníkov z Maďarska, Poľska, Česka a Slovenska sa v dňoch 13-14. septembra 2016 zišla na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, aby spoločne diskutovala o jazyku/jazykoch krajín vyšehradskej štvorky. Hlavným organizátorom bola Katedra translatológie uvedenej fakulty.

Podujatie otvoril dekan FF UMB prof. PaedDr. Karol Görner, PhD. Vedúci Katedry translatológie FF UMB doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. priblížil hlavné ciele konferencie a priority výskumu v uvedenej oblasti. Leitmotívom tejto konferencie bol vzťah jazyka a identity. Jej účastníci diskutovali o paralelách tohto vzťahu, jeho naplnení a zároveň aj možných tenziách, ako vplýva jazyk na identitu (doc. Zuzana Bohušová, Dr. Anita Huťková), ako ju formuje, ale aj to, ako sa jazyk a spoločnosť vyrovnáva s globalizačnými tendenciami

či aké je miesto angličtiny v súčasných jazykoch V4. Odborníci riešili otázky internacionalizácie v jazykoch (Dr. Sándor Ján Tóth, Dr. Malgorzata Kalita), bilingvizmu (Dr. Ladislav Gyorgy), vyučovania slovenského jazyka – menšinového a cudzieho (doc. Tunde Tušková, doc. Ivan Šuša, Dr. Stanislava Špáčilová), či diskutovali o podobách slovenčiny a identity slovenskej minority v zahraničí (prof. Mária Žiláková) a o vzťahu jazyka a regionálnej a pohraničnej identity (Dr. Anna Slatinská-Dr. Jana Pecníková).

Medzinárodná vedecká konferencia o jazykoch v krajinách V4 v súčasnej Európe bola vyústením rovnomenného projektu Medzinárodného vyšehradského fondu (ktorý ju aj finančne podporil). Projekt presahuje čisto lingvistický charakter a svojim zameraním na vzťah jazyka a identity smeruje k širším (a v dnešnej dobe výrazne zdôrazňovaným) areálovým prienikom. „Areálovým“ nielen v zmysle geografickom (tam sú paralely neodškriepiteľné), ale aj v zmysle prienikov viacerých vedných disciplín (teda vedných areálov), ktoré formujú vzťah jazyk a identita.

Na projekte participujú štyri partnerské univerzity – okrem Univerzity Mateja Bela aj Ostravská univerzita (prioritne z Centra výskumu odborného jazyka – hlavnou koordinátorkou je prof. Lenka Vaňková), Segedínska univerzita (z tamojšej Katedry slovenského jazyka, ale aj z Katedry germanistiky a románskych jazykov, hlavnou koordinátorkou je doc. Tunde Tušková) a napokon z Univerzity v Katowiciach (z Inštitútu slovanskej filológie a z Katedry medzinárodných poľských štúdií, hlavnou koordinátorkou za poľskú časť je Dr. Lucyna Spyryka). Téma projektu a zároveň aj téma konferencie zaujala (okrem už spomínaných 4 univerzít) aj kolegov z ďalších fakúlt a univerzít v rámci krajín V4 a rozšírila tak toto podujatie – napr. z univerzít z Varšavy, z Budapešti, z domácich z Univerzity Komenského, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre či z Univerzity Jánosa Selyeho z Komárna.

Veľký podiel na vypracovaní tohto projektu a následnú komunikáciu s partnermi má vedúca celého riešiteľského kolektívu Dr. Anita Huťková, PhD. V riešiteľskom kolektíve sú aj doc. Ivan Šuša (zástupca hlavnej riešiteľky), Dr. Ladislav Gyorgy, Dr. Eva Čulenová (všetci z Katedry translatológie FF UMB) a Dr. Anita Račáková z Katedry slovanských jazykov FF UMB.

Výstupom tohto podujatia bude jeden vedecký zborník v jazykoch V4 s príspevkami všetkých účastníkov (a v prípade riešiteľov projektu aj ďalší zborník v angličtine).

Ivan Šuša

Foto:

1 – Riešitelia vyšehradského projektu o jazykoch V4 v súčasnej Európe. Zľava: doc. Ivan Šuša, Dr. Eva Čulenová, Dr. Ladislav György, Dr. Anita Račáková a Dr. Anita Hutková).

Foto: Katarína Brišová

2 – Účastníci konferencie. Foto: Katarína Brišová
informácie o konferenciách

Súčasný trendy vo výučbe cudzích jazykov na vysokých školách

Dňa 13. septembra 2016 sa pod záštitou rektora Technickej univerzity vo Zvolene prof. Rudolfa Kropila, CSc. konal 5. ročník vedeckej konferencie o aplikovaných jazykoch. Podujatie s podtitulom *Súčasný trendy vo výučbe cudzích jazykov na vysokých školách* tradične organizoval Ústav cudzích jazykov Technickej univerzity vo Zvolene. Úvodné slovo patrilo Dr. phil. Mgr. Marekovi Ľuptákovi, vedúcemu Ústavu cudzích jazykov Technickej univerzity vo Zvolene, ktorý nielen privítal účastníkov konferencie, ale aj v krátkosti načrtol zameranie stretnutia. Podujatie sa nieslo v duchu elektronických médií, ktoré sa postupne stávajú neoddeliteľnou súčasťou vyučovacieho procesu nielen na vysokých školách. Tento ročník konferencie bol tematicky otvorený viacerým aktuálnym témam. V rámci vyučovania cudzích jazykov na vysokých školách sa prispievatelia konferencie zameriavali napríklad na elektronické vzdelávanie a jeho miesto v procese edukácie, tvorba a využitie masmediálnych materiálov, testovanie, evalváciu, rolu učiteľa a príprave budúcich učiteľov, či medzidisciplinárne vzťahy v cudzojazyčnom vzdelávaní. Príhovor v úvode predniesol aj RNDr. Andrej Jankech, PhD., prorektor pre pedagogickú prácu.

V prvej časti konferencie boli prednesené dve plenárne prednášky. Ako prvá vystúpila Mgr. Jaroslava Štefková, PhD. z Ústavu cudzích jazykov Technickej univerzity vo Zvolene s prednáškou na tému *Elektronicky podporené vzdelávanie na Technickej univerzite vo Zvolene – nutnosť, kvalita alebo konkurenčná výhoda?* Ponúkla veľmi nevšednú analógiu „digitálnych domorodcov a digitálnych imigrantov“, ktorá výstižne kopíruje situáciu v spoločnom európskom priestore nielen z pohľadu vzťahu učiteľ – študent. Nemenej zaujímavá bola aj prednáška doc. PhDr. Kataríny Chovancovej, PhD. z Filozofickej fakulty

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Prednáška s názvom *Virtuálna univerzita: od perspektív vzdelávacej politiky k príkladom dobrej praxe* poslucháčov nielen oboznámila so spoločnou európskou jazykovou politikou, ale aj pobavila malou ukážkou metódy interkomprehenzie, prostredníctvom ktorej sa študenti učia porozumieť neznámemu textu napísanému v cudzom jazyku s využitím materinského jazyka a jazykov, ktoré študenti už ovládajú. Projekt sa testuje v rámci internetových vzdelávacích kurzov Univerzity Mateja Bela a postupne sa zavádza aj do študijných programov.

Po prestávke na obed nasledovali prezentácie účastníkov konferencie. V dvoch blokoch vystúpilo spolu 10 prispievateľov zo 7 rôznych filologických pracovísk. Ako prvá dostala priestor PhDr. Petra Laktišová z Ústavu celoživotného vzdelávania Žilinskej univerzity v Žiline. V príspevku s názvom *Edukačný fenomén MOOC v praxi, ktorý vnímame mooc pozitívne* predstavila fenomén MOOC, ktorý sa na Žilinskej univerzite podarilo prostredníctvom MOOC kurzov implementovať do praxe. Mgr. Tomáš Godiš, PhD. pôsobiaci na Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave prostredníctvom príspevku s názvom *Multimediálne prostriedky vo vyučovaní cudzieho jazyka na vysokej škole* priblížil problematiku tvorby multimediálnych prostriedkov používaných v edukácii. Nasledujúci referát *Zvyšovanie kvality cudzojazyčného vzdelávania pre výkon policajnej služby prostredníctvom e-learningu* predniesla pplk. Mgr. Iveta Nováková, PhD. z Katedry jazykov Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Poslucháčom bližšie predstavila projekt jazykových elektronických modulov pre vybrané policajné zložky, ktorý na akadémii realizovali. Ďalšia prezentácia s názvom *Elektronické jazykové korpusy a ich využitie pri osvojovaní si odborného štýlu* zaznela z úst Mgr. Ľuboša Gajdoša, PhD. z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorý priniesol nový vietor, pretože sa zaoberal absenciou didaktického materiálu v čínštine, ktorej riešenie vidí v zostavovaní a používaní elektronických jazykových korpusov. Prvé kolo referátov ukončila kpt. Mária Ferencíková, ktorá s témou *Terminologické implikácie zostavovania dvojjazyčného slovníka pre potreby cudzojazyčného vzdelávania policajtov* nadviazala na svoju kolegyňu z Akadémie policajného zboru v Bratislave. Priblížila problémy zostavovania slovensko-anglického slovníka pre naplnenie požiadavky Ministerstva vnútra, ktorý síce nie je terminologickým dielom, avšak obsahuje terminológiu špecifickú pre policajný zbor.

Po krátkej prestávke s občerstvením sa účastníci konferencie opäť zišli, aby si vypočuli druhé kolo prezentácií, ktoré otvorila Mgr. Jana Lopušánová z Ústavu celoživotného vzdelávania Žilinskej univerzity v Žiline. V referáte s názvom *Aktuálne otázky jazykovej prípravy na vysokých školách pre potreby trhu práce* rozobrala problematiku nedostatku kvalitných učebníc, ktorej riešenie vidí v práci s autentickými materiálmi, kooperácii, študijných mobilitách a ďalšom vzdelávaní pedagógov. V poradí ďalší príspevok s názvom *Učebné materiály pre študijné odbory lesníctva a drevárstva používané na výučbu odborného nemeckého jazyka na Technickej univerzite vo Zvolene a lesníckej a drevárskej praxi* bol veľmi konkrétnou ukážkou z praxe. Dr. phil. Mgr. Veronika Deáková z Ústavu cudzích jazykov Technickej univerzity vo Zvolene predstavila učebnicu nemeckého jazyka určenú pre drevárstvo. Pri zostavovaní tohto učebného materiálu si za hlavný cieľ kládla kreativnosť a rôznorodosť cvičení a rozvoj písomnej a ústnej komunikácie. Nasledovala prezentácia Mgr. Zuzany Puchovskej, PhD. z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorá s témou *Materinský jazyk ako dôležitá súčasť výučby cudzích jazykov pri príprave nielen budúcich tlmočníkov a prekladateľov* ponúkla iný pohľad na výučbu cudzích jazykov a obrátila pozornosť späť k materinskému jazyku, ktorý je potrebné kultivovať a starať sa oň. *Vybrané aspekty výučby akademického jazyka na vysokých školách (na príklade talianskeho jazyka)* je názov predposledného príspevku, ktorý zaznel v podaní Mgr. Kataríny Klimovej, PhD. z Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela. Akademickú a vedeckú komunikáciu predstavila ako samostatnú oblasť výskumu a poukázala na potrebu zaradenia výučby písania odborných a akademických textov do procesu štúdia. Konferenciu zavŕšila Irina Nekipelova, Ph.D. z Ruskej federácie, ktorá pôsobí na Iževskej štátnej

technickej univerzite M. T. Kalašnikova. Vo svojej prezentácii s názvom *Features od Learning in Russian Language as a Foreign Language at Technical University* poslucháčom predostrela situáciu výučby ruského jazyka ako cudzieho jazyka v Rusku.

Po odznení všetkých prezentácií nasledovalo spoločenské stretnutie, pri ktorom si mohli účastníci konferencie vymeniť postrehy, dojmy a pocity z celého dňa. Na záver môžeme skonštatovať, že vedecká konferencia splnila svoj účel a poskytla množstvo zaujímavých a podnetných príkladov aplikácie elektronického vzdelávania a výučby cudzích jazykov do praxe. Organizátori si môžu pográtulovať k úspešne zvládnutej príprave podujatia o čom svedčí aj fakt, že všetci účastníci konferencie si domov odniesli aj recenzovaný zborník *Aplikované jazyky v univerzitnom kontexte III.* s vedeckými prácami, prezentácie ktorých odzneli počas dňa.

Monika Košteková

.XV. medzinárodná konferencia Odborná komunikácia v zjednotenej Európe

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

13. – 14. októbra 2016, Banská Bystrica

V dňoch 13.-14. októbra 2016 sa na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici konal jubilejný XV. ročník medzinárodnej konferencie ***Odborná komunikácia v zjednotenej Európe***. Cieľom tohto podujatia organizovaného v spolupráci Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, Jednoty tlmočníkov a prekladateľov v Prahe a riešiteľského kolektívu projektu APVV – 0226-12 bolo rovnako ako v uplynulých rokoch vytvoriť platformu pre pracovné stretnutie a diskusiu medzi odborníkmi, ktorí sa zaoberajú teoretickými aj praktickými aspektmi odbornej komunikácie vo viacjazyčnej spoločnosti. Konferencia, ktorú prvý deň slávnostne otvoril dekan Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela **prof. PaedDr. Karol Görner, PhD.** a **garantka konferencie doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD.**, bola zameraná na nasledovné vecné okruhy profesionálnej komunikácie: preklad právnych textov, jazyk odbornej komunikácie (charakteristika jazykových osobitostí odborného jazykového štýlu), terminológia a terminografia (tvorba a využívanie terminologických elektronických slovníkov a terminologických databáz) a translatologické aspekty odborného textu a odbornej komunikácie. Aj tento rok bol špecifický priestor vymedzený príspevkom zameraných na právny jazyk a problematiku prekladu právnych textov, v ktorých boli prezentované výsledky aktuálneho bádania v súlade s cieľmi projektu APVV ***Translus: Od konvencií k normám v právnom diskurze***. Primárnym cieľom tohto projektu, ktorý je realizovaný v časovom

horizonte 1.10.2013 až 30.9.2017 v spolupráci Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, je sformulovať ucelenú teóriu právneho prekladu z/do málo rozšírených jazykov v kontexte fungovania jazyka vo viacerých právnych systémoch, pričom východiskovú perspektívu tvorí slovenčina. V kontexte riešenia čiastkových úloh v rámci tohto projektu poskytuje konferencia už tretí rok vhodný priestor na stretnutie a vedeckú diskusiu riešiteľského kolektívu zloženého z odborníkov pre skúmanie rôznych jazykov, ako napr. nemčina, holandčina, švédčina a angličtina. Ťažisko programu konferencie prvý deň tvorila práca v spoločnej sekcii, kde odzneli príspevky Martiny Benčkovéj (*Frazeológia politologických textov v kontexte kultúrnej inteligencie*), Grazyny Balowskej (*Terminologický aspekt poľsko-českej odbornej komunikácie v krízových situáciách*), Barbary Mitrikovej (*Niekoľko poznámok k osloveniam v súdnej sieni*) a **Jany Štefaňákovéj** (*K špecifikám azylového práva a terminológie v nemecky hovoriacich krajinách a na Slovensku*), v ktorých autorky prezentovali čiastkové výskumy z vybraných oblastí odborných jazykov. V nadväznosti na konkrétne príspevky vznikla podnetná diskusia, ktorá v neformálnom duchu pokračovala aj v prestávkach podujatiach. Program prvého dňa XV. ročníka konferencie zatriktívnila účasť odborníkov z Českej Republiky. Spestrením bola prakticky vystavaná prednáška Jiřího Vedrala z Jednoty tlmočníkov a prekladateľov v Prahe s názvom „*Tabu pro překladatele*“, ktorý na rôznych príkladoch poukázal, čomu sa musí prekladateľ vyvarovať pri svojej práci, akým tlakom musí čeliť a čo znamená „*compilance a linguistic validation*“ pri preklade a tlmočení. Jiří Vedral zastrešuje v Českej Republike vydávanie terminologických slovníkov rôznych odborných jazykov a dlhodobu spoluprácu s organizátormi konferencie *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe*. Dôstojným zakončením pracovného programu prvého dňa konferencie bol niekoľkohodinový seminár Mgr. Catheriney Van den Brinkovej Štifterovej z Prahy k téme „*Terminológia vybraných oblastí trestného práva*“, na ktorom sa zúčastnili aj študenti odboru Prekladateľstvo a tlmočníctvo Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Catherine Van den Brinková Štifterová pôsobí ako vysokoškolská pedagogička na Katedre jazykov Právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe a je odborníčkou v oblasti právneho prekladu pre jazykový pár nemčina a čeština. Vede rôzne semináre k vybraným problémom prekladu právneho jazyka, je tajomníčkou organizácie EULITA a členkou predstavenstva Komory súdnych tlmočníkov Českej Republiky. Veľkorysý priestor na pokračovanie odbornej diskusie, rozvíjanie kontaktov a spolupráce sa otvoril účastníkom konferencie najmä na spoločenskom stretnutí, ktoré sa konalo už mimo priestorov Filozofickej fakulty UMB po skončení seminára Catheriney Van den Brinkovej Štifterovej.

Druhý deň konferencie pokračoval prezentovaním príspevkov k problematike právneho prekladu. Na potreby prekladateľskej praxe v oblasti právneho jazyka reagovali príspevky Zuzany Tuhárskej (*Vybrané aspekty terminologickej kompatibility v právnych textoch z translatologickej perspektívy*), Aleny Ďuricovej (*Vybraná terminológia rozhodnutí rakúskych súdov*), **Mareka Ľuptáka** (*Metajazyk v úradnom preklade – od konvencii k norme*) a Mirky Bajúsovej (*Pluricentrizmus ako dôvod neutralizačných intervencií pri preklade právnych textov*). Segment príspevkov z oblasti právneho jazyka doplnilo vystúpenie odborníčky na civilné procesné právo JUDr. Anny Snopčokovej z Krajského súdu v Banskej Bystrici, ktorá vo svojej prednáške „*Civilné procesné kódexy účinné od 1.7.2016 – zmena terminológie*“ fundovane informovala o zmenách terminológie v dôsledku legislatívnych zmien v oblasti civilného procesného práva. Záver konferencie sa niesol v duchu odbornej diskusie k vybraným témam. Súčasťou podujatia bolo aj stretnutie riešiteľského kolektívu projektu *APVV Translus: Od konvencií k normám v právnom diskurze*, na ktorom bol vyhodnotený priebeh konferencie, ako aj špecifikované ďalšie pracovné úlohy na riešenie projektu.

Na záver možno konštatovať, že na pozadí rôznych sociokultúrnych fenoménov, reflektujúc aktuálny výskum odborných jazykov a poznatky translatológie, priniesol aj XV. ročník konferencie *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe* prostredníctvom tematicky

heterogénnych príspevkov zaujímavé impulzy pre ďalšie bádanie. Organizačný výbor verí, že konferencia si zachová kontinuitu a naďalej bude predstavovať zaujímavú a nenahraditeľnú platformu pre prezentáciu priebežných výsledkov riešených výskumných úloh či projektov, odborných diskusií a skúseností. Veríme, že myšlienkový a odborný potenciál tohto podujatia oslovil všetkých tých, ktorí sa zaujímajú o aktuálne dianie v danom vednom odbore.

Jana Štefaňáková

Za prof. PhDr. Imrichom Sedlákom, CSc

Koncom pekných dní babieho leta sa k nám začiatkom októbra dostala smutná správa o úmrtí nášho bývalého kolegu, priateľa, prodekana Filologickej fakulty UMB vedúceho Katedry slovakistiky tejto fakulty a dlhoročného pracovníka Matice slovenskej prof. PhDr. Imricha Sedláka, CSc.

Imrich Sedlák skonal po dlhej a ťažkej chorobe 2. 10.2016 v Univerzitnej nemocnici v Martine neďaleko Matice slovenskej, ktorej zasvätil celý život. Do dejín slovenského kultúrneho života sa zapísal ako spisovateľ, publicista a literárny historik, ktorý skúmal a spracúval najmä kultúrne bohatstvo východného Slovenska. No slovenská kultúrna pospolitosť si ho pamätá aj ako muzeológa, ktorý sa pričinil o vznik a rozvoj viacerých múzeí na celom Slovensku.

Imrich Sedlák sa narodil 21.1.1933 v Červenici v šarišskom regióne. Stredoškolské štúdiá absolvoval v Prešove. Po maturite nastúpil do prvého ročníka novo otvorenej Filologickej fakulty v Prešove, kde študoval odbor slovenský jazyk a literatúra. Fakultu skončil ako jeden z jej prvých absolventov. Po štátniciach krátko pôsobil ako stredoškolský učiteľ na ukrajinskej Jedenásťročnej strednej škole v Prešove. Následne externe, neskôr v rokoch 1961-1971 interne pôsobil na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Vysokej školy pedagogickej, dnešnej Univerzity P. J. Šafárika. V období 1968-1970 tam vykonával aj funkciu prodekana. Titul kandidáta filologických vied (CSc.) získal v roku 1966 a titul doktor filozofie (PhDr.) obhájil na Vysokej škole pedagogickej v Prešove v roku 1967, a to v odbore slovenčina. V roku 1968 sa habilitoval za docenta slovenskej literatúry obhajobou práce o bernolákovskom a štúrovskom hnutí na východnom Slovensku. Po vstupe Varšavských vojsk na územie Československa vyjadril tvrdý nesúhlas so vzniknutou situáciou, za čo bol režimom perzekvovaný zastavením jeho publikačnej a verejnej činnosti a súdnymi procesmi.

Okrem iného to pre neho znamenalo aj nútený odchod z prešovskej fakulty a z matičného hnutia, pričom normalizátori mu určili pracovnú pozíciu v Múzeu Slovenskej republiky rád v Prešove. Po rôznych problémoch sa v roku 1976 vrátil do Matice slovenskej, ktorej ostal verný prakticky až do konca svojho života, a kde postupne pracoval na rôznych pozíciách, naposledy ako jej vedecký tajomník. V roku 1993 ho prezident Slovenskej republiky vymenoval za profesora v odbore teória a dejiny slovenskej literatúry.

Okrem pôsobenia v Matici slovenskej sa Imrich Sedlák výrazne aktivizoval aj v akademickom prostredí: prednášal muzeológiu a kultúrne dedičstvo na Fakulte humanitných vied UMB a v rokoch 1998 až 2005 sa podieľal na rozvoji Filologickej fakulty v pozícii prodekana pre rozvoj a vedúceho Katedry slovakistiky (2000 – 2005), ktorú odborne aj personálne dobudoval. Po integrácii Filologickej fakulty s Fakultou humanitných vied UMB sa z Katedry slovakistiky stalo Oddelenie prekladateľstva a tlmočníctva Katedry slovenského jazyka a literatúry FHV UMB, od roku 2013 toto pracovisko funguje ako Katedra translatológie Filozofickej fakulty UMB.

Profesor Imrich Sedlák bol mimoriadne tvorivým a pracovitým autorom, editorom publikácií a zborníkov, organizátorom vedeckých seminárov a konferencií. Medzi jeho významné publikačné aktivity patria napríklad monografie Ján Andraščík (1965), Bohuš Nosák-Nezabudov (1982) a Pavol Horov – ponorný básnik (1990), Strieborný vek 1-2 (1970), ďalej V letokruhoch národa (1997), V čierťazích búrok (2001), Svitanie na východe (2008). Naposledy menovaná trilógia vyšla v roku 2012 pod spoločným názvom Východné Slovensko v letokruhoch národa. Ako zostavovateľ a spoluautor sa I. Sedlák agilne podieľal na tvorbe viacerých kolektívnych diel a zborníkov: K slovenskému národnému vývinu na Slovensku (1970), Východné Slovensko v dejinách slovenskej literatúry (1971), Bernolákovci v národnom obrodení (1985), Pavol Jozef Šafárik a slovenské národné obrodenie, Hugolín Gavlovič v dejinách slovenskej kultúry (oba 1989), Ľudovít Štúr v súradniciach minulosti a

súčasnosti (1997), Osobitosť literárnej tvorby Ľuda Ondrejova (2001), Podoby slovenského romantizmu v dielach Janka Kráľa, Jána Francisciho a Jána Kalinčiaka (2002), Janko Jesenský a Zora Jesenská v slovenskej literatúre, Jozef Nižňanský v kontexte medzivojnovnej a povojnovnej literatúry (oba 2004), Karol Kuzmány a Štefan Moyses v slovenských národných a cirkevných dejinách (2007), Anton Bernolák a bernolákovci, prví kodifikátori spisovnej slovenčiny (2008) a iných. Ako editor I. Sedlák pripravil na vydanie beletristické práce: Jozef Tomášik-Dumín: Spevy novej doby (1982), Bohuš Nosák-Nezabudov: Spevy tatranské (1984) a Anton Pridavok: Vrásky času (2007).

Ako sme už uviedli, v oblasti múzejníctva sa pričínal o vznik mnohých múzeí na celom Slovensku (napr. Slovenské národné literárne múzeum v Martine, Múzeum Ľ. Štúra v Modre, Pamätný dom J. Gregora-Tajovského v Tajove, Múzeum P. Horova a jeho rodákov v Bánovciach nad Ondavou, Pamätný dom P. J. Šafárika v Kobeliarove a i.) a na základe svojich skúseností rozvíjal aj odbor múzejníctvo.

Na poslednej rozlúčke so zosnulým na národnom cintoríne v Martine nás zastupoval náš kolega doc. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D. z Katedry translatológie FF UMB.

Česť pamiatke prof. PhDr. Imricha Sedláka, CSc.

Zdroje

PARENIČKA, Pavol. *Zomrel profesor Imrich Sedlák* [online]
<http://matica.sk/news/2016/10/zomrel-profesor-imrich-sedlak/>
 SEDLÁK, I.: *Päťdesiat rokov v slovenskom národnom živote*. Martin: Matica slovenská, 2011

Eva Čulenová

Vedecký časopis **NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE**
vychádza

Filozofická fakulta
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Časopis vychádza 2x ročne – v posledný júnový a predposledný decembrový týždeň

Príspevky do 1. čísla upravené podľa pokynov posielajte vždy **do 20. marca**
a do 2. čísla **do 20. septembra** na adresu nova.filologicka.revue@gmail.com.

Neupravené príspevky nebudú uverejnené.

Za jazykovú správnosť príspevkov zodpovedajú autori.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

Pokyny pre autorov

Jazyk	Príspevky môžu byť napísané v jazyku, ktorý sa vyučuje na FHV (slovenský, anglický, nemecký, ruský, francúzsky, španielsky, taliansky, maďarský, poľský)
Na začiatku príspevku označiť sekciu: Literárnovedná; lingvistická; translatologická; kulturologická; recenzie; informácie o konferenciách; seminároch a kolokviách; kronika	
Formát súboru	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Speciálne symboly a znaky, ktoré nie sú obsiahnuté v unicode znakovnej sade, zahrnúť ako obrázky. V prípade väčšieho počtu symbolov vložte celú tabuľku ako jeden obrázok.	
Písmo	12, Times New Roman
Riadkovanie	1,5
Odseky	Na začiatku každého odseku alebo logického celku odsadenie 1,5 cm
Zarovnanie	Do bloku
Hlavička	NÁZOV PRÍSPEVKU (kapitálky, bold, veľkosť 14, centrovane, riadkovanie 1,5) Vynechať riadok (1,5) Meno autora (bold, veľkosť 12, zarovnanie vľavo, riadkovanie 1), Vynechať riadok (1) Inštitúcia - pracovisko, mesto (bold, veľkosť 12 zarovnanie vľavo, riadkovanie 1) e-mail vynechať riadok (1,5) Kľúčové slová – 3-5 kľúčových slov v slovenčine a angličtine Vynechať riadok Text (text môže byť členený do kapitol a podkapitol)

	Príklad: O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU Vladimír Biloveský Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, vladimir.bilovesky@umb.sk Kľúčové slová: preklad, interdisciplinarita, translatológia Key words: translation, interdisciplinarity, translatology
Text príspevku	Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1,5; zarovnané okraje Text členiť na odseky, kapitoly, resp. podkapitoly
Formát strany	Normalizovaná strana (30 riadkov, 60 znakov). Rozsah štúdie: minimálne 10 strán (pri riadkovaní 1,5)
Poznámky za príspevok	Poznámky v texte označujte (1), (2)... Umiestňujte ich na koniec textu pred zoznam literatúry. Nepoužívať poznámky pod čiarou!
Literatúra: Zoznam literatúry uvádzať v abecednom poriadku, prosíme nečíslovať	za textom vynechať riadok(1,5) LITERATÚRA (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Vynechať riadok (1) Knižná: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i>. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 s. Časopisecká: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i>. In: Revue svetovej literatúry, 16,1980, č. 6, s.170-176. Štúdiá v zborníku: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poeovho havrana</i>. In: Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici. Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, s. 12-40. (Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)
Resumé: 1/ v angličtine , ak je príspevok v slovenčine; 2/ v slovenčine alebo angličtine, ak je príspevok v cudzom jazyku	Za literatúrou, vynechať riadok (1,5) Resumé (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Vynechať riadok (1) Text resumé (Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Prosíme uviesť názov príspevku v jazyku resumé.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE
(*New Philological Review*)

Published by

Faculty of Arts

of

Matej Bel University in Banská Bystrica (Slovakia)

Published semi-annually.

Please submit your papers for the 1st edition by **20 March** and for the 2nd edition (according to these specifications) by **20 September** to:

nova.filologicka.revue@gmail.com

Papers not adhering to these specifications will not be published.

Authors are responsible for the linguistic accuracy of their papers.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE	
Instructions for authors	
Language	Papers can be submitted in any language taught at the Faculty of Humanities (Slovak, English, German, Russian, French, Spanish, Italian, Hungarian, Polish)
Document format	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Symbols and characters not contained in the Unicode Character Set must be inserted as pictures. In the case of several such symbols, insert the whole table as a picture.	
Please state the appropriate section at the beginning of your paper: Literary criticism; linguistics; translation studies; culturology; reviews; conference, seminars and colloquium information; chronicle	
Font	Times New Roman, 12 point
Spacing	1.5
Paragraphs	Please set an indent of 1.5 cm at the beginning of each paragraph or semantic unit
Text alignment	Justified
Heading	TITLE OF THE ARTICLE (in capitals, bold, 14-point font, centred, 1.5 spacing) One blank line (spacing 1.5) Name of the author (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) One blank line (spacing 1) Institution – place of employment, city (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) E-mail address One blank line (spacing 1.5) Key words (3-5) Text...

	Example: O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU Vladimír Biloveský Faculty of Arts, Matej Bel University in Banská Bystrica vladimir.bilovesky@umb.sk Key words: translation, interdisciplinarity, translatology
Text of the paper (min. 10 pages)	Times New Roman, 12-point font, spacing 1.5, justified alignment. Please organize the text of your paper into paragraphs, chapters and sub-chapters (if needed).
Page format	Standard page (30 lines, 60 keystrokes each)
Endnotes	Please mark the endnotes, e.g. (1), (2), etc. Place them at the end of the text before the bibliographical references.
Bibliography: Please state in alphabetical, not numerical order.	One blank line after the text (1.5 spacing) Bibliography (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment) One blank line (spacing 1) Monograph: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i>. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 p. Journal: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i>. In: <i>Revue svetovej literatúry</i>, 16, 1980, n. 6, p. 170-176 Paper in an anthology: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poeovho havrana</i>. In: <i>Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici</i>. Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, p. 12-40 (Times New Roman, 12-point font, spacing 1, justified alignment)
Résumé: 1/ in another language if the paper is in Slovak; 2/ in Slovak or in English if the paper is in another language	After the bibliography leave one line blank (spacing 1.5) Résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment) One blank line 1) Text of résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment) Please state the title of the paper in the résumé, in the language of the résumé.

